

A. Müller and E. Kautzsch

The Book of Proverbs

in Hebrew

3
462
901

THE present edition of the *Sacred Books of the Old Testament* in Hebrew exhibits the reconstructed text on the basis of which our new Version in the *Polychrome Bible* has been prepared by the learned contributors mentioned on the inside page of the back cover.

Departures from the Received Text are indicated by critical marks: — \circ (*i. e.* V = Versions) designate a reading adopted on the authority of the Ancient Versions (α , β , &c. indicate that the respective glosses relegated to the foot of the page are omitted in the Versions, esp. Θ , *cf.* Prov. 25, 21); — \circ (*i. e.* c = conjecture) are used for Conjectural Emendations; and \circ (*i. e.* γ = גקור), for changes involving merely a departure from the Masoretic points, or a different division of the consonantal text (*e. g.* 30, 1). A פסק | indicates transposition of the Masoretic סוף פסוק; — \circ are used in cases where the קרי has been adopted instead of the כתיב, and \circ for changes introduced by reason of Parallel Passages. A small note of exclamation, (*e. g.* 24, 31) calls attention to readings deliberately preferred on the strength of some Heb. MSS or early printed editions of good authority. Doubtful Words or Passages are enclosed in notes of interrogation (\circ). Occasionally two critical marks are combined, *e. g.* \circ , *i. e.* Deviations from the Received Text suggested by the Versions as well as by Parallel Passages; or \circ , *i. e.* Departures from the Masoretic points, supported by the Versions, &c. [] calls attention to transposed passages, the traditional position of the words in the Received Text being marked by [] while the transposed words are enclosed in []. In addition to these brackets, [], braces, { }, and parentheses, (), are used if there are two or three transpositions on the same page (*e. g.* 23, 2. 8). In cases where two or three consecutive words are transposed the traditional sequence is indicated by 1 2 3 &c. respectively prefixed to the individual words (*e. g.* 10, 31. 32). Transposition of consonants is indicated by figures above the respective letters (*e. g.* 14, 32). Passages corrupted beyond emendation are indicated by . . . , while * * * point to *Lacunæ* in the original.

Headings (1, 1; 10, 1; 24, 23; 25, 1; 30, 1; 31, 1) and *Introductory Lines* (1, 2-7; 22, 17-21) have been printed in RED, also the *Acrostic Letters* in the *Alphabetical Poems* (24, 1. 3. 5; 31, 10-31).

The Ancient Versions are referred to in the *Notes* under the following abbreviations: — \mathfrak{M} = Masoretic Text; Θ = LXX; \mathfrak{T} = Targum; \mathfrak{P} = Peshita; \mathfrak{A} = Arabic Version; \mathfrak{J} (*i. e.* Jerome) = Vulgate; \mathfrak{E} = Ethiopic Version; \mathfrak{A} = Aquila; Θ = Theodotus; Σ = Symmachos. \mathfrak{M}^A means Codex Alexandrinus (A), \mathfrak{M}^P = Codex Ephraemi Syri rescriptus Parisiensis (C); \mathfrak{M}^S = Sinaiticus (\aleph), \mathfrak{M}^V = Vaticanus (B). The symbol α &c. in connection with \mathfrak{M}^S denotes corrections in the version of the poetical books, supposed to have been inserted in the 7th cent. A. D.

The heavy-faced figures in the left margin of the *Notes* (1, 2, 3, &c.) refer to the chapters, the numbers in () to the verses of the Hebrew text. The mark \wedge means *omit(s)* or *omitted by*; *alt.* = *as an alternative*; 1°, 2° = *first* or *second occurrence*, respectively. AV = Authorized Version; RV = Revised Version.

Prov.

14
D
12

Digitized by the Internet Archive
in 2008 with funding from
Microsoft Corporation

The Book of Proverbs

MÜLLER & KAUTZSCH

THE SACRED BOOKS
OF
The Old Testament

A CRITICAL EDITION OF THE HEBREW TEXT

PRINTED IN COLORS, WITH NOTES

PREPARED

by eminent Biblical scholars of Europe and America

UNDER THE EDITORIAL DIRECTION OF

PAUL HAUPT

PROFESSOR IN THE JOHNS HOPKINS UNIVERSITY, BALTIMORE

PART 15

The Book of Proverbs

BY

A. MÜLLER AND E. KAUTZSCH

Leipzig

J. C. HINRICHS'SCHE BUCHHANDLUNG

1901

Baltimore
THE JOHNS HOPKINS PRESS

London, W. C.
DAVID NUTT, 57-59 LONG ACRE

THE
Book of Proverbs

CRITICAL EDITION OF THE HEBREW TEXT

WITH NOTES

BY

THE LATE AUGUST MÜLLER, PH. D.

PROFESSOR IN THE UNIVERSITY OF HALLE

AND

EMIL KAUTZSCH, D. D.

PROFESSOR IN THE UNIVERSITY OF HALLE

English translation of the Notes

BY

DUNCAN B. MACDONALD, B. D.

PROFESSOR IN THE THEOLOGICAL SEMINARY, HARTFORD, CONN.

Leipzig

J. C. HINRICH'S SCHE BUCHHANDLUNG

1901

Baltimore
THE JOHNS HOPKINS PRESS

London, W. C.
DAVID NUTT, 57-59 LONG ACRE

PRINTING BY W · DRUGULIN

PAPER FROM FERD · FLINSCH

Leipzig

BS

1462

1901

[All rights reserved]

The Polychrome Bible

in Hebrew

EDITED BY

Paul Haupt.

Now ready:

1. <i>Genesis</i> , by C. J. BALL, Oxford. 120 pp. in eight colors, 1896. . .	<i>M.</i> 7.50
3. <i>Leviticus</i> , by S. R. DRIVER, Oxford. 32 pp. in three colors, 1894 .	<i>M.</i> 2.50
4. <i>Numbers</i> , by J. A. PATERSON, Edinburgh. 67 pp. in 8 colors, 1900	<i>M.</i> 5.50
6. <i>Joshua</i> , by W. H. BENNETT, London. 32 pp. in eight colors, 1895	<i>M.</i> 3.00
7. <i>Judges</i> , by Geo. F. MOORE, Andover. 72 pp. in seven colors, 1900	<i>M.</i> 6.00
8. <i>Samuel</i> , by K. BUDDE, Marburg. 100 pp. in nine colors, 1894 .	<i>M.</i> 6.50
10. <i>Isaiah</i> , by T. K. CHEYNE, Oxford. 208 pp. in seven colors, 1899 .	<i>M.</i> 12.50
11. <i>Jeremiah</i> , by C. H. CORNILL, Breslau. 80 pp. in black and red, 1895	<i>M.</i> 5.00
12. <i>Ezekiel</i> , by C. H. TOY, Cambridge, Mass. 118 pp., 1899. . . .	<i>M.</i> 7.50
14. <i>Psalms</i> , by J. WELLHAUSEN, Göttingen. 96 pp. in black and red, 1895	<i>M.</i> 6.00
15. <i>Proverbs</i> , by E. KAUTZSCH, Halle. 86 pp. in black and red, 1901	<i>M.</i> 5.50
17. <i>Job</i> , by C. SIEGFRIED, Jena. 50 pp. in four colors, 1893 . . .	<i>M.</i> 3.50
18. <i>Daniel</i> , by A. KAMPHAUSEN, Bonn. 43 pp. in black and red, 1896	<i>M.</i> 3.00
19. <i>Ezra-Nehemiah</i> , by H. GUTHE, Leipzig. 72 pp. in ten colors, 1901	<i>M.</i> 6.00
20. <i>Chronicles</i> , by R. KITTEL, Leipzig. 82 pp. in five colors, 1895 .	<i>M.</i> 6.00

In press:

- 5. *Deuteronomy*, by GEORGE ADAM SMITH, Glasgow.
- 9. *Kings*, by B. STADE and F. SCHWALLY, Giessen.

These volumes may also be had in substantial and attractive cloth bindings, in uniform style, with gilt tops. The price of these bindings is *M.* 1.50 *net*.

Edition de luxe.

In compliance with a desire expressed by several distinguished bibliophiles, an *édition de luxe* has been prepared, printed on the most costly heavy plate paper, in folio, with broad margins, limited to 120 copies signed and numbered by the General Editor. Special prospectus of this large-paper edition with sample pages will be sent free on application. The prices of the *édition de luxe* are *M.* 20 per volume for *Leviticus*, *Numbers*, *Joshua*, *Judges*, *Jeremiah*, *Proverbs*, *Daniel*, and *Ezra-Nehemiah*; *M.* 30 for *Psalms* and *Chronicles*; *M.* 40 for *Genesis*, *Samuel*, and *Ezekiel*; and *M.* 60 for *Isaiah*.

Of *Jeremiah*, *Ezekiel*, *Psalms*, and *Daniel* there is also a large-paper edition, limited to 50 copies, printed on *hand-made paper*. The prices of these copies on hand-made paper are the same as the prices of the copies on plate paper.

Subscriptions for the *édition de luxe*, at the special price of *M.* 400 for the entire work, may be left with any bookseller at home and abroad.

PUBLISHED BY

J. C. HINRICHS'SCHE BUCHHANDLUNG

Leipzig

THE JOHNS HOPKINS PRESS
Baltimore

DAVID NUTT, 57-59 LONG ACRE
London, W. C.

The Polychrome Bible

in English

EDITED BY

Paul Haupt.

Now ready:

- The Book of Leviticus.** Translated by The Rev. S. R. DRIVER, D. D., Regius Professor of Hebrew, and Canon of Christ Church, Oxford. viii and 107 pages, printed in three colors (55 pages of Translation and 52 pages of Notes). With four full-page illustrations (one of them in colors) and four illustrations in the Notes. Cloth, (*M* 6.00; 6/; \$ 1.25 *net*.)
- The Book of Joshua.** Translated by The Rev. W. H. BENNETT, M. A., Professor of Old Testament Languages and Literature at Hackney and New Colleges, London, formerly Fellow of St. John's College, Cambridge. viii and 94 pages, printed in nine colors (43 pages of Translation and 51 pages of Notes, including an illustrated Excursus on the el-Amarna Tablets and an Alphabetical List of Geographical Names). With eleven full-page illustrations (one of them in colors) and 25 illustrations in the Notes. Cloth, (*M* 6.00; 6/; \$ 1.25 *net*.)
- The Book of Judges.** Translated by The Rev. G. F. MOORE, D. D., Professor of Hebrew, Andover Theological Seminary. xii and 99 pages, printed in seven colors (42 pages of Translation and 57 pages of Notes). With seven full-page illustrations (including a Map of the Twelve Tribes, in colors) and 21 illustrations in the Notes. Cloth, (*M* 6.00; 6/; \$ 1.25 *net*.)
- The Book of the Prophet Isaiah.** Translated by The Rev. T. K. CHEYNE, D. D., Oriel Professor of the Interpretation of Holy Scripture at Oxford, and Canon of Rochester. xii and 216 pages, printed in seven colors (128 pages of Translation, 88 pages of Notes). With nine full-page illustrations and 28 illustrations in the Notes. Cloth, (*M* 10.00; 10/6; \$ 2.50 *net*.)
- The Book of the Prophet Ezekiel.** Translated by Prof. C. H. TOY, D. D., LL. D., Professor of Hebrew and other Oriental Languages, and Lecturer on Biblical Literature in Harvard University. viii and 208 pages (89 pages of Translation and 119 pages of Notes). With nine full page illustrations (including a Map of Western Asia, time of Nebuchadnezzar) and 102 illustrations in the Notes. Cloth, (*M* 10.00; 10/6; \$ 2.50 *net*.)
- The Book of Psalms.** Translated by Prof. JULIUS WELLHAUSEN, D. D., Professor of Hebrew and other Oriental Languages, University of Göttingen, and Dr. HORACE HOWARD FURNESS, Philadelphia. xii and 238 pages (161 pages of Translation and 77 pages of Notes, including an Illustrated Appendix on the Music of the Ancient Hebrews). With eight full-page illustrations (one of them in colors) and 58 illustrations in the Notes. Cloth, (*M* 10.00 *net*.)

Each in a substantial and attractive cloth binding in uniform style.

PUBLISHED BY

DEUTSCHE VERLAGS-ANSTALT

Stuttgart.

JAMES CLARKE & CO.
13 & 14 FLEET STREET
London, E. C.

DODD, MEAD, & CO.
372 FIFTH AVENUE
New York.

Addenda.

PP. LL. CC. VV.

31, 36

[Add:—] J. D. MICHAELIS, *Lesearten der Consonanten sowohl als der Punkte, welche er in der deutschen Übersetzung dem gedruckten Text vorgezogen hat oder gleich schätzet in Neue orientalische und exegetische Bibliothek*, Part 7, pp. 168 ff. — P. H.] 5

32, 26 (1, 1)

On the strophic division of the Prologue to Proverbs *cf.* the views of D. H. MÜLLER in his *Strophenbau in den Proverbien* (Vienna, 1901) pp. ii ff. He divides 1, 8-19 into a two line introduction and two five line stanzas, substituting for אל תבא in 10^b [אמר] אמר יאמר from 10^c. It is true that אל תבא is an awkward anticipation as it is not stated to what end the sinners try to mislead us. This warning is not introduced before the beginning of the second stanza (vv. 15 ff.).

Ibid., pp. 4 ff. c. 5 is divided into three seven line stanzas and 15 one final three line stanza, the introduction (vv. 1. 2) being considered a part of the first stanza.

Ibid., pp. vii ff. c. 8 is divided into three double stanzas and one final single stanza, each of five lines. To obtain this he omits v. 11 (as the gloss of a reader from 3, 14 f.), 13^a (so, too, BICKELL), 29^{a, b}, 30^a (שעש' (ואהיה שעש'), 33^b (ואל-תפרי'). 33^a follows 32^a, then 34^a and 32^b, then 34^{b, c} &c.

33, 13 (6)

[Contrast my paper *The Beginning of the Babylonian Nimrod Epic* in vol. 22 of the *Journal of the American Oriental Society* (New Haven, 1901). 25

40 (8)

Cf. DUHM's commentary on Jeremiah (Tübingen, 1901) p. 365.

35, 22 (2, 7)

See Dr. K. J. GRIMM's paper on תושיה in 38, 21 (5, 18) *Cf.* p. 75, l. 36. JAOS 22.

52, 15 (19, 8)

Cf. also Hos. 12, 3 יעקב כדרכיו על יעקב ולפקר עם ישראל; see Dr. K. J. GRIMM's dissertation *Euphemistic Liturgical Appendixes in the OT* (Baltimore, 1901) p. 76; *cf.* also GES.-KAUTZSCH, § 114, p.

62, 16 (26, 8)

GEO. BEER in his review of TOY's Commentary on Proverbs (*Theol. Literaturzeitung* 26, 287 (May 25 '01) suggests מרגליתא, מרגליתא = μαργαρίτης *pearl* for מרגליתא (he who honors a fool is like a man who mixes up pearls with stones). He raises the question whether μαργαρίτης is not a Semitic loanword.

48 (23)

The Syriac term for *litharge* is ܠܝܬܚܘܪܝܢܐ. — P. H.]

- 29 (7) **Ⲭ** translates **Ⲙ** 7^b twice (JÄG.): the second translation καὶ πτωχῷ οὐχ ὑπάρχει νοῦς ἐπιγνώμων and *a beggar has no judicious understanding* presupposes **ⲱ** in the beginning for **Ⲙ** **ⲡⲱ**. This change, however, must not be considered, with JÄG., as a transcriptional error, but, with LAG., as an intentional alteration (*cf.* 5 above, p. 70, l. 16). It is an example of the frequent playing with texts on the formula, *Read not this but that*, and does not involve any real textual variant. We may therefore pass over BAUMG.'s remark that **ⲱ** may be a misunderstanding of the abbreviation **ⲱ** for **ⲡⲱ**, and that the second rendering is in accordance with the translator's usual method rather than the first.

- (25) The third and fourth hemistichs in **Ⲭ**: 10

ἄσέβεια ἀνδρὶ δίδωσιν σφάλμα,
ὃς δὲ πέποιθεν ἐπὶ τῷ δεσπότη ἰσθησεται.

are evidently a parallel to v. 25^{a,b}:

φοβηθέντες καὶ αἰσχυθέντες ἄνθρωποις ὑπεσκελίσθησαν·
ὁ δὲ πεποιθὼς ἐπὶ Κυρίῳ εὐφρανθήσεται.

15

According to LAGARDE both translations are by the first translator who, after having joined 25^a to 25^b, translated the whole v. 25 a second time. But it is difficult to see what led him to do anything of the kind. It is much more natural to suppose that the object of the second translation, *i. e.* **Ⲭ** 25^{c,d}, was a more exact rendering of **Ⲙ**. LAG. himself admits that ἄσέβεια is intended to render 20 **ⲙ** **ⲏⲣⲏⲛ** *fear of man* as opposed to θεοσέβεια.

- 24 Several indications, like $\nu\acute{\iota}\omicron\varsigma$ in the first hemistich and $\acute{\omega}\sigma\pi\epsilon\rho\ \phi\lambda\acute{\omicron}\xi = \text{קָאָש}$ in the tenth, point to a Hebrew original, which is restored by DEL., beginning from the third hemistich, as follows:—

כל לשון אל תאמר שקר למלך ומלשונו אל יצא כל שקר:		
חרב לשון מלך ולא בשר	וכל אשר נתן בידה ישבר:	5
אם יקרה אפו	יאכל אדם עם גיריהם	
ויגרם ענמותיהם	ויקרה כשלהבת	
עד כי יהיו מאכל לבני נשר:		

But the last line here says the opposite of the Greek text; we should probably render: לבלתי היות.

In his *Jahrbücher für Bibl. Wiss.*, II (1863) pp. 18 ff., Ew. regarded these verses as an original element in Proverbs, adding a retranslation into Hebrew; but in the second edition of his *Salomonische Schriften* (Göttingen, 1867) there is not a word about them, so he seems to have himself given up all belief in their originality. Certainly, both the structure, with its lack of exact parallelism or clean cut antithesis, and the thought, with its wild and in part absurd exaggerations in the sixth hemistich, are at variance with the spirit of the Hebrew Book of Proverbs. BAUMG. finds additional arguments against the originality of this section in the prolix development of the same thought and in the fact that these verses are omitted in the other Versions.

- 25 (9) The omission of γ^a in Θ is to be explained by *homoteleuton*: the translator passed over from רָעַך at the end of v. 8 to רָעַך at the end of v. 9.

- (10) Θ adds after 10^b , *The hostility and enmity to thee will not pass away*, four hemistichs:—

ἀλλ' ἔσται σοί ἴση θανάτω.	25
χάρις καὶ φιλία ἐλευθεροῖ,	
ὅς τήρησον σεαυτῷ, ἵνα μὴ ἐπονείδιστος γένη,	
ἀλλὰ φύλαξον τὰς ὁδοὺς σου εὐσυναλλάκτως.	
<i>but will be to thee like unto death.</i>	
<i>Favor and friendship make free;</i>	30
<i>preserve them for thyself, that thou mayest not incur reproaches.</i>	
<i>Guard thy ways rather, easy of intercourse.</i>	

Ew. thinks from the bad Greek of these verses that they have been translated from Hebrew, but attempts no retranslation. According to DEL. the original ran as follows:—

כי תהיה לך כמות:	35
ותנצנצם מן תכלום	
חן ורעות יעשו חורים	
אך שבר ררכיך בצרבות נפש:	

- (20) After v. 20 Θ adds this משל:—

ὡσπερ σῆς ἐν ἱματίῳ καὶ σκώληξ ἐξύλῳ,	
οὕτως λύπη ἀνδρὸς βλάπτει καρδίαν.	40
<i>As the moth in a garment and the worm in wood,</i>	
<i>so grief eats out the heart of man.</i>	

It can hardly be doubted that this משל is based on a Hebrew original, though it may have been added later on account of its affinity in thought with v. 20.

EWALD (p. 224) translates:— חונת איש מכת לבו — כס בבגד וקב בעץ 45
and DELITZSCH:— כן חונת איש מקלה לבו — כעש בבגד וכרקב לעץ

- 26 (11) After v. 11 Θ adds a משל which was recognized by JÄG. to be identical with Sir. 4, 21 (in Sir., however, these lines are joined to v. 20 with $\xi\sigma\tau\iota\nu\ \gamma\acute{\alpha}\rho$):—

ἔστιν αἰσχὺνη ἐπάγουσα ἁμαρτίαν,	50
καὶ ἔστιν αἰσχὺνη, δόξα καὶ χάρις.	
<i>There is a shame which brings sin,</i>	
<i>and there is a shame which leads to honor and favor.</i>	

22 as Hebrew original: — הוֹדַר וְהִרְרָ לְאִישׁ מִתּוֹן, but considered this hemistich a variant translation of v. 19^b; BAUMG., on the other hand, thinks it is a gloss to 18, 16. Following HITZ, the second hemistich has been generally regarded as a variant translation of 1, 19 (אֵת נַפְשׁוֹ בְּעֵלְיוֹ יִקַּח). But this cannot possibly mean *and conquers the soul of him who receives the gift* (Ew.); it can only mean *but (μέντοι) it snatches away the life of its possessor* (G wrongly takes בְּעֵלְיוֹ as a real plural; see, however, above, p. 34, l. 31). In 1, 19 this is at once plain, for there the seeking of illegal gain is the grammatical subject; בְּעֵלְיוֹ refers to him who is guilty of this striving after unjust lucre. In this passage, on the other hand, it must refer to him who seeks to give bribes and thus endangers his life, viz., if he is caught by a just judge. It cannot refer to him who receives bribes; cf. above, Ew.'s translation (p. 81, l. 52) and 3 *animam autem aufert accipientium*. It cannot be denied that this interpretation is somewhat artificial; nevertheless it is far more probable than to supply, with DEL., as subject to ἀφαιρείται, *covetousness* in opposition to munificence.

(11) For the hemistich missing in A after v. 11^a cf. above, p. 54, ll. 44 ff.

(14) After v. 14 all texts of G read the following addition:—

εἰσὶν ὁδοὶ κακαὶ ἐνώπιον ἀνδρός,

καὶ οὐκ ἀγαπᾷ τοῦ ἀποστρέψαι ἀπ' αὐτῶν·

ἀποστρέψειν δὲ δεῖ ἀπὸ ὁδοῦ σκολιᾶς καὶ κακῆς.

There are evil ways before a man | and he hates to turn from them; | but from a crooked and evil way one ought to turn. Form and thought show that we have here no verse but a prosaic gloss (to v. 14?). Nevertheless it is probable, especially on account of ἐνώπιον ἀνδρός, that the gloss lay before G in a Hebrew garb. According to DEL. the Hebrew original ran:—

יש דרכים רעים לפני איש ולא יחפץ לפנות מהם אך היה לו לפנות מדרך נהפך ורע:

23 (23) V. 23 is lacking in G. Its originality, at least in the present context, is certainly dubious, since it breaks the connection between vv. 22 and 23 ff. In G^{Compl.} & c. this verse is added as usually from Θ.

24 (22) After v. 22 G adds several hemistichs, ten to eleven in number according as the verse is divided:—

λόγον φυλασσόμενος υἱὸς ἀπωλείας ἐκτός ἔσται,

δεχόμενος δὲ ἐδέξατο αὐτόν.

μηδὲν ψεύδος ἀπὸ γλώσσης βασιλεῖ λεγέσθω,

καὶ οὐδὲν ψεύδος αὐτοῦ ἀπὸ γλώσσης μὴ ἐξέλθῃ.

μάχαιρα γλώσσα βασιλέως καὶ οὐ σαρκίνη·

ὅς δ' ἂν παραδοθῇ, συντριβήσεται.

ἐὰν γὰρ ὀξυνθῇ ὁ θυμὸς αὐτοῦ,

σὺν νεύροις ἀνθρώπους ἀναλίσκει,

καὶ ὅσα ἀνθρώπων κατατρώγει,

καὶ συγκαίει ὡσπερ φλόξ,

ὥστε ἄβρωτα εἶναι νεοσσοῖς ἀειτῶν.

A son who keeps the word of God will be kept from destruction.

..... (beyond translation)

*By no tongue shall a lie be said to the king,
and no manner of lie shall pass his tongue.*

*The king's tongue is a sword and not of flesh,
and whoever is given over to it will be shattered.*

For when his wrath is violently excited,

it consumes men and their sinews.

And gnaws in pieces the bones of men,

and burns them up as with fire,

so that they are uneatable for young eagles.

19 The first משל forms an independent whole which no doubt goes back to a Hebrew original. Ew.'s restoration of that original (p. 183) runs:—

רעה טוב ליודע תקרב ואיש תבונה ימצאנה:

DEL.'s rendering probably comes nearer the original text:—

שכל טוב יקרב ליודעיו ואיש תבונה ימצאנו:

5

The second משל is very difficult, and the above translation is only an attempt. The text is evidently very corrupt. Only one thing seems certain, namely that the last hemistich is intended to correspond to the superfluous third hemistich in **M** v. 7, although the corruption of לא ימלט into לא תפוז can hardly be explained. But the principal difficulty lies in the fact that this last hemistich contains 10 neither a sequel nor an antithesis to the preceding, probably owing to the corruption of the latter. Ew. (p. 184) conjectured that the original ran:—

רעה רבים ירוע ומרדף אמרים לא ימלט:

He who has too many friends has much evil;

and he who pursues words will not be saved.

15

i. e., *he who pursues the empty words of hypocritical friends.* But this interpretation is artificial and forced in the highest degree. Nor is DEL.'s restoration, proposed on p. 14 of the introduction to his Commentary, any better:—

מרע רבים ישלם רע מרדף אמרים לא ימלט

He who is the friend of many will be rewarded with evil;

he who pursues words will not be saved.

20

On p. 307 of DEL.'s Commentary this last hemistich is explained to mean that courting the friendship of as many as possible is a pursuit of words which mean nothing and lead to nothing. On p. 545 DEL. gives as a literal translation of the last but one hemistich:— 25

20 (14) VV. 14-19 are lacking in **G**; in Cod. 23 of H-P and some minuscules (*cf.* above, p. 80, l. 41) they are added from **Θ**. The omission of these verses is probably due to the insertion of vv. 20-22 in **G** after v. 9 (so TOY).

30

21 (5) V. 5 is lacking in **G** for no apparent reason; the addition in Cod. 23 of H-P and 6 minuscules is taken again from **Θ** (*cf.* above, l. 28).

(18) V. 18^b **G**; the addition in Cod. 23 of H-P and some minuscules καὶ ἀντὶ εὐθέως ἀσύνθετος (*alii* ἀσύνετος or παράνομος), which corresponds exactly to **M**, is according to LAG. due to a later hand. 35

22 (6) V. 6, **G**, is added again from **Θ** in Cod. 23 of H-P and some minuscules.

(8) After v. 8 **G** adds two hemistichs:—

ἄνδρα ἱλαρὸν καὶ δότην εὐλογεῖ ὁ θεός,

ματαιότητα δὲ ἔργων αὐτοῦ συντελέσει.

40

The first hemistich is a more exact (and therefore probably later) though not entirely literal translation of v. 9^a, i. e., a doublet of the freer translation which follows. The second hemistich, on the other hand, is a doublet of the translation of v. 8^b, the only difference being that the translator read, and rendered by ματαιότητα, some other word than **M** שָׁבַט. LAG. conjectured that he read חֶבֶט, 45 which, however, is unknown to the OT; BAUMG. thought that it was קֶבֶל, which is graphically difficult; Ew. was probably right in supposing that it was שָׂוּא; *cf.* ψ 25 (**M** 26), 4 &c.

(9) After v. 9 **G** again has two additional hemistichs:—

νίκην καὶ τιμὴν περιποιεῖται ὁ δῶρα δούς,

50

τὴν μέντοι ψυχὴν ἀφαιρεῖται τῶν κεκτημένων.

The first hemistich, according to Ew. (p. 201), ran in the original: נצח וכבוד יקנה נצח נתן מתן *He who gives gifts, gains honor and glory.* DEL. (p. 354) presupposed

16

נבחר ליהוה מִזְבַּח: ראשית היטב עשות צדק
ומישרי לבקש שלום: מבקשי יהוה ימצאו דעת

DEL.'s rendering of the three last משלים is:—

כל מעשי עניו נלווים לפני יהוה והרשעים ביום רעה יאבדו: 5
ראשית דרך הטוב עשות צדק ונבחר לאלהים מִזְבַּח ובה: 5
הרש יהוה ימצא דעת בצדקה ודרשיו בישר ימצאו שלום:

[For 17^a preferable see above, p. 44, l. 16. — P. H.]

(17) After 17^a 6 adds three hemistichs:—

μηκος δε βίου οδοι δικαιοσύνης. 10
ο δεχόμενος παιδείαν εν αγαθοις εσται, 10
ο δε φυλάσσωσιν ελέγχους σοφισθήσεται.
and ways of righteousness bring long life.
He who accepts chastisement will be happy,
and he who heeds rebukes will become wise.

Ew. regarded this as the original text, out of which the present text was shortened 15
ed by 17^{b,c,d} being dropped because the combination of the first and the last hemi-
stichs (17^a and ^c) formed a suitable משל. That the intervening lines in 6 are based
on a Hebrew original can hardly be doubted. DEL. raised the objection against
their genuineness in the present context that all the ideas in the additional
hemistichs had already occurred, but this argument would apply to many passages 20
in 11. A more valid objection might be found in the fact that we have in 6 a
double translation of 11 17^b. Consequently 6's arrangement of v. 17 in three
double hemistichs could only be made when the double translation of 17^b was
already in existence; otherwise one hemistich would have been lacking. Ac-
cording to Ew. (p. 167) the Hebrew original of 6 17^{b,c,d} was:— 25

וארך ימים דרך צדקה
לקח מוסר יהיה בטוב ונצר תוכחות יחכם

Similarly DEL.:— ארך ימים דרכי צדק לקח מוסר יהיה בטוב 25
ושמע תוכחת יחכם. The original translation of 17^b was, as LAG. recognized, the hemistich standing
second in all texts (17^c in 6): — αγαπών δε ζων αυτου φείσεται στόματος 30
αυτου, (for στόματος αυτου = דברו instead of דברו cf. Sir. 14, 1). The immediately
preceding, more exact translation certainly read originally δε before φυλάσσει,
but this had to be struck out when the three preceding hemistichs had been in-
serted after 17^a so that δε φυλάσσει came to stand at the beginning of the first
hemistich of a משל (BAUMG.). 35

(26) In place of 26^b 6 has two hemistichs, the first of which, και εκβιάζεται αυτου 35
την απώλειαν (i. e., as was pointed out by HITZIG, פירו instead of 11 פיהו), is to
be regarded as the translation of 11. According to LAG. the following hemistich
(ο μέντοι σκολιός επι τῷ αυτου στόματι φορεί την απώλειαν) also emanated from 40
the first translator, "who, in the fashion of a midrash, developed statement and
contradiction out of the hemistich." But there is no contradiction in the exact
sense in this case; besides, the same translator, after having read פירו for 11 פיהו
in 26^b, could not read פיהו in 26^c. This third hemistich can, therefore, only be
the gloss of some one who intended to give a more exact translation of 26^b,
based on the reading פיהו. 45

(30) The superfluous third hemistich, ουτος κάμνός εστιν κακίας (= פֶּר הרעה), originally 45
belonged, it may be supposed, to v. 27^a, where it was superseded by ορύσσει
εαυτη κακά, i. e. כרה רעה (JÄG., LAG.).

17 (5) After v. 5^b 6 reads a third hemistich:— ο δε επισπλαχνιζόμενος ελεηθήσεται. 50
In this case the addition of an antithesis after the fashion of a midrash is con-
ceivable (see above, l. 40), and it may even, perhaps, have stood already in the
Hebrew text of the translator (according to DEL. = ונקם עליו ירחם).

- 15 (1) The beginning of this verse in **G**, ὀργῆ ἀπόλλυσιν καὶ φρονίμους, is, in reality, a parallel translation of 14,35^b (LAG.); only the translator read מִיִּן instead of מִבֵּי (JÄG.). DELITZSCH, on the other hand, presupposes as the Hebrew original: —
מִמֶּנּוּ נִם תֵּבֵד נִבְנִים.
- (6) **G** read originally: ἐν πλεοναζούση δικαιοσύνη ἰσχύς πολλή, οἱ δὲ ἀσεβεῖς ὀλορίζοι 5
ἐκ γῆς (מִתְבַּל, LAG.) ἀπολούνται, i. e., according to JÄG., מִיִּן, the translator con-
fusing עֵבֶר with קָרָע *uproot, pluck up* (Eccl. 3,2), or תִּקְּנֵה, which TOY also holds
to have been the original reading. The younger and more exact version, which
is not yet in **G^S**, reads: — οἰκοὶ δικαίων ἰσχύς πολλή,
καρποὶ δὲ ἀσεβῶν ἀπολούνται. 10
- (18) Of the two translations in **G** of this verse the first, by its greater exactness, shows
itself to be the younger which was subsequently added by a reviser. The second
μακρόθυμος ἀνὴρ κατασβέσει κρίσεις,
ὁ δὲ ἀσεβῆς ἐφείρει μάλλον.
transposes the two hemistichs. BAUMG. holds that this was done first by a 15
clumsy compiler; but if this conjecture were correct this verse would have a
different form. Further, the second translation read מִיִּן for מִמֶּנּוּ. For ἀσεβεία
= מִמֶּנּוּ cf. ψ 72 (M 73), 6; Jer. 6,7; Ez. 12,19; Hab. 2,17.
- (31) This verse was originally lacking in **G**, but a reason for its omission cannot be
discovered. In Cod. 23 of H-P and in a number of minuscules it is inserted ac- 20
cording to the rendering of the other Greek translators: — οὓς ἀκοῦον ἐλέγχους
(מִתְבַּל, not מִיִּן as LAG. supposes) ζωῆς ἐν μέσῳ σοφῶν αὐλισθήσεται.

- 16 (1) In place of the first three verses of this chapter **G** reads in some MSS after
15,33:—
ὄσση μέγας εἶ, τοσοῦτον ταπεινοῦ σεαυτὸν· 25
καὶ ἔναντι Κυρίου [τοῦ θεοῦ] εὐρήσεις χάριν.

Then in all MSS:—

πάντα τὰ ἔργα τοῦ ταπεινοῦ φανερά παρα τῷ θεῷ,
οἱ δὲ ἀσεβεῖς ἐν ἡμέρᾳ κακῇ ὀλοῦνται.

Finally after v. 5 (which however, according to LAG., is a subsequent addition 30
in **G**, put together from 11,20^a and 21^a):—

ἀρχὴ ὁδοῦ ἀγαθῆς τὸ ποιεῖν τὰ δίκαια,
δεκτὰ δὲ παρά θεῷ μάλλον ἢ θύειν θυσίας.
ὁ ζητῶν τὸν Κύριον εὐρήσει γνῶσιν μετὰ δικαιοσύνης,
οἱ δὲ ὀρθῶς ζητοῦντες αὐτὸν εὐρήσουσιν εἰρήνην. 35

*The greater thou art, the more do thou humble thyself;
then wilt thou find grace before JHVH.*

*All the works of the humble are open before God,
but the godless will perish on an evil day.*

*The beginning of the good way is the doing of that which is right;
this is better pleasing to God than slaughtering of sacrifices. 40*

*He who seeks JHVH, will find knowledge and justice,
and they who seek Him uprightly, will find peace.*

The substitution for M 16,1-3.5 of four entirely different משלים was evidently
due to the confusion which must have existed in the Hebrew text from which **G** 45
was translated. In **G** these verses are arranged as follows (but with several
variations in different MSS): — 15,27; 16,6; 15,28; 16,7; 15,29; 16,8.9; 15,30;
32,33; then the two first of the above משלים; then 16,5 and thereafter the two
other משלים. Nevertheless we cannot doubt that these four משלים are based on
a Hebrew original, though it may have been somewhat younger than M 16,1-3. 50
According to EW. this Hebrew text may have run as follows:—

וּלְפָנַי יְהוָה תִּמְצָא חַן; כִּנְדֹלֶךָ עֲנֵה נַפְשְׁךָ
וּרְשָׁעִים בְּיוֹם רַעַה יֵאבְדוּ; כֹּל דְּרָכֵי עֲנֵי נִבְחַת יְהוָה

- 12 (26) After v. 26^a \mathfrak{G}^A &c. (but not \mathfrak{G}^V) add:—

αἱ δὲ γνώμαι τῶν ἀσεβῶν ἀνεπιεικεῖς *but the plans of the godless are unfair*. LAG. sees in this, no doubt rightly, the original translation of v. 10^b. Then follows in \mathfrak{G}^{AV} and, in brackets, also in \mathfrak{G}^{Sac} :— ἀμαρτάνοντας (\mathfrak{G}^V + δέ) καταδιώξεται κακά. That this hemistich comes from 13,21^a is certified by the fact 5 that in \mathfrak{G}^S and some minuscules 13,21^b is further added.

- 13 (6) The omission of this verse in \mathfrak{G}^V can only be accidental, \mathfrak{G}^A &c. read δικαιοσύνη φυλάσσει ἀκάκους ὁδῶν, τοὺς δὲ ἀσεβεῖς φαύλους ποιεῖ ἀμαρτία. The second hemistich here takes אמטת erroneously as subject; nevertheless it may be the 10 work of the first translator (so LAG.).

- (9) After this verse \mathfrak{G}^{AV} (\mathfrak{J} after v. 13) add:—

ψυχαὶ δόλιαι πλανῶνται ἐν ἀμαρτίαις, — אמטת
 δίκαιοι δὲ οἰκτεῖρουσιν καὶ ἐλεῶσιν.^a (2) \mathfrak{G}^A ἐλεοῦσιν.

For the second hemistich *cf.*, with LAG., ψ 37 (\mathfrak{G} 36), 21^b:— ὁ δὲ δίκαιος οἰκτεῖ 15 τέρπει καὶ διδοῖ. Ew. (p. 148) translates this addition:—

נפש מרמה תועה בחטאת וצדיק חונן ומלח:

DEL. renders:— נפש רמיה השגה בקטא וצדיק חנן ומרחם:

A connection with vv. 9 or 10 cannot be established, TOY remarks, The couplet is not improbably a combination of glosses. 20

- (11) \mathfrak{G} reads as a third clause in the verse: δίκαιος οἰκτεῖρει καὶ κυχρῶ = וצדיק חנן ומלח, evidently only a misplaced variant to 9^a (see above), following ψ 112 (\mathfrak{G} 111), 5:— 25
 χρηστὸς ἀνὴρ ὁ οἰκτῖρων καὶ κυχρῶν.

- (13) After v. 13 \mathfrak{G}^S add three hemistichs:—

ὕψι δολφῶ οὐδὲν ἔσται ἀγαθόν· 25
 οἰκέτη δὲ σοφῶ εὐοδοὶ ἔσονται πράξεις,
 καὶ κατευθυνθήσεται ἡ ὁδὸς αὐτοῦ.

Ew. (p. 149) translates:— ועבר משכיל יצליח רכבו: בן מרמה אין לו טוב

and DEL.:— ועבר חכם יצליחו מעשיו ויאשר רכבו: בן מרמה אין לו טוב

The content suggests 17,2 (Ew.), and a Hebrew original is very probable. TOY 30 says, This is apparently a scribal addition, taken, perhaps, from some current collection of proverbs.

- (15) Between 15^a and ^c \mathfrak{G} reads τὸ δὲ γινῶναι νόμον διανοίας ἔστιν ἀγαθῆς, word for word the addition in 9,10. The addition here is intended to explain what is 35
 meant by σύνεσις ἀγαθῆ in 15^a.

- 14 (22) All MSS offer a double translation. First, a younger:—

πλανώμενοι τεκταίνουσι κακά,
 ἔλεον δὲ καὶ ἀλήθειαν τεκταίνουσιν ἀγαθοί·

then:— οὐκ ἐπίστανται ἔλεον καὶ πίστιν τέκτονες κακῶν, 40
 ἐλεημοσύνας δὲ καὶ πίστεως παρὰ τέκτοσιν ἀγαθοῖς.

which can be recognized again as the older by its deviating further from \mathfrak{M} . In this second case the translator probably read:—

לא ידעו הרשי רע חמד ואמת וחמר ואמת להרשי טוב:

Can we regard this as the original text, or is it merely due to dittography of 45
 חמד ואמת? The latter view is the more probable one, unless חמד ואמת were arbitrarily supplied from the second hemistich in order to provide an object for ידעו. On the other hand, להרשי may possibly be original (*cf.* above, p. 47, l. 42).

- (23) Instead of 23^b \mathfrak{G} gives an antithesis to 23^a (LAG.), reading עצב for עצב (HITZ.). According to LAG. this antithesis, ὁ δὲ ἡδὺς καὶ ἀνάληγτος ἐν ἐνδείᾳ ἔσται, was due 50
 to a Christian who had in mind Luke 16, 19-31; 10, 42. For ἐν ἐνδείᾳ LAG. conjectured ἐν ὁδῶνῃ; it may have come from the lost second hemistich (למחטור). That ἡδὺς καὶ ἀνάληγτος is a free translation of רבר שפתים (so TOY), is impossible.

- 9 best escaped, and thereafter (perhaps by another hand) a positive admonition is added on the model of 5, 15 ff., strengthened with the promise of 9, 11.
- 10 (4) After 10, 4 (but in Cod. 23 of H-P and in some minuscules before the addition to 9, 12) Θ adds:— 5
 υἱὸς πεπαιδευμένος σοφὸς ἔσται,
 τῷ δὲ ἄφρονι διακόνῳ χρήσεται.
A well trained son will be wise, and the fool will he use as a servant. According to EW. the Hebrew original ran perhaps as follows:—
 בן מוסר חכם יהיה ואויל כעבר בירו
 The connection of this משל with v. 4 is loose, but it probably had a Hebrew 10 original which was added by some transcriber on the margin.
- 11 (3) VV. 3^b and 4 are lacking in Θ ; in their place v. 10^b is inserted (JÄG., LAG.); in most MSS (Θ AS &c.) the gap is filled by an insertion after v. 2 (in some before v. 5) from Θ . Since \mathfrak{M} צדקה, according to the parallelism, seems to mean 15 alms (so LAG.) the omission of v. 4 may be regarded, with HEIDENH. and BAUMG., as a protest against the doctrine of merit from good works; cf. above, p. 41, l. 36.
- (10) For the omission of vv. 10^a and 11^b in Θ (10^b was inserted in the place of v. 4; see above l. 13) and the filling of the gap from Θ , cf. above p. 44, ll. 44 ff.
- (16) The plus in Θ between \mathfrak{M} 16^a and ^b has been accepted in our text; see p. 9, 20 ll. 39 and 41 and cf. p. 44, ll. 50 ff. BAUMG., however, explains it as an addition by the translator who, not recognizing the parallelism between 16^a and ^b in \mathfrak{M} , tried to help it out. TOY also doubts the originality of Θ 's text on the ground that throne is used nowhere else of a person. In this, however, he has not taken account of Is. 22, 23 (כסא כבוד) which was probably in the mind of the author of 16^{b,c}. 25
- 12 (11) After v. 11 Θ adds:— $\delta\varsigma$ ἔστιν ἡδὺς ἐν οἴνων διατριβαῖς,
 ἐν τοῖς ἑαυτοῦ ὀχυρώμασιν καταλείπει ἀτιμίαν.
 \mathfrak{I} renders this literally, *qui suavis est in vini demorationibus, in suis munitionibus relinquit contumeliam.* According to EW. (p. 141) the Hebrew original was 30 perhaps:—
 מתנעם בהליכות יין בציתנו יעוב קלון;
 DEL. (p. 543) renders:— מתענג במשתי יין יעוב קלון במצורתיו;
 The strangeness of the Greek expressions point to a Hebrew original, *i. e.* to an illustrative quotation on the margin of the MS from which the Greek was translated. This was not, however, an exemplifying gloss on v. 11^b but stood in some 35 relation or other to v. 12. BAUMG. rightly finds it noteworthy that ἐν ὀχυρώμασιν occurs again in v. 12^b, and DEL. is certainly on the right track in presupposing 12 in v. 12^b (cf. מצור in v. 12) as its Hebrew equivalent. But whether Θ 11^{c,d} is an attempt to restore v. 12 in \mathfrak{M} after it had become illegible and unintelligible (cf. above, p. 71, l. 28), or is simply a gloss caused by מצור, we cannot venture 40 to decide.
- (13) After v. 13 Θ adds:— δ βλέπων λεία ἐλεηθήσεται,
 δ δὲ συναντῶν ἐν πύλαις ἐκαθλίπει ψυχάς.
 According to EW. (p. 143) the Hebrew original was:—
 רך עין ירחם ומקדם בשערים יציל נפשות; 45
He who is kind-hearted, will find compassion; he who is helpful in the gates, will deliver souls. But the rendering of ἐκαθλίπει by יציל is very arbitrary, and we should rather expect an antithesis. DEL.'s rendering is certainly better, which runs:—
 טוב עין ירחם ונגש בשערים ירכא נפש;
 Here DEL. takes ונגש בשערים in the sense *he who carries on a law-suit* and re- 50 gards נפשו (*crushes himself*) as possible in place of נפש. The proverb is most probably based on a Hebrew original, but how it came into its present context is inexplicable.

- 6 μηδέ ἀγρ. is only a free rendering of **א** and does not presuppose **קח**, as BAUMG. thinks. The second rendering, μηδέ συναρπασθῆς ἀπὸ τῶν αὐτῆς βλεφάρων, which subsequently pushed its way into the text, is later and more exact.
- 7 (1) Between vv. 1 and 2 **Θ** adds:— 5
 υἱέ, τίμα τὸν Κύριον καὶ ἰσχύσεις,
 πλὴν δὲ αὐτοῦ μὴ φοβοῦ ἄλλον.
 DEL. (p. 543) renders this:— **בני כבוד את יהוה ותקח** **ואל תירא וולתו:**
 This verse has undeniably a Hebrew flavor, and EW. held that its original ran:— **בני כבוד את יהוה ותקח** **ומבעריו אל תירא:**
 He was inclined to insert this after v. 3 on account of its breaking the connection 10
 so badly between vv. 1 and 2. More probably this verse is a protest on the part of some reader, Hebrew or Greek, against the overemphasis upon a human command as opposed to the fear of God which should alone be considered.
- (25) The second hemistich in this verse, which is lacking in **Θ^V**, is supplied by **Θ^{Sc.aA}** &c. in the form καὶ μὴ πλανηθῆς ἐν ἀνθρώποις αὐτῆς from **Θ**; cf. MIDDELDORPF, 15
Cod. Syr.-Hexapl., p. 576.
- 8 (21) **Θ** adds:— 20
 ἐὰν ἀναγγείλω ὑμῖν τὰ καθ' ἡμέραν γινόμενα,
 μνημονεύσω τὰ ἐξ αἰῶνος ἀριθμηῆσαι.
If I declare to you what takes place from day to day,
I must remember to recount the things that have been from eternity.
 This may be based on a Hebrew original. According to EWALD (p. 122) it ran:— **אם אנייד לכם אשר ליום יום** **ואזכרה אשר לעולם לספר:**
 while DEL. (p. 543) renders it:— 25
כי אנייד לכם את אשר יקרה יום יום **אזכר מה לספר מעולם:**
 But it is certainly only an addition for the purpose of facilitating the transition from the section which described τὰ καθ' ἡμέραν γινόμενα (vv. 1-21) to that on τὰ ἐξ αἰῶνος (vv. 22ff.); so BAUMGARTNER.
- (29) The omission of v. 29^a in **Θ** can be due to accident only. The insertion in **Θ^{Sc.aA}** ἐν τῷ τιθέναι τῇ θαλάσῃ ἀκριβασμὸν αὐτοῦ καὶ ὕδατα οὐ παρελεύσονται στόμα- 30
 τος αὐτοῦ is derived from **Θ**.
- 9 (6) **Θ** renders v. 6^a ἀπολείπετε ἀφροσύνην (reading פתי with all other Versions, and apparently rightly, instead of **א** פתאים) ἵνα εἰς τὸν αἰῶνα βασιλεύσητε (a free rendering of **א** והיו, influenced by Wisd. 6,20 ἐπιθυμία ἄρα σοφίας ἀνάγει ἐπὶ 35
 βασιλείαν). The further addition καὶ ζητήσατε φρόνησιν and seek after insight may be explained on the supposition that to the above free rendering, as so often, a correction καὶ ζήσατε was added. From this arose by error ζητήσατε, and then the necessary object was added in the form of φρόνησιν. This hypo- 40
 thesis would seem to be simpler than LAG.'s that φρόνησιν, originally a gloss to σύνεσιν in the third hemistich, had come to stand after ζήσατε, and that ζήσατε had then, for the sake of sense, been changed by a reviser to ζητήσατε.
- (10) The addition in **Θ** τὸ γὰρ γνῶναι νόμον διανοίας ἐστὶν ἀγαθῆς for to know the 45
Law is (the test of) *true knowledge* (according to DEL., p. 543, = **לדעת תורה שכל** **עוב**) cannot be regarded as a second, and still less, with LAG., BAUMG., as the authentic translation of **א** יו^b. It is rather the gloss of some transcriber for whom all wisdom and knowledge of God was comprised in the study and know- 50
 ledge of the Law.
- (12) Between vv. 12 and 13 **Θ** adds:— 50
 δς εἰρὶδεται ἐπὶ ψεύδεσιν, οὗτος ποιμαίνει ἀνέμους,
 ὁ δ' αὐτὸς διώξεται ὄρνεα πετόμενα.
 ἀπέλιπεν γὰρ ὁδὸς τοῦ ἑαυτοῦ ἀμπελώνος,
 τοὺς δὲ ἄξονας τοῦ ἰδίου γεωργίου πεπλάνηται.

4 and on p. 543 he renders more literally:—

דרכי ימין יודע יהוה ודרכי שמאל נעקשו:
והוא ישר מענלותיך ומצדדיך בשלום יבינם:

According to EWALD (*Sprüche Salomo's*², p. 94) the Hebrew text read as follows:—

כי דרך מימין לך יהוה והפכות הם משמאלך:
והוא ישר מענליך והליכותיך בשלום ינחם:

5

We doubt, however, whether these two verses are derived from a Hebrew original: the first contains a gloss on *Al* 27^a in which *right and left* is interpreted ethically and made to apply to the right and to the crooked ways; the second, on the other hand, is a dogmatic correction (*cf.* above, p. 70, l. 16) of *Al* 26 where man 10 is commanded to *remove his foot from evil*, and consequently looked upon as capable of molding aright his own ways. LAG.'s suggestion deserves consideration that it was a Greek speaking Christian who, having in mind the much discussed doctrine of the *two ways*, first added these words.

5 (3) *Θ* prefixes μη πρόσεχε φαύλη γυναίκα *heed not an evil woman*. This is evidently not based on a Hebrew original but is an imitation of v. 1, υλέ; ἐμή σοφία πρόσεχε, freely expanded in order to bridge the chasm between vv. 2 and 3 of *Al*. 15

(23) *Θ* has two translations of v. 23^a. The first, οὗτος τελευτᾷ μετὰ ἀπαιδευτων, which is probably the original rendering, takes β in the sense *among* and מן 20 מוסר as paraphrase of a personal adjective, *dissolute* (*cf.* GES.-KAUTZSCH, § 152, u). The second, και (evidently substituted for the original οὗτος in order to obtain a better connection) ἀπώλετο δι' ἀφροσύνην, is a later correction which was subsequently inserted after 23^b.

6 (8) After v. 8 *Θ* has a long addition which may perhaps be divided, with SWETE, into seven hemistichs:— 25

ἡ πορεύθητι πρὸς τὴν μέλισσαν
καὶ μάθε ὡς ἐργάτις ἐστίν,
τὴν τε ἐργασίαν ὡς σεμνὴν ποιεῖται·

ἦς τοὺς πόνους βασιλεῖς καὶ ἰδιῶται πρὸς ὕψην προσ- 30
ποθεινὴ δὲ ἐστὶν πᾶσιν καὶ ἐπίδοξος· [φέρονται,
καίπερ οὖσα τῇ ῥώμῃ ἀσθενής,
τὴν σοφίαν τιμῆσασα προήχθη.

Or go to the bee, | and learn how diligent she is, | and how nobly she does her work. || Kings and people use her labors for their health, | and with all she is 35 honored and beloved. || Although weak in strength, she is highly esteemed, | because she honors wisdom. There can be no question of a Hebrew original for this addition (HITZ., LAG., TOY). It originated with some Greek who thought that the bee was at least as well suited as the ant to be an example of diligence and prudence; but to the Hebrew OT such a view of the bee, as BAUMG. rightly 40 points out, is quite foreign.

(11) After a somewhat arbitrary translation of this verse *Θ* adds:—

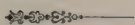
ἐάν δὲ ἄοκνος ἦς, ἤξει ὡσπερ πηγὴ ὁ ἀμητός σου,
ἢ δὲ ἐνδεια ὡσπερ κακὸς δρομεὺς ἀπαυτομολήσει.

*But if thou art unwearied, thy harvest-wealth will come as a fountain, 45
And want will desert thee like a bad runner.*

These words are evidently an antithesis to v. 11 of *Al*, but in all probability were balanced against *Θ* in its present form. It is therefore useless, with LAG. and others, to labor over a supposed Hebrew original and its possible origin. The reference to harvest is derived from v. 8, and the comparison of it to a richly 50 streaming fountain may have been suggested by such passages as Amos 5, 24.

(25) *Θ* renders 25^b in a double form: first, by μηδὲ ἀγρευθῆς σοῖς ὀφθαλμοῖς which is the original translation; it presupposes *בַּעֲפֵיךָ* instead of *Al* *בַּעֲפֵיךָ*, but

- 2 ἀλλότριον τῆς δικαίας γνώμης. υἱέ, μή σε καταλάβῃ κακὴ βουλή to a different Hebrew original. TOY's judgment (p. 51 of his Commentary) is correct: — "This is not a scribal heterogram of the particular words of **A**, but an independent, allegorizing reading of the schools. The next section also is taken as a description of moral folly and is introduced by the words υἱέ, μή κ. τ. λ." 5
- (19) **G** gives two translations of 19^b: οὐδὲ μὴ καταλάβωσιν τρίβους εὐθείας (certainly only a free rendering of **A** יִיחַ תִּקְרָא and not another reading) and οὐ γὰρ καταλαμβάνονται ὑπὸ ἐνιαυτῶν ζωῆς (= 'הַיָּמִים וְהַיָּמִים). The first, and more exact, translation must again be considered, with LAG. (against BAUMG.), to be a correction of the second and somewhat strange rendering. The variant ὑπὸ ἐνιαυτῶν Ζ. has probably arisen under the influence of 3, 2 (so TOY), although **G** there renders יִיחַ תִּקְרָא with ἔτη ζωῆς. 10
- (21) In **G** we find two translations of this verse. One, rendering it χρηστοὶ ἔσσονται οἰκήτορες γῆς, ἄκακοι δὲ (**G**^{S*} καὶ ὄσιοι) ὑπολειφθήσονται ἐν αὐτῇ, is found in **G**^{S*c.a.A} and (along with the other form), in *Compl., Ald.* This is regarded by LAG. and 15 BAUMG. as the more original. The second rendering, ὅτι εὐθεῖς κατασκευώσουσι γῆν, καὶ ὄσιοι ὑπολειφθήσονται ἐν αὐτῇ, is the text of **G**^V and, according to TOY, appears to show the hand of an Alexandrian reviser.
- 3 (15) Between 15^a and ^b **G** has two doublets: — οὐκ ἀντιτάσσεται (**G**^{S*c.a.A} ἀντιτάσσεται) 20 αὐτῇ οὐδὲν πονηρόν (read, with JÄG., GRABE, BAUMG., ποθητόν) and εὐγνωστός ἐστιν πᾶσιν τοῖς ἐγγίζουσιν αὐτῇ. The latter would probably run in Hebrew קִיָּא לְכָל־הַקְּרֹבִים אֵלָיו, and thus varies absolutely from **A**. According to LAG. these two hemistichs, but in reversed order, represent the original translation, while 15^{a,d} is the work of a reviser. 25
- (16) After v. 16 **G** has two additional hemistichs. One of these (ἐκ τοῦ στόματος αὐτῆς ἐκπορεύεται δικαιοσύνη) is almost word for word from Is. 45, 23 (changing αὐτῆς to μου, as the utterance is from the mouth of God) and the other (νόμον δὲ καὶ ἔλεον ἐπὶ γλώσσης φορεῖ) is a rough rendering of **A** מִן־לִּבִּי־עַל־הַלֵּוֹתֵי־רוּחִי in Prov. 31, 26. 30
- (22) After this verse **G** repeats v. 8 with slight variants.
- (28) **G** adds οὐ γὰρ οἶδας τί τέξεται ἡ ἐπιούσα from 27, 1, only writing οἶδας instead of γινώσκεις. 30
- 4 (10) **G** gives two translations of 10^b: — καὶ πληθυνθήσεται (**G**^{S*c.a.A} + σοι) ἔτη ζωῆς σου 35 and ἵνα σοὶ γένωνται πολλοὶ ὁδοὶ βίου. The latter departs much more from **A** but is no doubt more original (JÄg., LAG., BAUMG.). The strange ὁδοὶ does not point to a different reading (תִּקְרָא for שְׁנוֹת, LAG.) but is only a transcriptional error induced by ὁδοὺς in v. 11 (so TOY).
- (27) After this verse **G**³, but not **S**³, add four lines:— 40
 ὁδοὺς γὰρ τὰς ἐκ δεξιῶν οἶδεν ὁ θεός,
 διεστραμμέναί δέ εἰσιν αἱ ἐξ ἀριστερῶν.
 αὐτὸς δὲ ὀρθὰς ποιήσει τὰς τροχιάς σου,
 τὰς δὲ πορείας σου ἐν εἰρήνῃ προᾶξει.
For God knows the ways of the right hand,
But the ways of the left are crooked. 45
Thy paths He Himself will straighten
And lead forward thy ways in peace.
- On p. 39 of his commentary DEL. has the following very neat rendering into Hebrew:— 50
 כִּי דַרְכֵי מְיַמְיָנִים יָדַע יְהוָה וְעֻקְשֵׁים דַּרְכֵי מַשְׁמַאֲלִים:
 הוּא יַלְמֵם מִעַנְלֹתֶיךָ אַרְחֹתֶיךָ בְּשִׁלוֹם יַצְלִיחַ:

* The asterisk in **G**^{S*} &c. denotes corrections by the original scribe.

After 24,22 **A** and **G** differ also in the arrangement of the text: after the *Collection of Aphorisms* in 22,17-24,22 **G** has the first half of the *Sayings of Agur ben-Jakoh* (30,1-14), preceded by five proverbs not found in **A** (see below, p. 82, l. 32); then follows the conclusion of c. 24, viz. vv. 23-34, containing the additional small collection of *Aphorisms of the Sages* (גַּם אֱלֹהִים חִכְּמִים), and thereafter comes the second half of the *Sayings of Agur ben-Jakoh* (30,15-33), containing the *Numerical Proverbs* (see above, p. 67, l. 32) and followed by the *Sayings of Lemuel* in 31,1-9.

In the final chapters 25-31 the arrangement is practically the same in both recensions except that, as stated above (ll. 2,6), the *Sayings of Agur and Lemuel* 10 (30-31,9) precede in **G** cc. 25-29, the first section (30,1-14) being inserted between vv. 22 and 23 of c. 24, and the final section (30,15-31,9) after the last verse of c. 24: thus cc. 25-29 are inserted, in **G**, between vv. 9 and 10 of c. 31; and the section 24,23-34 (גַּם אֱלֹהִים חִכְּמִים) is interposed between vv. 14 and 15 of c. 30. This arrangement of **G** (22,17-24,22; 30,1-14; 24,23-34; 30,15-33; 31,1-9; 15 25-29; 31,10-31) is manifestly inferior to that of **A**. — P. H.

I (7) Between 7^a and 7^b of **A** two additional hemistichs are inserted in **G**:— 20

σύνεσις δὲ ἀγαθὴ πᾶσι τοῖς ποιοῦσιν αὐτήν·
εὐσέβεια δὲ εἰς θεὸν ἀρχὴ αἰσθήσεως,

The first of these is derived from ψ 110 (**A** 111), 10, where, also, it is preceded by ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου; the other is evidently a second translation of 7^a (so, too, TOY). 25

(12) Instead of 12^b **G** reads καὶ ἄρῳμεν αὐτοῦ τὴν μνήμην ἐκ γῆς, which is probably derived from ψ 33 (**A** 34), 17 τοῦ ἐξολεθρεῦσαι ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτῶν. It may be a substitute for some illegible passage in the Hebrew original (so LAG.); cf. Crit. Notes on Isaiah, p. 80, l. 6; p. 86, l. 15; p. 138, l. 28; p. 152, l. 3, &c.

(14) In **G** 14^b has a double translation:— 30

κοινὸν δὲ βαλλάντιον κτησώμεθα πάντες
καὶ μαρσίππιον ἐν γεννηθήτω ἡμῖν.

The first and freer rendering is to be regarded, with JÄG., LAG., and BAUMG., as the original; the second is lacking in Cod. 23 of HOLMES and PARSONS.

(18) **G** adds a third clause ἡ δὲ καταστροφή ἀνδρῶν παρανόμων κακὴ for the end (or destruction) of the godless is evil, Heb. עַר רַשָׁע אֲנִי וְרַחֵם (DEL). This brings to mind **G**'s version of Job 8, 19: ὅτι καταστροφή ἀσεβοῦς τοιαύτη, but is probably nothing but an explanatory gloss to the preceding θησαυρίζουσιν ἑαυτοῖς κακά.

(21) Between 21^a and 21^b **G** inserts ἐπὶ δὲ πύλαις δυναστῶν παρεδρεύει and she sits at the door of the mighty, which is evidently derived from 8,3 where παρὰ γὰρ πύλαις δυναστῶν παρεδρεύει is an inaccurate translation of **A** רַחַם לַפִּי וְעַרְיָם לִי.

(27) **G** (but not **G**^P) adds a fourth clause ἢ ὅταν ἐρχεται ὑμῖν ὄλεθρος, an evident doublet to 27^c, καὶ ὅταν ἐρχεται ὑμῖν θλίψις καὶ πολιορκία, which was subsequently added and connected by means of ἢ. According to LAG., this fourth clause 27^d was rather a second translation of 27^a καὶ ὡς ἂν ἀφίκηται ὑμῖν ἄφρων 45 θόρυβος, which was moved down here because a parallel was required for 27^c.

2 (2) **G** gives two translations of 2^b: — καὶ παραβαλεῖς καρδίαν σου εἰς σύνεσιν and παραβαλεῖς δὲ αὐτήν ἐπὶ νοουθήσιν (**G**^P νοουθεσίαν) τῷ υἱῷ σου. The first rendering is, without doubt, a correction of the second and more original one, which presupposes as Hebrew original: הַחֵן לְבַנְיָם וְהַחֵן לְבַנְיָם. It is probably connected with the reading מֵאֵל in 3^a which is attested by **G**.

(16) It is useless to attempt to trace **G** τοῦ μακρὰν σε ποιῆσαι ἀπὸ ὕδου εὐθείας καὶ

Appendix

Additional Lines and Hemistichs

found in the

SEPTUAGINTAL VERSION OF THE BOOK

and

Lines wanting in that Version.

THE SEPTUAGINTAL VERSION of the Book of Proverbs contains a number of משלים and hemistichs not found in the received Hebrew text (cf. 1, 7, 14, 18, 21, 27; 2, 2, 19, 21; 3, 15, 16, 22, 28; 4, 10, 27; 5, 3, 23; 6, 8, 11, 25; 7, 1; 8, 21; 9, 6, 10, 12, 18; 10, 4; 11, 16; 12, 11, 13, 26; 13, 9, 11, 13, 15; 14, 22; 15, 1, 18; 16, 1-3, 5, 17, 26, 30; 17, 5, 6, 21; 18, 22; 19, 7; 22, 8, 9, 14; 24, 22; 25, 10, 20; 26, 11; 27, 20, 21; 28, 10, 17; 29, 25). On the other hand, a number of hemistichs of א are not represented in G (cf. 7, 25; 8, 29; 11, 3^b. 4. 10^a. 11^b; 13, 6; 15, 31; 16, 1-3; 18, 23-19, 2; 20, 14-19; 21, 5, 18; 23, 23; 25, 9), and it is impossible to attribute all the clauses wanting in G to subsequent scribal expansions of the Hebrew text. Some of the additional proverbs in G, however, may be mere *variants* or *versional doublets* (cf. 1, 14, 27; 2, 2, 19, 21; 3, 15; 4, 10; 5, 23; 6, 25; 9, 6; 14, 22; 15, 1, 18; 22, 8, 9; 28, 17; 29, 7, 25) or *illustrative quotations* (cf. 1, 7; 3, 16, 28; 9, 12; 12, 11; 13, 13; 26, 11) and *explanatory glosses* (cf. 1, 18; 4, 27; 13, 15; 22, 14) or *corrective interpolations* (cf. 4, 27; 7, 1 and G's 15 omission of 11, 3^b. 4; see also above, p. 62, l. 6) which afterwards crept from the margin into the text; others may have been found by the Greek translators, as subsequent expansions of Hebrew scribes, in their Egyptian recension of the Hebrew text (cf. 7, 1; 8, 21; 9, 12, 18; 10, 4; 12, 11, 13; 13, 13; 16, 1-3, 17; 17, 5, 21; 19, 7; 22, 11, 14; 24, 22; 25, 10, 20; 27, 20, 21); but we can hardly suppose that all of the additional lines in G are based on a Hebrew original (cf. 4, 27; 5, 3; 6, 8, 11; 14, 23; 17, 6). The cases in which G seems to have preserved some משלים which formed part of the original Hebrew text of the Book of Proverbs (cf. 11, 16; 27, 20, 21) are exceptional. Some of the additional proverbs of G are not given in Z. A Hebrew version of the additional lines found in G is appended to FRANZ DELITZSCH's commentary on *Das salomonische Spruchbuch* (Leipzig, 1873) pp. 543-547.

- 30 clause; perhaps we should read, with enclitic, emphatic **מָה**: — ולא שָׁבַעְתָּ וּמָה אָכַלָה — לְבַתְּךָ *verzehrend war deine Gluth* (شهوئك وشعفك) — לְבַתְּךָ = לְהַבְּתָךְ; cf. Ex. 3, 2. Note also cases like **אִם** שמעתם for שמעתָ, Jer. 3, 13 &c. For the emphatic *-ma* in Arab. *Allāhumma* (see Crit. Notes on Numbers, p. 48, l. 45) cf. also Arab. *halumma*, Heb. הָלֵם; see also WRIGHT-DE GOEJE³ 2, 343, l. 10. 5
- In Ezek. 19, 2, on the other hand, the **מָה** after ואמרתָ seems to correspond to the Assy. *mā* 'thus, as follows,' introducing *oratio directa* (cf. DEL., *Ass. Gr.* § 78; HW 387^b): **מָה** may be combined with the preceding אמרתָ so that the קינה begins with אָמַרְךָ like the second allegory in v. 10.
- The matter deserves further investigation. 10
- The prefixed **ל** in לאכל is perhaps the emphatic particle (= Assy. *lū-ikkal*, cf. above, p. 52, l. 11 and below, p. 86, l. 28); otherwise we should have no apodosis.
- (15) Cf. CHEYNE, PSBA 23, 143. — P. H.]
- (16) **אִם** עָזַר (so, too, **SC**) is struck out by BICKELL. **Θ** ἔρωσ τυναικός probably read only ורחם. 15
- (17) For **אִם** לִיקָהָת (cf. GES.-KAUTZSCH § 24, e) we should perhaps read, with FRANK., TOY, following **Θ**, וְקָנָת; cf. 23, 22^b.
- (18) **וְאָרְבָּעָה** with the Q^crê; וּרְבַע; K^cthib.
- (20) Both the subject-matter and the prosaic form of this verse prove it to be a later addition [cf. above, p. 67, l. 28]; so DATHE, HITZ., DEL., FRANKENBERG. 20
- (24) [Omission of **הַחֲמִים** in the second hemistich would improve the rhythm; it is probably a gloss on **מִתְחַמֵּים**. OORT, *Em.* reads **מִתְחַמֵּים**. — P. H.]
- (25) **אִם** וַיְכִינּוּ, impf. consec. (in the same way v. 26: וַיִּשְׂמוּ, v. 27: וַיַּעַז) might be explained as indicating *facts* known by experience; according to KÖNIG, *Synt.* § 369, f the emphatic copulative connection may be used instead of other coördinating conjunctions. But we should probably point וַיְכִינּוּ &c. as simple *modus rei repetita*, just as we have the simple impf. in a negative clause in v. 30. 25
- (28) For **אִם** תְּתַפֵּשׂ we should perhaps read, with MÜHLAU, DYS., following **Θ** εὐδλωτος ὤν, תְּתַפֵּשׂ [so, too, OORT, *Em.*
- (29) The first hemistich would gain by omitting **הָמָה**. — P. H.] 30
- (31) The text is hopeless; DYS. conjectures ingeniously רוּרִיר מִתְנַשֵּׂא וְהִישׁ. For **אִם** וְאֵלֵקִים עִמּוֹ **Θ** has δημηγορῶν ἐν ἔθει; so, too, **Σ** **ἄλλοι ἄνθρωποι** and **Σ** וְאֵלֵקִים עִמּוֹ בֵּית עַמְמִיָּה. HITZ. conjectured וְאֵלֵהִים עִמּוֹ, DYS. אֵלֵפִים עִמּוֹ, BICK. קָם לְעִמּוֹ.
- (33) The third clause of v. 33 may be the complement to a lost hemistich; but it is probably nothing but scribal expansion added by some one who felt called upon to append a moral. [Cf. p. 65, l. 29; p. 62, l. 8. — P. H.] 35

- 31 (2) The addition **מִה־לְמוֹאֵל בְּכוֹרֵי אָמְרֵי בְרִי** is preserved in **Θ**; its omission in **אִם** and **SC** is probably due to *homæoteleuton* of **ברִי**. [The second **ברִי**, however, is better omitted. OORT, *Em.* inserts **אָמְרֵי** after **אִם** **מָה**. — P. H.] 40
- (3) Instead of the curious **וְדַרְכֵיךָ** of **אִם** we should perhaps read, with DYS., KAMPH., WILD., **דְּרוֹכֶיךָ**; cf. Cant. 7, 13 and above, p. 38, l. 22. TOY suggests **לְבָבְךָ**. 45
- For **אִם** לְמַחֲזֵת GESENIUS conjectured לְמַחֲזֵת (so also DEL., WILD., STRACK, TOY, OORT, *Em.*); MÜHLAU better לְמַחֲזֵת, *those who enervate*. **Θ** εἰς ὑστεροβουλίαν, **Σ** **לְבַנְתָּ מַלְכֵיךָ**, **Σ** **לְבַנְתָּ מַלְכֵיךָ**.
- (4) **אִם** לְמַלְכִים לְמוֹאֵל (similarly **SC**; but **Θ** has μετὰ βουλήσ πάντα ποίει), is rhythmically superfluous and evidently only a dittogram of the words which follow, 50 with the addition of **לְמוֹאֵל**.
- The evident gap after **וְלִרְוֹנִים** should probably be filled with **לְשֹׂאֵל** or some such expression; **Θ** ends the verse with οἱ δύνασται θυμῶδεις εἰσίν, οἶνον δὲ μὴ πινέ-

- 30 **א** **ל** **א** **ל** **א** **ל** **א** **ל** (so, too, **Ⓢ**; **Ⓢ** τοῖς πιστεύουσιν θεῷ καὶ παύομαι; **Ⓢ** has only **א** **ל** **א** **ל** **א** **ל** **א** **ל**) cannot be proper names, in spite of Nch. 11, 7. Long ago J. D. MICHAELIS conjectured **א** **ל** **א** **ל** **א** **ל** **א** **ל**, and so most modern commentators read, except that instead of **א** **ל** **א** **ל** **א** **ל** (Ez. 43, 8) the Qal **א** **ל** **א** **ל** should evidently be read, with DAHLER [contrast Crit. Notes on Isaiah, p. 196, l. 11; note 5 **א** **ל** **א** **ל** Prov. 8, 30, **א** **ל** **א** **ל** 24, 32, &c. — P. H.]. EWALD's view *With me is God* (reading **א** **ל** **א** **ל** like **א** **ל** **א** **ל**) and *I prevail* (reading **א** **ל** **א** **ל**) has been defended by SMEND in his *Religionsgesch.*¹, p. 480 (**Ⓢ** second ed.). [**Ⓢ** **א** **ל** **א** **ל**].
- (3) For **א** **ל** **א** **ל** **א** **ל** we should perhaps use, with GRÄTZ, SMEND, the reading of **Ⓢ** θεὸς δεδίδαχέν με = **א** **ל** **א** **ל** (JAG.); in that case we should have to translate the 10 second hemistich: *and I have learned the knowledge of the Holy One.*
- (4) Instead of the meaningless **א** **ל** (so, too, **Ⓢ** **Ⓢ**) read **א** **ל** **א** **ל**, with **Ⓢ** ἐκράτησεν. For **א** **ל** **א** **ל** (so, too, **Ⓢ**; **Ⓢ** **א** **ל** **א** **ל**) read **א** **ל** **א** **ל**, with **Ⓢ**. [For the brief hemistichs **א** **ל** **א** **ל** and **א** **ל** **א** **ל** see above, p. 34, l. 13. — P. H.] **א** **ל** **א** **ל** (so, too, **Ⓢ** **Ⓢ**) is rhythmically superfluous and should be struck out, 15 with **Ⓢ**, as a gloss from Job 38, 5.
- (5) For **א** **ל** **א** **ל** in all probability **א** **ל** **א** **ל** stood originally; cf. **Ⓢ** **א** **ל** **א** **ל**.
- (6) [The form **א** **ל** (cf. GES.-KAUTZSCH²⁶ §§ 28, d; 75, q) indicates the correct pronunciation of apocopated imperfect forms. Even forms like **א** **ל** or **א** **ל** are, strictly speaking, not dissyllabic. It is a mistake to pronounce **א** **ל**, **א** **ל**, &c. 20 as dissyllabic forms, *ihad* &c. They are all monosyllables and should be sounded as though they were written **א** **ל**; the *a* in **א** **ל** and **א** **ל** is merely an auxiliary vowel as in **א** **ל** which does not differ in pronunciation from **א** **ל**; **א** **ל** is simply *ihn*, the initial *i* being pronounced without a preceding **א**, while the final *n* is simply a sonant nasal as in English *listen*, which is 25 not dissyllabic but practically **א** **ל**. Cf. *Beitr. z. Assyri.* 1, 294. 328.
- (8) I believe that **Ⓢ** is a subsequent addition just as the final hemistich of the chapter, **Ⓢ**, and v. 20; but it seems to me that not only **Ⓢ**, 20, and **Ⓢ** but also 10. 15^a. 17. 32 are out of place and must be relegated to the margin. I do not mean to say that vv. 10. 17. 32 are glosses, they may be genuine **א** **ל**, and may 30 have belonged to the collection, but they are not in their proper place in this section of *numerical* proverbs and should be inserted elsewhere. — P. H.]
- (10) **א** **ל** **א** **ל** with the Q^crê; K^cthib **א** **ל**.
- (13) [I can hardly believe that **א** **ל** **א** **ל** represents an exclamative clause;^a it is not taken as an exclamation in the Versions: **Ⓢ** (SWETE, p. 464) has ἐκγονον (κακόν) 35 ὑψηλοῦς ὀφθαλμοῦς ἔχει (in the Arabic Version: **Ⓢ** **א** **ל** **א** **ל** **א** **ל** **א** **ל**), **Ⓢ** *generatio cujus excelsi sunt oculi*; **Ⓢ** also has a relative clause, **א** **ל** **א** **ל**, and the original reading of **Ⓢ** may have been **א** **ל** **א** **ל**; the **א** **ל** we find before **Ⓢ** in the Received Text may be a subsequent insertion; it is hardly probable that the conditional-temporal **Ⓢ** **א** **ל** (NÖLD.² § 258) is a correction of the 40 exclamative **א** **ל** (NÖLD.² § 232, A, 3). The **א** **ל** may be the enclitic emphatic *-ma*, which is so frequent in Assyrian and in Arabic. In a great many cases in Arabic where **א** **ל** is said to be indefinite we have this emphatic particle, e. g. in cases like **א** **ל** **א** **ל** &c. Cf. my remarks on the particle **א** **ל** in the *Johns Hopkins University Circulars*. No. 114, p. 109 (cited in GES.-KAUTZSCH²⁶ § 105, 45 n. 3); see also RECKENDORF, *Die syntact. Verhältnisse des Arabischen*. Leyden 1895-98, pp. 165 & 425. The emphatic *-ma* appears in Hebrew in three forms: — (1) as **א** **ל** (cf. above, l. 44); — (2) as **א** **ל** **א** **ל** &c. (Assyr. *ki-ma* &c.; cf. my *Akkad. und Sumer. Keilschrifttexte*, Leipzig, 1881, p. 195); — (3) **א** **ל**.

Nor can **א** **ל** **א** **ל** **א** **ל** in Ezek. 16, 30 be an exclamative 50

—————

^a [In 15, 23^b the case is different. — P. H.]

- 28 (16) TOY omits **א** נגיד as a gloss. [This improves the rhythm. — P. H.]
For **א** ורב **א** read **ר**, with REUSS, BICK., FRANK., TOY, following **ט** **ט**.
ט's reading קבואות for **א** קבונות deserves consideration; it is accepted by EW., GRÄTZ, KAMPH., WILDEBOER.
Instead of the K^cthib שְׁנָאֵי read the Q^crê שְׁנָא, with **ט** **ט** and BICK. (TOY, שְׁנָא). 5
- (18) דְּרָכִים for **א** דְּרָכִים as in v. 6^b.
Instead of **א** בְּאַחַת, which cannot mean *all at once*, read בְּשַׁחַח or בְּשַׁחַח, with LAG., GRÄTZ, BICK., KAMPH., STRACK, OORT, Em., following **ס** and perhaps also **ט** (see PINK.); **ט** **ט**. TOY omits באחת as a gloss.
- (23) For **א** אַחֲרָיו, which gives no meaning in this place and is rhythmically super- 10
fluous, read אַחֲרָיו, with BICK., at the end of the verse. This reading, it is true, has not the support of the Versions; **ט** δδουζ (= אַחֲרוֹ; LAG. בארחו), **ט** קרמוי, **ס** **ט**.
The meaning *afterwards, at last* (STRACK in his Commentary: *schliesslich*) is uncertain; the reading of **א** seems to be influenced by dogmatic considerations, to make God the speaker (therefore the accentuation אָדָם, with מִנְחָה 15
instead of the disjunctive מְנַרְשׁ רְבִיעַ as attested by WICKES); [cf. p. 41, l. 36].
TOY cancels אחרי as gloss or dittogram. [OORT, Em. reads כן אחרי.]
- (24) **א** בְּאִמּוֹ (so, too, **ט** **ט**) is rhythmically superfluous and should be struck out, with DYS., BICK., as a scribal expansion. 20
- 29 (2) **א** ברבות צדיקים; but ברבות צדיקים when the righteous rule, as suggested by TOY, would better suit the parallelism.
- (6) For **א** בְּפִשֶׁע (so, too, **ט** **ט**), probably following 12, 13), which gives no satisfactory sense, read, with PINSKER (see DEL. *in loc.*), בְּפִשֶׁע in the step (cf. 1 S 20, 3), or, with MANDELKERN (oral communication), בְּפִשֶׁע in stepping. 25
- For **א** יָרוֹן (so, too, **ט** **ט**) read, with PINSKER, BICK., OORT, Em., יָרוֹץ (DYS. ירום).
- (10) For **א** יִבְקְשׁוּ נַפְשׁוֹ (so, too, **ט** **ט**; **ס** **ט** is evidently only a guess on the basis of the parallelism), which could only mean *they seek his life* (Ex. 4, 19; 1 S 20, 3), read יִבְקְרוּ נַפְשׁוֹ, with DYS., KAMPH., following Ez. 34, 11f. TOY prefers רְשָׁעִים for **א** ישרים [so, too, OORT, Em.; cf., however, בקש in Ez. 34, 4. 16; Eccl. 3, 6; see 30
Crit. Notes on Ezekiel, p. 94, l. 46.
- (16) For **א** ברבות TOY (cf. above, l. 21) prefers בררות.
- (19) For ענה to respond see above, p. 48, l. 44. — P. H.]
- (21) **א** מִנְחָה; **ט** δδουστῆσεται; **ס** **ט** **ט**; **ט** מנחה (i. e. מִנְחָה is torn away, PINK.). Read מְנַרְשׁ, with BERTHEAU, STRACK. [OORT, Em. suggests יגון. 35
- (24) For אלה cf. Jud. 17, 2; Lev. 5, 1 which must be translated: *If a person, in spite of his having heard the adjuration of the judge, sin by not giving testimony when he is a witness, no matter whether he have seen the thing or only heard of it, and thus incur guilt &c.* The apodosis to the four coördinated conditional clauses begins in v. 6, not in v. 5. Cf. the translation in Johns Hopkins University 40
Circulars, July '94, p. 114^a and contrast BÄNTSCH *ad loc.* — P. H.]

- 30 For the section 30-31, 9 see MÜHLAU's dissertation quoted above, p. 32, l. i. 45
[For c. 30 cf. *Iepheti ben-Eli Karaitæ in Proverbiorum Solomonis caput XXX Commentarius* ed. ZACHARIAS AUERBACH, Bonnæ, 1866. See also E. J. DILLON, *The Sceptics of the OT* (London, 1895) pp. 133—156; 269—272.
- (1) **א** אגור may mean *hired slave*; cf. Arab. أجير, Assyr. agru, agarru (DEL., HW 17^b), or *thinker*, cf. Assyr. egirru (DEL., HW 18^a); the etymology is, of course, 50
very uncertain. — P. H.]
For **א** הַמְשֵׁא, which probably means *the oracle or prophetic utterance* [cf. note on Num. 23, 7] we must read, with DYS., either מְשֵׁא or מְשֵׁאֵי.

- 28 For **M** נָסוּ DYS., GRÄTZ read נָס; they regard the ו as due to dittography of the ו that follows.
- (2) **S** follow **M**; **G** δι' ἀμαρτίας ἀσεβῶν κρίσεις (= רבים JÄG.) ἀνήρ δὲ πανούργος κατασβέσει (= ירעך Ew., HITZ.) αὐτός. GRÄTZ ירעכו; BICK. בָּאָדָם מִבֵּין יִרְעָבוּ; Unless we are ready to adopt BICK's emendation we must omit מִבֵּין as an explanatory gloss to ירע (cf. Neh. 10, 29); otherwise the hemistich would be too long. 5
- (3) For **M** אֲשֶׁר (so, too, **S**) read רָשָׁע (TOY, קִבִּיר רָשָׁע עֵשָׂק) as in v. 15. **G** ἐν ἀσεβείαις points to the same reading. HITZ. takes ראש = ראש; [so, too OORT, Em.]
- (4) **M** רָשָׁע; **S** רָשָׁע; **G** רָשָׁע.
- (6) For **M** דְּרָכִים, the basis of which must be some artificial interpretation, read 10 דְּרָכִים, with **S**, STRACK (following IBN EZRA, KAMPH., TOY; GRÄTZ prefers דְּרָכִי. [The idea underlying the dual is the *double life* the עֵשָׂק leads. Cf. Sir. 2, 12; Prov. 20, 10, 23; Deut. 25, 13 אבן ואבן (AV, *divers weights*; see GES-KAUTZSCH § 123, f); 1 Chr. 12, 33 בלא לב ולב (AV, *not of a double heart*); ψ 12, 3 בלב ולב יִדְבְּרוּ (AV, *with a double heart do they speak*); and our *double dealing, double-eyed, double-faced, double-handed, double-hearted, double-tongued* (German *doppeltzünftig*) &c. The *two ways* do not refer to the good way and the bad way between which the man has to choose (TOY) but to the two parts the עֵשָׂק acts, one secretly, and the other openly, the evil way which he pursues and the good way which he pretends to follow (so FLEISCHER in DELITZSCH's Comm. and 20 WILDEBOER). — P. H.]
- (8) **M** וּבְתַרְבִּית with the K'thîb and **S**; Q'rê and **G** וּתְרַבִּית, and so BICK. [וּבְתַרְבִּית, however, may be a scribal expansion, suggested by Lev. 25, 36; Ez. 18, 8, 13, 17; 22, 12. — P. H.]
- (10) The unnecessary third hemistich of **M** is found also in **S**; it exists, too, in **G**, 25 but there, by the addition of another hemistich, it has been developed into an independent verse of quite different context; BICK. מִמֵּימִים יִתְהַלֵּךְ מִבֵּין וּרְשָׁעִים לֹא יִבְאֵן; The hemistich is doubtless to be struck out as an antithetic scribal expansion. [Cf. p. 68, l. 36 and Crit. Notes on Isaiah, p. 164, l. 12.]
- (12) For **M** חָפַשׁ we must read חָפַשׁ from חָפַשׁ = חָפַשׁ to imprisonment, Syr. حَفِش, Arab. حَفِش; cf. Job 40, 13 פְּנִיָּהֶם חָבַשׁ בְּסָמֹן, which is rightly translated by GEO. HOFFMANN (*Hiob*, Kiel '91): *Kerkere ein ihren Trots in der Unterwelt*. In the cuneiform incantatory legend of the Descent of Istar^a to Hades (Obv., l. 38) the same expression is used: *uphissi-ma* (= *huppiš* + *ši*; cf. Crit. Notes on Ezekiel, p. 115, l. 45; DEL., HW 116^b).^β The *š* in Assy. חָפַשׁ = حَفِش as well as in חָפַשׁ 35 in our passage is due to partial assimilation of the original *š* to the following *h*; cf. Mandaic רֹבֶשָׁא = דּוּפֶשָׁא honey, Assy. *dišpu* (for *dipšu*, *dibšu* cf. Assy. *ušpeli* for *ušbele*, *ipāši* for *ibši*, DEL., HW 514 s. v. פֶּאֶל, 188^a below); see Crit. Notes on Isaiah, p. 84, l. 45 and Notes on Ezekiel, p. 67, l. 13; cf. ZA 4, 268. The form חָפַשׁ may have been preferred in order to distinguish it from חָפַשׁ to 40 *be bound up, bandaged, dressed* (Is. 1, 6; Ez. 30, 21). **G**'s rendering of **M** חָפַשׁ אָדָם, ἀλίσκονται ἄνθρωποι is quite correct; ἀλίσκονται, however, does not mean here *they perish* (النَّاسُ يَفْنُونَ) and *cf. 3's ruinae hominum* but *they are caught, captured* (حَفِشٌ سَبِي, اسر). It is by no means necessary to suppose, with JÄGER, that **G** read חָפַשׁ (cf. UMBREIT's Commentary, Heidelberg, 1826, p. 381) 45 or חָפַשׁ (LAG., p. 88); nor need we emend to חָפַשׁ or יָפַשׁ (DYS.) or יָחַפוּ (PERLES; cf. WILD.) or יִתְרוּ (TOY). **M**'s reading חָפַשׁ is supported by **S** מִכְצֵי בַר נְשָׂא and **S** מִכְצֵי בַר נְשָׂא, as we must read instead of the received מִכְצֵי בַר נְשָׂא (ZAT 14, 211). — P. H.]

—*—*—*

^a [Cf. the reference in SIEGFRIED-STADE's Lexicon, p. 184^b, above.]

^β In SCHRADER's KB 6, 1, p. 82 *uphissi* is translated *treat her*, but this rendering is marked as doubtful. — P. H.]

- 27 I would therefore propose, with due reserve, the following restoration of the text: —
 :[] וְיִמְנֵן יִמְנֵן שְׁמֵהּ- [יִקְרֵהּ-] יִקְרֵהּ-
 For \aleph קשה = $\alpha\nu\epsilon\mu\omicron\varsigma$ $\sigma\alpha\lambda\eta\rho\acute{o}\varsigma$ cf. Is. 27,8 where \aleph בְּרוּחַ הַקֶּשֶׁה = Θ $\acute{\epsilon}\nu$ $\pi\nu\epsilon\acute{\upsilon}\mu\alpha\tau\iota$ $\tau\acute{\omega}$ $\sigma\alpha\lambda\eta\rho\acute{\omega}$, and for \aleph צפון see Cant. 4,16. It is evident that \aleph might easily have dropped out before \aleph , and it is curious that we have in \aleph , instead of two derivatives of \aleph at the beginning of the second hemistich, two derivatives of \aleph at the beginning of the first hemistich. 5
- (17) For \aleph יָחַד we must read, with $\mathfrak{C}\mathfrak{J}$, יָחַד, impf. Hof. of חָדַד, and for \aleph יָחַד, in the second hemistich, יָחַד or יָחַד, impf. Hif. OORT, *Em.* reads יָחַד and יָחַד. — P. H.] \aleph פָּנִי is perhaps to be struck out, following TOY. 10
- (18) [הַאֲנָה should be pronounced תְּאֲנָה; see above, p. 34, l. 44. — P. H.]
 After יִבְבֵּר we should perhaps add בּוּ, with DYSERINCK. 10
- (19) Instead of \aleph מִיָּמִים the parallelism would lead us to expect a noun governing הַפְּנִים in the genitive; Θ ὡς περ οὐχ ὁμοία (= ?), so, too, \mathfrak{S} . HITZ. conjectures כְּמוֹם; VOGEL, BICK., FRANK., TOY, OORT, *Em.*, following Θ , כְּמוֹם. 15
- (20) אָבְרָה with the K^{thib}; it is, perhaps, only a miswriting of אָבְרָוִן which occurs everywhere else [cf., however, שלמה = سليمان (gent. שלימי) = سيلون, patron. of שלמה = גִּלְהָ (gent. גִּלְמִי); see GES.-KAUTZSCH § 19, l. — P. H.]. Q^{re} אָבְרָוִן, but according to others, וְאָבְרָוִן.
- (21) Instead of \aleph מִהֶלְלוּ we should, perhaps, read, with DYS., מְהַלְלֵי, following $\mathfrak{S}\mathfrak{C}$; 20
 מְעַלְלֵי GRÄTZ.
- (22) The first hemistich is evidently overburdened; \aleph , followed by \mathfrak{C} , reads בְּמִכְתָּשׁ, a reading which was probably due, in the first instance, to תַּכְחוּשׁ; BICK. strikes it out, following $\mathfrak{S}\mathfrak{S}$. NESTLE (*Expository Times* 8,6, p. 287) thinks that הַרְיִפוֹת (probably to be read, with CHEYNE, הַרְיִפּוֹת, הַה to be taken as a radical on account of 2 S 17, 19) is a mistake for some form derived from צָרָה with the meaning *crucible*, and that the same word lies behind בעֲלֵי (notice, before ל), as in ψ 12,7 (cf. WELLHAUSEN *ad loc.*). On the other hand, CHEYNE (*loc. cit.* 8,7, pp. 335f.) reminds us that בתוך הרפות is supported by Θ , except that Θ read בתוך הרפות *in the midst of insults* and paraphrased its reading $\acute{\epsilon}\nu$ μέσῳ συσπέρου $\acute{\alpha}\tau\mu\acute{\alpha}\tau\omega\upsilon\sigma$. The word עֲלֵי, which belongs to the language of the Mishnah, CHEYNE further holds, is only a variant of מַכְתָּשׁ, and this again is only an example of the explanatory additions which transcribers delight in. 25
 \aleph מְעַלְוֵי (so, too, \mathfrak{C}) is to be struck out, with BICK., following $\mathfrak{S}\mathfrak{S}$. 30
- (23) For \aleph עֲדָרִים we should perhaps read, with Θ , עֲדָרִיָּה. 35
- (24) Instead of \aleph וְאִם read וְאִין, with DYS., following Θ οὐδέ and \mathfrak{S} . The final ן appears in \aleph as the first consonant of the following word.
 Under \aleph נָוִר some expression parallel to חָסֵן must lie concealed; GRÄTZ suggests עֲשָׂר (?), TOY אֲעִיר. Θ παραδίδουσιν, \mathfrak{S} معلم, \mathfrak{C} שלם do not help. BICK. conjectures חֵיל before נָוִר. 40
 לָדוֹר נָוִר with the K^{thib}; Q^{re}, unnecessarily, לָדוֹר נָוִר.
- (25) [For \aleph נָלָה we should perhaps read גָּלָה, although, in OT, גָּלָה is used exclusively of the shaving of the hair, but cf. رعى = جلع.
 רשא does not mean *aftergrowth* (TOY) but *fresh verdure, shoots from the seed*, comprising all plants in their incipient stage. In Gen. 1,11 רשא denotes shoots from the seeds both of עֵשֶׂב and of עֵץ. — P. H.] 45
- (27) \aleph לָלֶחֶם בֵּיתָהּ (so, too, $\mathfrak{S}\mathfrak{C}$) is to be struck out, with BICK., TOY, following Θ ; it is a gloss on לֶחֶם, and overburdens the hemistich.
 For \aleph וְחֵיִים (so, too, $\mathfrak{S}\mathfrak{C}$) GRÄTZ most suitably conjectures חֶק on the analogy of 31, 15. 50

- 28 (1) For \aleph רָשָׁע read רָשָׁעִים and, reversed, for \aleph צְדִיקִים read צְדִיק [so, too, OORT, *Em.*]; Θ has the singular in both hemistichs while $\mathfrak{S}\mathfrak{C}$ have the plural.

- 26 earthenware (دهن برصاص), not to covering vessels of base metal with silver. — P. H.]
- אֵל דְּלִקִּים (so, too, S^c) is usually, but artificially, explained as *fervent* lips, *i. e.* overflowing with assurances of friendship; read, rather, with BICK., דְּלִקִּים, following Θ λεία, cf. Gen. 27, 11 &c. where λείος = קֶלֶק; GRÄTZ prefers דְּלִקֶה. 5
- (24) אֵל בְּשִׁקְתּוֹ with the Q^{re} and S^c; K^{ethib} בשפתו.
- (26) אֵל leaves the suffix in רעוּ unexplained; read מְבַקֵּשׁ, with Θ ὁ κρούπτων, S^c מְבַקֵּשׁ, Θ מְבַקֵּשׁ; [so, too, OORT, *Em.*] HITZ. read מְבַקֵּשׁ, and BICK. מְבַקֵּשׁ.
- (28) אֵל דְּרָקוֹ; cf. on this reading, to which witness is expressly borne by QIMHI and others, BÄR, *Liber Proverbiorum*, p. 49; GINSBURG, דְּרָקוֹ. Further, Θ ἀλήθειαν, 10 S^c מְבַקֵּשׁ, Θ מְבַקֵּשׁ אֲרַחְתָּהּ רְקוֹשֵׁתָא, can hardly have read otherwise. REISKE, EW., HITZ., אֲרַחְתָּהּ; ΤΟΥ βεβλήω (befools its possessor).
- 27 (6) אֵל וְנִעְתְּרוּת, but unintelligible; DYS. conjectures וְנִעְרָצוֹת; read, with BICK., מְבַרְבֵּת, following Θ ἐκούσια. S^c read מְבַרְבֵּת, but Θ ובישן. 15
- (9) אֵל מְבַרְבֵּת רֵעֵהוּ מְעַצָּת; so, too, S^c, but unintelligible; read, with HITZ., BICK., וּמְבַרְבֵּת רֵעֵהוּ מְעַצָּת, following Θ καταρήγνυται δὲ ὑπὸ συμπτωμάτων ψυχῆ. KAMPH. renders quite differently: *but a friend is sweeter to a man than fragrant woods* (= מְעַצֵּי נֶפֶשׁ; cf. Is. 3, 20, but contrast Crit. Notes on Isaiah, p. 82, l. 10). For KAMPH.'s rendering it would be better to read with DYS. רֵעֵהוּ for 20 רֵעֵהוּ. [OORT, *Em.* reads רֵעֵהוּ מְעַצָּת. — P. H.]
- (10) אֵל וְרֵעֵהוּ with the Q^{re}; רֵעֵהוּ K^{ethib}.
- אֵל אֲחִידֵהוּ (so, too, S^c) has arisen from taking the proverb in a sense originally foreign to it; read, with BICK., אֲחִידֵהוּ and omit אֵל, which is better both in rhythm and meaning. 25
- (12) For אֵל וְנִחְתָּר we should perhaps read, with ΤΟΥ, וְנִחְתָּר.
- (13) For אֵל וְנִחְתָּר (so, too, S), which could only refer to a harlot (cf. 5, 20; 6, 24, &c.), read, with REUSS, STRACK, נִחְתָּר, following Θ τὰ ἀλλότρια, (which VOGEL regards, but probably wrongly, as a translation of נִחְתָּר, and 20, 16 K^{ethib}.)
- (14) [The first hemistich seems too long; בְּקוֹל גְּדוֹל and בְּבָקָר may be scribal expansions. — P. H.] 30
- (15) For אֵל וְשִׁתְּתָהּ, which could be nothing but Nif. of שׂוּה with abnormal transposition of ה and ו (cf. GES.-KAUTZSCH, § 75, x), read וְשִׁתְּתָהּ, with OLSHAUSEN, STADE, BICK., ΤΟΥ. [For שׂוּה cf. note 107 of the paper cited above, p. 33, l. 43. — P. H.]
- (16) אֵל וְשִׁתְּתָהּ צִפְנִיָה צִפְנִיָה צִפְנִיָה צִפְנִיָה צִפְנִיָה; so, too, S^c. BICK. ἡ βόρέας σκληρὸς ἄνεμος, 35 ὄνοματι δὲ ἐπιδέξιος καλεῖται; so, too, S^c. BICK. וְתִמְן וְתִמְן וְתִמְן וְתִמְן וְתִמְן; WILD. וְתִמְן וְתִמְן וְתִמְן וְתִמְן וְתִמְן; the Northern region hides wind, but a masculine predicate after a preceding feminine subject is impossible.
- [ΤΟΥ calls all the readings that have been suggested for this line, *desperate expedients*. Θ 's rendering is intelligible but incorrect. It is possible that the author 40 of this line meant to allude to the fact that the North (more accurately North-west) wind is indeed cold and rough in winter (cf. 25, 23), but pleasant and refreshing during the summer months, while the South (or more accurately the Southeast) wind is called *favorable* (يَمِين), although it is, especially during the summer months, just as unbearable as the sirocco (cf. BENZINGER's *Heb.* 45 *Arch.*, p. 30 and *ibid.*, p. 31, 4, also BEDEKER's *Palestina*, p. xlvii, and Luke 12, 55: ὅταν [ἴδετε] νότον πνέοντα, λέγετε ὅτι καύσων ἔσται).
- In view of the numerous etymologies in J we can safely believe that the author of this line was conscious of the connection between תִּמְן and יָמִין; nor need we doubt the fact that תִּמְן meant *favorable, propitious* in Hebrew (cf. בנימין Gen. 50 35, 18) just as in Arabic. Assyr. *limnu* 'evil' is probably a compound of *lā-imnu* (cf. above, p. 51, l. 10) 'not right, inauspicious' (see *Beitr. z. Assyr.* 1, 467); cf. Assyr. *lā banitu* 'sin,' ZIMMERN, *Busspsalmen*, p. 37, n. 2.

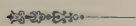
- 26 (2) [In the cuneiform incantations we find: *May the disease of the head* (Assyr. *muruc qaqqadi*, that is, perhaps, *erysipelas*, *St. Anthony's fire*; see ZA 8, 182) *fly away like a bird* (Assyr. *kima iṣṣāri littapraš*; DEL., HW 545^b); cf. also ZIMMERN, *Busspsalmen*, p. 101; DEL., HW 650^a s. v. שחח. — P. H.]
- לא K^cthib with אָשָׁח; Q^cté lú; cf. above, p. 52, l. 5. 5
- (5) [V. 5 may be a corrective interpolation; cf. my note on the corrective interpolations in Eccl. (*Johns Hopkins University Circulars*, June 1891, p. 115, n. 5) and above, p. 45, l. 42; also p. 58, l. 6; p. 65, l. 28. Possibly v. 8, which interrupts the connection between vv. 7 and 9, should be inserted after v. 4. — P. H.]
- (6) אִם מִקְצֵה רְגְלֵיךָ is unintelligible; אִם ἐκ τῶν αὐτοῦ δὲ δῶν (read ποδῶν), similarly 10
אִם. Ew. conjectures מִקְצֵה רְגְלֵיךָ; HITZ. מִקְצֵה רַ; BICK. מִקְצֵה (without רַ).
- (7) אִם is grammatically impossible and probably to be emended, with DYS., to *וְלֹא* *they hang down* since רְגְלֵיךָ could hardly stand out of pause. DEL., BICK., KAMPH., WILD., STRACK, רְלוֹי (*hanging down*); HITZ. רְלוֹי. אִם ἀφελού; אִם וְלֹא ל.
- (8) Instead of אִם בְּצִוּרוֹ (so, too, אִם and BICK.; אִם ᾶ) read, with DYS., GRÄTZ, TOY, 15
בְּצִוּרוֹ; אִם δς ἀποδεσμεύει.
- (10) עֲבָרִים, which is unintelligible at the end of the verse, is to be put, with BICK. and OORT, *Em.*, after בָּל.
The second וְשָׁכַר of אִם is probably due to the misplacing of עֲבָרִים; read, with BICK., וְשָׁכַר. אִם also (cf. PINK.) read the end of the verse וְשָׁכַר עֲבָרִים יָם. 20
- (17) For אִם בְּאָזְנֵי אִם's reading ἀκέρκου (= בָּזֶנְבַּת JĀG.) deserves consideration. [A's reading *tail* instead of *ears* is perhaps preferable: if you take a snappish cur by the ears he will hardly be able to bite, but if you take hold of his tail the case is different. — P. H.]
- אִם עֲבָרִי is either to be struck out, with אִם, as a false addition (so TOY) to מתעבר, 25
besides being rhythmically superfluous, or to be attached to the first hemistich, as is done by DEL., NOW., DYS., BICK., KAMPH., WILD. [It would seem to be more natural to read, with אִם *miscetur rixa alterius* and אִם *ولا يلدل حبالا ولا يمدح*,
וְיַדְלֵךְ חֲבִילָא וְלֹא יִמְדַּח, מתעבר אִם intermeddling (so, too, TOY) instead of אִם מתעבר אִם מתנצי אִם (contrast DELITZSCH'S *Commentary*, p. 427, below). For אִם וְיַדְלֵךְ, we must substitute, with 30
HITZ., וְיַדְלֵךְ. אִם προεστώς ἀλλοτρίας κρίσεως *who takes up the quarrel of another man*. In the Arabic Version, ed. LAG., كمثل من يمسك ذنب كلب, كمثل من يتقدم في حكومة ليست له
כְּמִלְתָּ מִן יִמְסַק דְּנִבַּת כֹּלֵב, כְּזֶלֶק מִן יִתְקַדֵּם בְּפִי חִקּוּמָה לִבְסֵת לֵה
does not mean here *حكومة* but *تخائن*; cf. Herod. 5, 5. The transposition of the two consonants in אִם מתעבר was, of course, influenced by the preceding עֲבָרִי 35
at the end of the first hemistich.^a We have here an intentional paronomasia, cf. I. M. CASANOWICZ, *Paronomasia* (Boston, 1894), p. 68, No. 291. The preposition על does not militate against the correctness of the reading מתעבר. In the first place, we may read אל = ל 20, 19; furthermore, על may have the meaning *in addition to* (GES.-BUHL¹³ 609^b, γ); cf. גְּלוּהַ עַל, &c. — P. H.] 40
- (18) Some qualification of כמתלהלה can hardly be dispensed with; BICK. supplies בְּמִנּוֹת which, changed into וּמִנּוֹת, has found its way to the end of the verse.
The removal of וּמִנּוֹת compels us to add ך before אִם הצים.
- (21) For אִם פְּתָם WILD., following PERLES' *Analekten*, p. 90, suggests פְּתָם *bellows*; but the parallelism is in favor of the Received Text. 45
- (23) מִטִּינִים makes the first hemistich too long and should be omitted (cf. above, p. 44, l. 11); the כִּסְפָּה used for glazing pottery (Sir. 38, 30^c) was, of course, not כִּסְפָּה צְרוּף but מִטִּינִים, i. e. *litharge* (λιθάργυρος) or *lead monoxide*. The *tertium comparationis* is the smooth superficial covering. As חרש is always *crocery* in distinction from vessels of metal (cf. Lev. 6, 21), צַפָּה must refer to the process of glazing 50

—

^a [ZIEGLER remarks in his translation of Proverbs (Leipzig, 1791) that עֲבָרִי belongs to כִּלְבִּי; so, too, DATHE (1789). — P. H.]

- find **יד** **قَد** in the same meaning, it would seem that all these various forms are subsequent modifications of **יָ + ב**. LAGARDE's theory that **قَد** is shortened from **قَدِم** (cf. RECKENDORF, *Arab. Synt.* § 112) is not probable. The **ق** in **قَد** represents a partial assimilation to the **د** (see *Beitr. z. Assyrl.* 1, 264 below) and the **ط** in **قَط** a subsequent assimilation of the **د** to the initial **ق** (cf. above, p. 42, 5 l. 29). **יָ** is a word like **שִׁי** *present* which is originally identical with **שִׁי** *sheep*; see *Crit. Notes on Isaiah*, p. 204, l. 6.
- (18) For **א** **מַפֵּץ** we must substitute **מַפֵּץ**, stem **פָּצַץ** or **נָפַץ**, Assyrl. *nafācu* 'to strike, to smash,' DEL., HW 475^a. — P. H.]
- (19) Instead of **א** **רִעָה**, which can only mean *a pasturing* (see below), not *a crumb-ling tooth* as it is commonly explained, deriving from **רָעַע** = **רָצַץ**, read, with OORT (see below, l. 18; cf. *Em.*), **רִעָה**, following **Θ** *κακού*, and with similar meaning **Σ** **Ε**. For **א** **מוֹעֵרָה** read, with HITZ. &c., **מוֹעֵרָה**. How **א**'s curious text arose from Haggadic interpretation see indicated in the Introduction to *Ekha rabbuthi* (p. 13 of WÜNSCHE's translation), and cf. M. T. HOUTSMA in ZAT '95, pp. 150f. 15 **א** **מִבְּקָה** is passed over by **Θ**, nor is it contained in v. 20^a which is a doublet to v. 19^b. We must strike it out, with LAGARDE (he regarded it as = **מִקְהָמָם** and originally a gloss on **מַפֵּץ** in v. 18^a) and with OORT (*Festbündel . . . aan Dr. P. J. Veth*, pp. 21f.). Yet this strangely shortens the second hemistich.
- (20) **א** **קָרָה** **מַעֲרָה** (so, too, **Σ** **Ε** but not **Θ**) is evidently, apart from **מַעֲרָה** for **מוֹעֲרָה** 20 and **קָרָה** for **צָרָה**, a doublet of 19^b and therefore to be struck out, with HITZ., LAG., BICK., OORT, WILDEBOER.
Instead of **א** **נָתַר** (so, too, **Σ**), also in **Σ** **לָנָה** is to be read for **לָנָה**, see PINK.) the context requires some word meaning *wound*. **Θ** *ὡς περ ἔθος ἔλκει ἀσύμφορον* from *ἔλκος* *sore, ulcer*; hence GRÄTZ, OORT (see above, l. 18), **נָתַר** Lev. 25 13, 30; BICK. guesses **נָתַר מִיָּם עַל פָּעַע מִיָּם עַל נָתַר**; [but it is more probable that something has dropped out before **נָתַר**, perhaps **נָתַר עַל נָתַר**, perhaps **נָתַר** (contrast *ἐπιπέτων ἔλαιον*, Luke 10, 34.) The emendation **נָתַר** seems to be correct (contrast TOY *ad loc.*). **Θ** has in Lev. 13, 30-37; 14, 54 *θραύσμα*, for which it would be better to read *τραύμα*, as in Lev. 13, 31 (**Σ** **Π**). The special meaning of **נָתַר** in Lev. is 30 *tinea tonsurans* and *tinea sycosis*. — P. H.]
- (21) Strike out, with BICK., following **Θ** **Σ**, **א** **לְהָם** and **מִיָּם** (so, too, **Σ**) as explanatory glosses. [Cf. below, note on 31, 16.]
- (22) **חָתָה** can hardly denote *heap* or *snatch up and put upon* (TOY), but it may mean *to burn*; cf. Ethiopic **ጸጥጥ** : *xatāya* 'to be kindled, to burn,' **ጸጥጥ** : *xatāya* 35 'to kindle, to light,' **ጸጥጥ** : *māxtōt* 'lamp, candlestick, torch' (see *Johns Hopkins University Circulars*, March, 1884, p. 51^a and *GES.*, *Thes.*, s. v. **חָתָה**). Nor is this meaning unsuitable in 6, 27 and Is. 30, 14. In **ψ** 52, 7 **יְהַרְךָ** must be derived from **חָתָה** (cf. WELLHAUSEN, *Skizzen und Vorarbeiten*, part 6, p. 175; so, too, GRÄTZ, *Comm.*). Jerome in his *Psalterium juxta Hebraeos* renders *terrebit* 40 or rather *torrebit* (cf. NESTLE, *Psalterium Tetraglottum*, Tüb., 1879); **Α**, *πτοήσαι σε* (= **חָתָה**). Nor does post-Biblical **חָתָה** (Aram. **חַחַח**) mean *scharren, schüren* (DALMAN's *Wörterbuch* s. v.). Assyrl. *xatā*, which BROWN-DRIVER-BRIGGS' Lexicon compares, has no connection with this stem, but corresponds to Arab. **انكسر من حزن او فزع او مرض فتخشع = ختا ياختو** Cf. Assyrl. *xatū šā* 45 *murši* (DEL., HW 295^b below), *ixālī* NE 51, 9, *taxtū* 'overthrow.' — P. H.]
- (27) Instead of the meaningless **כְּבָרָם** of **א** (**Θ** *τιμῶν δὲ χρῆ λόγους ἐνδόξους*; **Σ** **سأعلمك بحجرا مثلا معقبدا**) it is perhaps, on the whole, best to read **כְּבָרָם**, with DEL., DYS., BICK., following Ex. 18, 18; yet both the masculine plur. and the parallelism make this reading somewhat dubious. FRANK., following **Θ** (see 50 above, l. 47) reads **יְהוֹקֵר דְּבָרֶיךָ יְהוֹקֵר** *therefore use thy compliments* (lit., words of praise) *sparingly* (cf. v. 17; Is. 13, 12). [**הוֹקֵר** = Assyrl. *ušāqir*, see *Zeitschrift für Keilschriftforschung*, vol. 2, p. 269 DEL., HW 240^a. — P. H.]

- 23 *elipha* = المركب ركب is common in Assyrian (DEL., HW 619); בלב ים = Assyrian *ina libbi tâmdî* (SCHRADER's KB I, p. 166, l. 59; DELITZSCH, HW 698^a). As a rule, we find in Assyrian *ina qabal tâmdî* (HW 579^a) = בתוך הים Ezek. 26, 5; Neh. 9, 11, also *ina kirib tâmdî* (HW 594^b). For קבל cf. קבלא Ezra 4, 22.
- (35) For the brevity of the hemistich מתי אקיץ see above, note on 1, 10. The entire verse is probably a gloss of an 'antiteetotaler,' who admits that intoxicating liquors may be poison, but a very palatable and comparatively harmless poison from which he does not propose to abstain in the future. The two verbs הלמוני and הלמוני represent conditional clauses: *If they have struck me* or *They may have struck me*. מתי is here conjunction, = امتى, اهلل. 10
- 24 (1) Note the alliteration in v. 1: —
 ואל תתאפו להיות אהם
 and in v. 3: —
 וכחכמה יבנה בית
 In the 1 stanza, however, there is no trace of it; nor is the alphabetical device carried through. Cf. in 31, 2: —
 ומה בר גררי
 and in v. 11 of the last chapter: —
 במח ביה לב בעלה
ibid., v. 21: —
 לא תירא לביתה משלנ כי כל ביתה לבש שנים
 In all these cases, however, this alliteration may be accidental; cf. above, p. 54, l. 31. — P. H.]
- (5) מ נבר חכם בעון א can only be made intelligible by adding a verb, such as הנוגר following 31, 17. But evidently מן is to be read, with HITZ., DYS., GRÄTZ, BICK., KAMPH., WILD., TOY, following טסא, and also מאמץ in 5^b (cf. Job 9, 4). Such comparisons are very common in the style of the Book of Proverbs (also in Ecclesiasticus): not only persons are compared with each other (cf. 16, 32; 19, 1; 27, 10; 28, 6) but also conditions and actions (15, 16f.; 16, 8, 19; 17, 1; 21, 9, 19; 25, 7, 24). Further, we have perhaps to add, with BICK., TOY, טוב after חכם. The suggestion of GRÄTZ that נבר may be a corruption of נבחר (see above, p. 41, l. 40) breaks down on the alphabetical arrangement; [cf. however, above, l. 14.]
- (6) ברב א; DYS., following ט בלב by the counselor's insight.
- (9) Instead of אן אנה read אןיל (BICK. אןילים), with ט αρωπυ, ס اصلا. 30
- (10) The beginning of the first hemistich is lost; BICK. supplies טבה. [D. H. MÜLLER, *l.c.*, makes ביום צרה התרפית ביום צרה the first hemistich, and inserts a second ביום צרה before כחכה. He combines this line with the following two verses, and translates the passage as follows: — *If thou hast been slack in the time of trouble of others, thy strength may fail on the day of thy own trouble. Therefore deliver those* 35 &c. If we adopt this explanation, it would be better to read, at the beginning of the second hemistich, ביום צר לך; but the proposed restoration is hardly satisfactory. — P. H.]
- (14) דעה should be read, with BICK., instead of א דעה; something, also, has fallen out after it. BICK. supplies ללכבה ו'. א דעה is probably intended for דעה with 40 mutation of Qâmeç to Seghól under the influence of the following ה (cf. החרשים) and מה for מה before gutturals; GES.-KAUTZSCH § 37, d). The form דעה could be supported only by the doubtful analogy of רה (Gen. 46, 3); of יע we have, in addition to דעה, only דעה and דע; cf. GES.-KAUTZSCH § 69, m. [דעה = דעה, however, seems to be intended not as an infinitive but as an emphatic imperative like התנה, לכה, &c. — P. H.]
- The last two hemistichs of this verse, although א is supported by טסא, are struck out by BICK. as borrowings from 25, 16 and 23, 18.
- (15) אן mars the rhythm and is perhaps better omitted, following BICK. and TOY. 50

^a [may alliterate with א; cf. CASANOWICZ, *Paronomasia* (Boston, 1894), p. 28.]

23 (29) [The interjection אָבוי (ἀπ. λεγ.) seems to me doubtful; Ὁ θόρυβος; Ἰ *Cujus patri vae?* (!); Ἐ דוודא (i. e. לְדוֹדָא, DALMAN דְּוִדָּא) excitement, Ἰ לְדוֹדָא; Graec. Ven. τί τι αἶ, τί τι φεῦ; J. D. MICHAELIS (Gött. 1778) translated *Übelkeit*; ZIEGLER (Lpz. 1791) *Ekel*, comparing אַבא (*abd'*) 'nausea'; KÖNIG, *Lehrgeb.* ii, 1, 339, derives אָבוי from אָבא *to desire*. In GESENIUS' *Thesaurus* אָבוי was translated *paupertas*, 5 *miseria* and considered to be an abstract form to אָבויִן. Perhaps we should substitute אָהָה for אָבוי אָבוי. In Assyrian the interjection *a-a*, i. e. *ā* = אָהָה is not infrequently found alongside of *a'u* = אָוִי; see DELITZSCH in ZIMMERN, *Babyl. Busspsalmen*, p. 116, below; *Assyr. Wörterbuch*, p. 218; *Handwörterbuch*, p. 32^b; *Assyr. Gr.* § 54; ZIMMERN, *Beitr. zur babyl. Religion*, 1 (Lpz. '90), p. 23 below; 10 *cf. Crit. Notes on Ezekiel*, p. 87, l. 39. For the Assyr. *ā* = Heb. *ā* see ZA 2, 261, n. 3; contrast DELITZSCH, *Assyr. Wörterb.*, p. 215, n. 4. The Ancient Versions may have read מְהוּמָה (*cf.* 15, 16); although this is doubtful (אָמַחַת אָ, חַסֵּל, Ἰ *insatiabiles*, Ὁ ἀφοβία, corrected by IAG. to ἀσέβεια, but ἀφοβία may be used in the sense of ἀσέβεια). — P. H.] 15
מְדוּנִים or מְרוּנִים with the K^{thib}; the Q^{re}, as elsewhere, מְרֻנִים; see above, p. 50, l. 29.

(31) The K^{thib} פִּים (*purse*) is a manifest transcriptional error for the Q^{re} בֹּס.

(32) בְּנַחַשׁ יִשָּׁךְ אָבוי is evidently a doublet to אָבוי יִשָּׁךְ אָבוי.

(34) אָבוי חָבֵל but the meaning is uncertain, and the whole phrase is peculiar. Nor is 20 אָבוי חָבֵל like a sailor asleep during a gale (so FRANK, following Ὁ; TOY (בְּשֹׁכֵב בַּסַּעַר נָדַל any more satisfactory. [It is improbable that כְּשֹׁכֵב should be used in both hemistichs. Perhaps we should substitute חָבֵל, at the end of the verse, for the first כְּשֹׁכֵב, and read יָם וְהִיָּתָה כְּחָבֵל בְּלֵב יָם *thou wilt be like a sailor in the midst of the sea*, like a person suffering from seasickness on the high seas. The 25 pointing חָבֵל instead of אָבוי חָבֵל is suggested by Ὁ ὤσπερ κυβερνήτης; but חָבֵל does not mean *helmsman*, nor is it necessary to restrict its use to professional sailors: any passenger on a ship may be called חָבֵל, just as we speak of a passenger who does not suffer from seasickness as being a *good sailor*. *Cf.* also *Sindbad the Sailor*, &c. For the etymology of חָבֵל note, سَجَلٌ نَجَلٌ *sea-coast*; *cf.* Zeph. 2, 5. 30

Thus the first hemistich refers to the nauseating effect of intemperance, the squeamishness of the stomach: excessive drinking turns the stomach of the wine-bibber; *cf.* Job 20, 14: —
לְחַמוּ בְּמַעְוֵי נַחֲשׁ מֵרַחַת פִּתְיָם בְּקִרְבּוֹ
(and the gloss *ibid.*, v. 16). The second hemistich probably describes the last stage, the stupor caused by an overdose of intoxicating liquors; אָבוי must be the 35 word for *poison* (*cf.* 32^a אָבוי כְּנַחֲשׁ אָבוי and Déut. 32, 33), and the last word of the verse, which was displaced by חָבֵל, was perhaps מֵרַחַת; *cf.* Matth. 27, 34 (οἶνος μετὰ χολῆς μεμιγμένος). The ב before אָבוי is the *instrumenti*. I would therefore restore this line as follows: —

וְהִיָּתָה יְכִיחָבֵל בְּלֵב יָם וְכִשְׁכֵּב בְּרֵאשׁ מֵרַחַת: 40

And thou wilt be like a seafaring man in the midst of the sea

And like one fallen asleep after a draught of poisonous gall.

literally *like one sleeping through the poison of gall*. The rendering *Or as he that lieth upon the top of a mast* (so AV) is impossible: a man cannot lie or sleep upon the highest point of a mast. Nor is TOY's rendering much better: 45 *Thou wilt be like one who is sleeping at sea, like one asleep in a violent storm* (*cf.* above, l. 22; Ὁ ἐν πολλῷ κλύδωνι). *Sleeping at sea* is a perfectly normal condition, and even in a violent storm to be asleep is certainly more comfortable than to be awake. Besides, we must remember Matth. 8, 24.

P. S. — BUDDÉ (viii/2 '00) suggests יִכַּב for אָבוי שֹׁכֵב in the first hemistich. If 50 we adopt this reading, יִכַּב could be explained as a misplaced gloss on יִכַּב (*cf.* below p. 60, l. 21), or אָבוי חָבֵל might be connected with Arabic خبال which is used of *deadly poison*, سَمٌّ قَاتِلٌ; *cf.* Assyr. *xabbīlu* 'pernicious' (HW 267^a). *Rakābu*

- 23 (4.5) The first hemistich of v. 4 is combined by D. H. MÜLLER with the three hemistichs of v. 5 in the following manner: —

אל תיגע להעשיר כי עשרי יעשה לו כנפים
 כנשר ייעוף השמים התעוף עיניך בו ואיננו:

Toil not to make thyself rich, for riches makes itself wings,

Like an eagle it flies heavenward, if thou makest thine eyes fly after it, it is gone.

The ה before העוף would have to be omitted. D. H. MÜLLER's line can only mean *Lässest du deinen Blick darauf hinfliegen?* — *Fort ist es* (see DELITZSCH's Comm., p. 366), but never *Lässest du deinen Blick darauf hinfliegen*, without א, as a conditional clause. ה cannot be used as a conditional particle. — P. H.] 10

- (5) אַל התעוף—ואיננו (so, too, $\mathfrak{S}\mathfrak{S}\mathfrak{C}$) is an unnecessary third clause; BICK. gets from התעוף a termination for v. 4^b and strikes out עיניך בו ואיננו as borrowed from Job 7, 8. For התעוף (so K^cthib; Q^ré התעוף *wilt thou cause to fly?*) \mathfrak{S} has ἐπιστήσης, \mathfrak{S} יני, \mathfrak{C} תינר. [PAUL RUBEN, *Crit. Remarks on Some Passages of OT* (London, 1896), p. 4 (*ad* Is. 8, 22) finds in העוף a stem עוף *to see*, from which he derives עפעפים, 15 pointing to the analogy of βλέφαρα from βλέπειν. He translates אַל עיניך בו התעוף *if thou lookest at it with pleasure*. For ה = *if* see above, l. 10. — P. H.]

Instead of אַל עשה (so, too, $\mathfrak{S}\mathfrak{S}\mathfrak{C}$) read, with BICK., TOY, עשר, since an expressed subject is absolutely essential.

The K^cthib ויעף is evidently a transcriptional error for יעוף (Q^ré). 20

- (7) אַל כמו שער בנפשו (similarly $\mathfrak{S}\mathfrak{S}\mathfrak{C}$) in the first hemistich is unintelligible. Of the second hemistich of this line only כן הוא has survived.
- (8) On v. 3^b as continuation of v. 8^a see above in the note on v. 3; v. 8^b, although its present position in אַל is supported by $\mathfrak{S}\mathfrak{S}\mathfrak{C}$, must be placed, with BICK., after v. 9. [It seems to be a gloss to 8^b. — P. H.] 25
- (10) Instead of אַל עולם (so, too, $\mathfrak{S}\mathfrak{S}\mathfrak{C}$) read אלקמה, with REUSS, DYS., BICK., WILD., TOY, and the parallelism.
- (17) אַל ביראת; TOY ירא אהיי *fear JHVH*.
- (18) $\mathfrak{S}\mathfrak{C}$ presuppose the present אַל and do not indicate any gap; but \mathfrak{S} has ἐὰν γὰρ τηρήσης αὐτά; following this, read either, with BICK., כן אם התערה, or, with 30 GRÄTZ, תשמרה. [OORT, *Em.* inserts תשמרה, and after אהרית לך.
- (20) אַל is a contraction of *la-humû* (see WRIGHT-DE GOEJE, I, § 89, remark c; cf. Crit. Notes on Judges, p. 66, l. 1) and is therefore always plural (= להם), never singular (= לו). The passages where אַל seems to stand for לו (GES.-KAUTZSCH, § 103, f, note 3) must be corrected accordingly. In Is. 44, 15 CHEYNE reads לו 35 for אַל; in ψ 11, 7 WELLSHAUSEN substitutes פניו for אַל; פנימו; in Job 27, 23 SIEGFRIED corrects אַל עלימו כפימו to ישפק עליו כפימו; in the same way he restores in Job 20, 23 עליו for אַל וימטר עליו; and in Job 22, 2 he gives כי 40 בי יסכן עליו משכיל for אַל יסכן עליו משכיל.
- (22) In 22^b we have an *antiprolepsis*; cf. Crit. Notes on Ezra, p. 71, l. 31. — P. H.] 40
- (24) Instead of the unused forms גול יגול (K^cthib) read, with the Q^ré, גיל יגיל. In the second hemistich read, with the Q^ré, ויזלך and ישמה instead of אַל 45 K^cthib יולך and וישמה. According to the K^cthib יולך would be *casus pendens* and equivalent to a conditional clause (cf. above, on 17, 21) with following *Waw apodosis*; cf. GES.-KAUTZSCH, § 143, d.
- (25) V. 25 stands before v. 24 as apodosis to v. 23. It is strange that the mother should be mentioned twice; TOY is probably right in omitting ואמך at the end of the first hemistich. ואמך may be a misplaced gloss (cf. above, p. 45, l. 35), with *Waw explicativum* (cf. Crit. Notes on Ezra-Nehemiah, p. 68, l. 53; Crit. Notes on Ezekiel, p. 116, l. 2), on יולדת at the end of the second hemistich. — P. H.] 50
- (26) תרענה with the K^cthib; Q^ré תרענה, so $\mathfrak{S}\mathfrak{S}\mathfrak{C}$ and BICKELL.
- (27) For אַל זונה (so, too, $\mathfrak{S}\mathfrak{C}$) we should probably read, with GRÄTZ, following \mathfrak{S} , זנה; 55 in 2, 16; 7, 5 this stands parallel to נקרה. [Cf. \mathfrak{S} adulteress; \mathfrak{S} = נר.]

- 22 (17) Before **ה** insert, with BICK., **לְאִמְרָתִי**, following **ט** τὸν ἕμὸν λόγον; **MS^C** **א**, but **ט** has **ברי** (= **בְּנִי**) before **ה**.
א **דבריו חכמים**; **TOY**, **דְּבָרֵי**, without **חכמים**. **ט** reads: Λόγοις σοφῶν παρὰβαλλε σὸν οὖς καὶ ἄκουε ἕμὸν λόγον, *i. e.* **וְשָׁמַע אִמְרָתִי לְדִבְרֵי חַכְמִים**. **TOY** considers this a doublet the second form of which apparently omits **חכמים**. 5
 Instead of the strange **א** **לְרַעְתִּי** (so, too, **ט**) read, with **DYS.**, **KAMPH.**, **לְרַעַת**, following **ט** ἵνα γνῶς ὅτι καλοὶ εἰσιν and **ס**; join with this **כִּי נְעִימִים** from the beginning of v. 18 (so to be read for **א** **כִּי נְעִימִים**, *cf.* 23, 8) where the words are out of place in sense and overburden the hemistich rhythmically (but **TOY**, **לְרַעַת מִיִּשְׂרָאֵל**).
- (19, 20) Instead of **א** **כְּתַבְתִּי הֵלֵא אֶתְּהָהּ: הַיּוֹם אַף אֶתְּהָהּ:** (so, too, **ס** and **ט**, only in **ט** **כְּתַבְתִּי** is missing; 10 also **ט** τὴν ὁδὸν σου καὶ σὺ δὲ ἀπόγραψαι αὐτὰ agrees with **MS^S** in **אֵת אֵתָהּ**) read **אֵת אֵתְּמוּל כְּתַבְתִּי הַיּוֹם: אֵת אֵתְּמוּל כְּתַבְתִּי**, with BICK., CHEYNE, STRACK. AV, *I have made known to thee this day, even to thee*, but there is no reason for emphasizing the pronominal suffix (GES.-KAUTZSCH § 135, e) in this case; contrast DELITZSCH *ad loc.*
- (20) **שְׁלֹשִׁים** with the K^{thib}; the Q^{re} reads mysteriously **שְׁלֹשִׁים** [*cf.* note on 1 K 9, 22]; 15 the current interpretation of this as *choice troops*, then, taken metaphorically for *choice speeches*, has absolutely no foundation; **ט****ס** express *three-fold* or *for the third time*.
- (21) **א** **קָשָׁם** (*cf.* note on 30, 6) according to **TOY** gloss of an Aramaic-speaking scribe. 20
 Instead of **א** **לְשִׁלְחִיָּהּ** (so, too, **ס****ט**) read, with J. D. MICHAELIS, **לְשִׁלְחִיָּהּ**, following **ט** τοῖς προβαλλομένοις σοι, *i. e.*, according to ERNESTI (see LAG.), — τοῖς προβαλλουσί σοι (**TOY** **לְשִׁלְחִיָּהּ** sing.). [*Cf.* also OORT, *Em.*]
א **אִמְרֵי אֵתָהּ**, in the first hemistich, and **א** **אִמְרֵי**, in the second, may be scribal expansions (*cf.* below, p. 59, l. 12). For **אֵתָהּ** *cf.* **מְשִׁבֵי מַעַם** in 26, 16 and **עֲמַת הַתֵּיב** Dan. 2, 14. — P. H.] 25
- (23) For **א** **וְקָבַע אֵת** and **א** **קָבַעֵיהֶם** we must read, with WELHAUSEN (on Mal. 3, 8) and FRANK., **וְעָקַב וְעָקַבֵיהֶם** (*and He will cheat those who cheated them of their life*).
- (25) **אֲרַחֲתִי**, with the Q^{re} and **ט****ס**; K^{thib} **אֲרַחֲתִי**. 30
- (27) **א** **לְמָה** is unnecessary for the meaning and for the rhythm, and should be struck out, with BICK., following **ט****ס**; its origin was probably through dittography of **לֵם** in **לְשֵׁלֵם** (BICK.). [In Eccl. 5, 5 the case is different. — P. H.]
 Instead of **א** **יִקַּח** read, with **ט****ס**, **יִקַּח**; [see, however, Crit. Notes on Isaiah, p. 121, l. 9 and above, p. 52, l. 44.] 35
- (29) For the etymology of **מַהֲרִי** and its connection with **תּוֹרָה** (*cf.* above, p. 33, l. 24) see note 48 of the paper quoted above, p. 33, l. 43.
 The second clause, **א** **לִפְנֵי מַלְכִים יִחַיֵּב** is a superfluous explanatory gloss. — P. H.]
- 23 (3) BICK. is justified in striking out this verse, though **ט****ס** agree with **א** in supporting it; 3^a is a doublet to 6^b, 3^b belongs to 8^a, while 8^b is a gloss to 9^b (see below, p. 56, l. 25). 40
- (4) **א** **מִבִּינְתֶךָ** (so, too, **ט****ס**) is meaningless; BICK. **מִבִּינְתֶךָ הַתְּעָה**. [D. H. MÜLLER in his *Textkritische Glossen zu den Proverbien*, cc. 23, 24 (vol. 14 of the Vienna 45 Oriental Journal, p. 150) inserts 4^b between 9^a and 9^b, and adds 8^b as fourth hemistich. He reads: — 4^b. 9^a **בְּאוֹנֵי כִסֵּל אֵל תִּדְבַר מִבִּינְתֶךָ הַדָּל** 8^b. 9^b **כִּי יִבּוּ לְשַׁכַּל מִלֶּיךָ וְשָׁחַת דְּבָרֶיךָ הַנְּעִימִים:** [*standing*
Speak not to a fool, desist from imparting to him; thy under-
For he will despise thy wise words, and thou wilt have wasted thy good advice. 50
 But **מִבִּינְתֶךָ הַדָּל** cannot mean *Deine Einsicht enthalte ihm vor*. *Withhold thy knowledge from him* would be **בִּינְתֶךָ מִנְעַ מִמֶּנּוּ בִּינְתֶךָ** (or **כְּלֵא**), or **מִנְעַ אֹתוֹ מִבִּינְתֶךָ**; *cf.* 1, 15; 3, 27; 23, 13; 30, 7.]

- 20 (20) **בְּאִשׁוֹן** with the K^{thib} (*cf.* 7,9); Q^{re} **בְּאִשׁוֹן**.
- (21) The K^{thib} **מִבְּחַלָּה** is evidently a transcriptional error; the Q^{re} **מִבְּהֶלֶת** is also read by **SSC**; *cf.* 13,11 where **מִבְּהֶלֶת** is to be read for **מִבְּהֶלֶל**.
- (25) **מִן הַקֶּשֶׁת יֵלַע קֶרֶשׁ אִם** is syntactically impossible. Nor can we point, with EWALD and BERTHEAU, **יֵלַע** as a substantive, **יֵלַע**. We must read, as in 12,13 (see above, p. 45, l. 40), **נִיקָשׁ** (*cf.* 6,2) instead of **מִן הַקֶּשֶׁת**. **מִן הַקֶּשֶׁת יֵלַע** is an attributive relative clause, **יֵלַע** (point **יֵלַע**; *cf.* below, p. 67, l. 20) is shortened impf. Qal (*cf.* above, p. 46, l. 4) of **לָעָה** = **לָעָה** = **לָעָה** to *speak rashly*, and **קֶרֶשׁ** = **קֶרֶשׁ** Mark 7,11. **לָעָה** "קֶרֶשׁ" is practically equivalent to **נָדַר בְּשִׁנְיָה** and **נָדַר**; *cf.* Eccl. 5,5. For **קָרַב** we need not refer to Lev. 27,33; in our passage the verb means simply *to consider*. The idea is, a man should not make a rash, inconsiderate vow but should consider the matter before he binds himself. **SS**'s rendering of this line, **παρις ἀνδρὸς ταχύ τὸ ὑῶν ἰδῶν ἀγιδῶσαι, μετὰ γὰρ τὸ εὐξασθαι μετανοεῖν γίνεται**, is free but correct; it does not presuppose a different text. The primary meaning of **μετανοεῖν** is not *repentance* but *reconsideration, afterthought*. — P. H.]
- (26) **אִם יִשָּׁב** is impf. consec. joined to a participle expressing a repeated action (*cf.* GES.-KAUTZSCH § 111,u. It is questionable, however, whether the text is not intended for **יִשָּׁב** as simple *modus rei repetita*. For **אִם** **אָפוֹן** GRÄTZ and CHAJES (p. 3) prefer **אָפוֹן** (*he shall bring upon them their own iniquity*); *cf.* 2 S 16,8 *al.* and exactly the same phrase in **ψ** 94,23. [For the recurrence of the initial **פ** in vv. 24-25 *cf.* p. 54, l. 31. — P. H.]
- (27) For **אִם** **נִר** it is perhaps better to read, with CHAJES (p. 36), **נִצֵּר**.
- (28) [For **וְאָמַת** see above, p. 47, l. 43; for **אִם** **בַּחֶסֶד** in the second hemistich we should probably substitute **בְּעֶדֶק**, following **SS** **ἐν ἐδικαίαισιν**. — P. H.]
- (30) **מִתְּמָרִיק** with the K^{thib}, although a Hif. from **מָרַק** is not found elsewhere; for the Q^{re} **מִתְּמָרוֹק** *cf.* Est. 2,3.9.12.
- 21 (4) **אִם נִר** is evidently *breaking up of fallow ground* (Lat. *novale*) and is thus of intention distinguished from **נִר** *light*; yet some MSS read **נִר**, **SSC** express **נִר**. HITZ. conjectures **נִב** *fruit*, CHAJES (p. 42) **נִדָּר**. [**נִר** is an Assyrian loanword (just as **מְנוּחָל**, **מְנוּחָל**, **נִזְל**, **מְנוּחָל**, &c.) which has passed also into Aram. and Arab. (*cf.* FRÄNKEL, *Aram. Fremdw.*, pp. 94.131), but in these languages **נִר** means *yoke*, not *tillage*; *cf.*, however, **niru** *ša eqli* (= **חֶקְלָא**), DEL., HW 461^b. Heb. **נִיר** *tillage* is properly *subactio agri*. The stem of Ass. **niru** 'yoke, collar' is **نجر**. — P. H.]
- (6) **אִם נִדָּה** (so, too, **SSC**); **SS** **αὐτὸς** (= **רָדָה** JÄG.; so HITZ.). Instead of the meaningless **אִם** **מִבְּקָשִׁי** (so, too, **SSC**) read **מִבְּקָשִׁי**, with CAPPELLUS, WILD., OORT, *Em.*, following **SS**; HITZ., *Ew.*, *Dys.*, *Toy.* **מִבְּקָשִׁי**.
- (8) [**וּר** is supposed to be an intransitive adjective (derived from **وزر** *uzira*, impf. **يُوزِر** *uzuzaru* 'to commit a crime, to be laden with iniquity,' syn. **حَمَل** (אִיִּם) like **וּלָר** Gen. 11,30 (so KÖNIG ii,1,556, n. 1); but it is impossible that the initial **ו** should have been preserved in this case: **וּר** is probably nothing but a corrupt dittogram of the following **וּרָךְ** (so STADE, TLZ '94, col. 234). As in a great many cases, the dittogram has displaced the original word qualifying **אִישׁ**, *cf.* *e. g.* v. 26 and Crit. Notes on Isaiah, p. 169, l. 21. In **וּלָר** Gen. 11,30 the **ו** for **וּר** is simply due to an accidental error; so, too, in **כְּתִיב** at the end of 2 S 6,23; *cf.* DRIVER *ad loc.* See also Crit. Notes on Numbers, p. 49, l. 11. — P. H.]
- (9) **מְרוּנִים** (*cf.* p. 50, l. 29) with the K^{thib}; Q^{re} **מְרוּנִים**. — [**TOY**, following GRÄTZ, reads **מְרוּנִים** instead of **אִם** **וּבֵית חֶבֶר** (*cf.* 25,24), but the Received Text would seem to be correct; **בֵּית חֶבֶר**, however, probably does not mean *house in common* (RVM) but *conjugal chamber*, although the Assyrian **bit ebûri**, quoted in my *Akkadische Sprache* (Berlin, 1883) p. xxxiv was based on the incorrect publication of the cuneiform text in iv R¹ 27,11^b. The new edition in iv R² shows that we must read, not **bit ebûri**, but **bit emûti** as in iv R 1,40^a (*cf.* Nimr. Ep. 81,46.48). **Bit emûti** means

- 19 (7) The first two hemistichs of v. 7 form one line independent and complete in itself; the third clause belongs to a second line, the first hemistich of which is lacking in **M** [cf. DRIVER's *Introd.*⁶, p. 395, below]. **G** has two additional hemistichs before this second line, but without connection with the v. 7 of **M**.
L with the K^{thib}; Q^{rê} לו *to him they belong*; cf. 26, 2; Ezra 4, 2; Ψ 100, 3. 5
- (8) According to **M**'s punctuation שמר would be *casus pendens* and equivalent to a conditional clause (cf. above, note on 17, 21) and למצא would have to be understood as dependent on some verbal idea like *it happens* (cf. GES.-KAUTZSCH § 114, h. i). But for **M** למצא we should perhaps read ימצא with DYS., TOY, following **G** εὐρήσει and **C** (cf. 16, 20; 17, 20). [It is not impossible that we have in this 10
 למצא a trace of the prefixed emphatic ל (cf. above p. 48, l. 15): ימצא + ל *verily* (see Crit. Notes on Ezekiel, p. 46, l. 19; p. 63, l. 41); cf. also לנצר in 2, 8; לשמרך in 6, 24; 7, 5; להשב 16, 30; לאכל 30, 14. In Is. 38, 20 להשיעני seems to be imperative (so MARTI, *alt.*) with prefixed emphatic ל. To add רעה, with CHEYNE, or הוש or קום (MARTI) would mar the rhythm. — P. H.] 15
- (11) Instead of **M** האריך (for which we should expect at least the impf. as the *modus rei repetitæ*, GES.-KAUTZSCH § 107, e) read האריך with GRÄTZ, PINK., WILD., following **S** and corresponding to the parallel עבר. 15
- (16) As almost all the antithetic hemistichs standing second are joined on with ו, read בזה, with **G** ὁ δὲ καταφρονῶν, KAMPH., WILD., STRACK, instead of **M** בזה 20
 ו and ב were transposed, or ו fell out after the preceding ו (*haplography*). FRANK.'s and TOY's suggestion to read, following 13, 13, דבר for **M** דרכיו (י) ditto-gram from following י) deserves consideration.
 ימות with the Q^{rê} (so **C** and BICK., perhaps also **G** ἀπολείται, cf. Job 4, 21); K^{thib} יומת and so **S**. DYS. conjectures יומת יומת. 25
- (19) Instead of גרל (K^{thib}) which is an evident transcriptional error, read, with the Q^{rê}, גרל. Yet it is certainly a question whether the original reading was not something absolutely different; cf. HITZIG.
- (20) **M** באחריתך; it is perhaps better to read, with FRANK., following Syr. Sir. 2, 3, באחריתך *on thy paths* (but Cod. Ambros. also באחריתך). 30
- (22) **M** תבואת; EW., FRANK., following **G** καρπός, תבואת *produce, income, gain*.
- (28) **M** יבלע; better perhaps יביע, with FRANK., following 15, 28.
- (29) For **M** שפטים *judgments, punishments* read, with WILD., FRANK., following **G** ἀδστιρες (cf. Job 21, 9) שפטים; cf. 10, 13; 26, 3, and note on Num. 25, 5. 35
- 20 (2) For **M** אימת CHAJES (p. 36) reads אמר *the command* (of the king); better perhaps אמרי, as the plural is used exclusively in Proverbs.
- (3) [It would perhaps be better to point, with GRÄTZ, FRANK., שבת instead of **M** שבת (cf. Ψ 127, 2), unless we prefer to read שוב, following **G** ἀποστρέφεισθαι. — P. H.] CHAJES' suggestion (p. 24) to read for **M** וכל, following 18, 1, וכל 40
 deserves consideration (*a fool quarrels about everything, or better with every one*).
- (4) ושאל with the Q^{rê} and **S**; K^{thib} ישאל; cf. above, p. 50, l. 23.
- (6) Instead of **M** יקרא, with indefinite subject, read יקרא, following **S** and KAMPH.; [cf., however, Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 33, l. 28 and above, p. 45, l. 45. — P. H.] **M** יקרא arose through dittography of the ו; read יקרא with **G** and KAMPHAUSEN. 45
- (8) [The קפאדין on which the Babylonian *barû* (see above, p. 33, l. 38) seated himself before rendering a decision is called, in the cuneiform ritual tablets, *kussî da'âni* (cf. IS 1, 9; 4, 18); see ZIMMERN, *Beitr. zur Babyl. Religion*, p. 104, l. 122.
- (9) For the recurrence of the initial מ in vv. 7-9 cf. p. 54, l. 31. — P. H.]
- (11) Instead of **M** פעלו (so, too, **S**; according to BICK. it comes from 21, 8) read 50
 רכבו, with **G**.
- (16) נקריה with the K^{thib}; the Q^{rê} (so, too, **S**; **G** is lacking for vv. 14-19) נקריה comes from 27, 13.

18 nounced *iš*^a (GES.-KAUTZSCH, § 47, b, note); cf. Aram. אִישׁ (LIDZBARSKI, *Epiqr.*, p. 214), Assy. *išū* (DEL., HW 310), *idu* 'hand' (fem. *ittu* 'side', *itti* 'my side' = אִתִּי,^β originally אִתִּי; see *Beitr. z. Assy.* 1, 172^b); see also Crit. Notes on Chron., p. 61, l. 31. The *nota accusativi* אִת (LIDZ., p. 230) has no connection with the preposition אִת (contrast GEO. HOFFMANN, *Phön. Inschr.*, 1889, p. 39), but is originally identical with אִשׁ, אִת representing a form *ith* (Punic *yth*), or *iith* (like *bin* 'son'; cf. NÖLD., *Mand. Gr.*, p. 294, n.) while אִת = *iith* (contrast DELITZSCH, *Proleg.*, p. 169 below), i. e. a form like *dāmu* 'blood.' The א in אִת is just as irregular as the אִ instead of אִ in Arabic ليس ^γ (Assyr. *lašū*, i. e. *lašū* = *lašū*; cf. קָם = קָם & c.). It is, however, possible that the א in אִשׁ is a א (SFG 10 20, 3; GGN 25 Ap. '83, 101) = א, so that the אִ in Arabic would be quite regular, and the א in the Heb. *nota accusativi* and Aram. אִתִּי and אִת (NÖLD., *Syr. Gr.*² § 287, n. 1)^δ would then have to be explained in the same way as the א in אִתִּי instead of אִתִּי* (see *Beitr. z. Assy.* 1, 181).^ε In Assy. (DEL., HW 51^b, 160^b) we find *āti*, *āšī*, *iāti*, *iāšī* — all = אִתִּי. The original meaning of *iāšī*, *iāt* 15 was *being*, cf. Assy. *āšū* 'living being, animal' (DEL., HW 143^b), and the *nota accusativi* was originally used only before pronominal suffixes like *iā* in Arabic and *hiā* in Ethiopic;^ζ the use of אִת before nouns^η is secondary.

The form for the second person, Heb. אִתָּךְ, should be *ātuka* in Assy., but instead of *ātuka* (written *attuka*; cf. DEL., HW 160 and above, l. 9) we find 20 *kātu*, *kāšu* (DEL., HW 357^a), the pronominal suffix being prefixed. This is due to the influence of the forms for the first person, *āti*, *āšī*, alongside of which we have *iāti* and *iāšī*. The initial *i* is here undoubtedly identical with the א in the Aramaic form of the *nota accusativi* אִת, but it produced the impression of the suffix of the first person *-ia* being prefixed. Therefore the final *i*-vowel con- 25 taining the suffix of the first person was no longer preserved but changed into *-u* and *-a*, on the analogy of other nouns, and the suffix *-ka* of the second person was prefixed, *kātu*, *kāša* instead of *ātuka*, the feminine forms (*kāti*, *kāšī*) being subsequently differentiated on the analogy of the personal pronoun, *anta*, *anti*; so, too, *šāšu*, *šūšū* 'him' for *āšušu*, *iāšušu*; *niāšī* 'us' for *āšīni*, 30 *iāšim*, & c. (DEL. § 55, b). Contrast *Beitr. z. Assy.* 1, 296. 328. 457. 467. — P. H.]

19 (1) Instead of אִתִּי אִתִּי, which does not correspond exactly to the parallel hemistich, read אִתִּי אִתִּי, with HITZ., GRÄTZ, following אִת (א is lacking in this chapter for vv. 1-3) and 28, 6. 35
Read אִתִּי אִתִּי, with HITZ., KAMPH., STRACK, TOY, following א.

—

^a That is, *iš*, not *'iš*; see *Beitr. z. Assy.* 1, 260, n. 27; cf. *ibid.* p. 328.

^β The preposition אִת with is not a feminine form of the Assy. preposition *ina* (LAGARDE, *Mittheil.* 1, 226); *ina* corresponds to Ethiopic *en* in אִת and אִת; (cf. Assy. *ina balī*, Heb. בְּבָלִי, DEL., HW 174^a) contrast DILLM.² § 166, 23; § 170, 5.

^γ *ليت* *utinam* has, of course, no connection with *ليس*. In WRIGHT-DE GOEJE 2, 83, below, it is explained as a modification of *ريت* = *رايت*; but it seems to be an emphatic form of the precative *لو* *lu* (DEL., HW 373^b below) just as the rare *لات* (WRIGHT-DE GOEJE 1, p. 96, below) appears to be an emphatic form of the negative *لا*. Cf. GGN 25 Ap. '83, p. 98, n. 2; RECKENDORF § 132 and p. 709.

^δ This remark has been misunderstood in GES.-BUHL¹³, 82^b. NÖLDEKE does not mean to say that *אִת* being is different from the *nota accusativi*; he only wants to emphasize the fact that the archaic use of *אִת* in cases like *אִת* *אִת* (where *אִת* = Assy. *iāti*) is different from the common reflexive use of *אִת*.

^ε For *אִת* = *אִת* cf. above, p. 50, l. 5.

^ζ In *iāšī* and *hiāšī* the final consonant has been dropped, while the initial *h* in Ethiopic represents a prefixed pronominal element.

^η Cf. DELITZSCH, *Prol.*, p. 117 below; HW 154^a.

- 17 (26) **א** עָלֵי יִשָּׁר (so, too, apparently **SSC**) = *on account of* or *in spite of uprightness*, gives a very feeble sense and stands, further, in no intelligible relationship with 26^a; it also fails to explain the **נ** which indicates a climax. Of corrections **בְּלֵי יִשָּׁר** (DYS.) or **בְּלֵי יִשָּׁר** (GRÄTZ, TOY) do not help at all. Read, with KAMPH., following **ψ 31,24**, יָתֵר עָלֵי יִתֵּר *in abundance, in full measure*. [So, too, OORT, *Em.*] 5
- (27) **וְקָר** with the K^{thib}; the Q^{rê} changes unnecessarily **יָקָר** (*dignified of spirit*).
- (28) **טַס אַ** **נָם**; BICK. even strikes out **אֵייל נָם**, but there is no reason to suspect **א**.
- 18 (1) **א** לְתַאֲוָה (so, too, **SSC**); but **ט** has προφάσεις, hence CAPPELLUS, HITZ., FRANK., CHAJES (p. 30) read **חֲאָנָה**; cf. Jud. 14,4. 10
- (3) For **א** רָשָׁע (so, too, **SSC**) read **רָשָׁע** with J. D. MICH., HITZ., DYS., TOY. For **א** קָלוֹן TOY reads **וְרוֹן קָלוֹן insolence**.
- (4) **א** חֲכִמָּה (so, too, **SSC**; but see BAUMG.); **ט** חֲכִימִים as in 10,11; 13,14; 14,27; 16,22.
- (5) [**א** שָׂאת should be pronounced **שָׂאת**; cf. above, p. 34, l. 44. — P. H.]
- (8) **א** כַּמְתֵּלֵה־מִים as in 26,22; but the rendering *dainty food* is nothing but a guess, 15 and the form (part. Hithpael!) would certainly be very strange. LÖHR (TLZ '99, col. 652) considers it to be miswriting for **מִמְתַּקִּים** (Cant. 5,16; Neh. 8,10) brought about by the preceding **לְמַהֲלֹמוֹת** in v. 6.
- (10) **א** יְרוּץ (so, too, **SSC**); HITZ., perhaps rightly, **יָרוּם**.
- (14) For **א** מְחַלְהוֹ FRANK. reads **מְחַלְהוֹ** (*The wrath of a man may be endured by him 20 who soothes him*); CHAJES (p. 43) suggests **מְחַלְהוֹ** (*the courage of a man makes him endure suffering*).
- (17) Read, with the Q^{rê}, **וְבָא**; K^{thib} **וְבָא**; [cf. 20,4 and contrast 2,7; 17,27. For **רַץ** cf. 25,8,9 and Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 66, l. 37. — P. H.]
- (19) Instead of **א**'s strange **מִ' אֵץ נִפְשָׁע מִ' ט** has ἀδελφὸς ὑπὸ ἀδελφοῦ βοηθοῦμενος ὡς 25 κ.τ.λ. = **אח נוֹשָׁע מֵאֲחִיו מִ' ט** (VOGEL); so, too, **ט** **מַלְחָבִי** and **ט** **מַתְעַדֵּר** (מתעני, which is also read, is, according to PINK., only a correction). HITZ.'s ingenious conjecture **מִ' אֵחוֹ נִפְשָׁע מִ' ט** does not give a satisfactory sense. For **מְרוּגִים** (K^{thib}, = **מְרוּגִים** or **מְרוּגִים**; Q^{rê}, with similar meaning, **מְרִיגִים**; cf. p. 43, l. 16), **ט** has καὶ ὑψηλή (ending 19^a) = **וּמְרוּמִים** (JÄG.); **ט** **וּמְרוּמִים**; **ט** **וּמְרוּמִים** (ומנועוליה) ואחרוא. 30
- (21) **א** וְאֶהְיֶה (so, too, **SSC**); **ט** οἱ δὲ κρατοῦντες αὐτῆς = **וְאֶהְיֶה** (so Dys., perhaps rightly; BICK. **וְאֶהְיֶה**). [OORT, *Em.*, **וְאֶהְיֶה**. — P. H.] For **א** יֵאָכֵל (so, too, **SSC**; cf. above, p. 35, l. 28; p. 36, l. 43) read, with DYS., **יֵאָכֵל**, following **ט** ἔδοῦται.
- (24) Instead of **א** **אִישׁ רַעִים** (in the usual interpretation **אִישׁ רַעִים** means *one who has many 35 comrades*) read **יֵשׁ** with GRÄTZ, FRANK., TOY, following **SSC**. According to the *Masora parva* **יֵשׁ** might be expected here for **אִישׁ** as in 2 S 14,19 and Mic. 6,10. [In Mic. 6,10 we must read instead of **א** **הָאִישׁ**, with WELLHAUSEN, NOWACK, GES.-BUHL³, **הָאִישׁה** shall I overlook or wink at (**נִשָּׂה**), in parallelism to **א** **הָאִישׁה** (RV, shall I be pure), at the beginning of the following verse, for which we 40 must point, with **ט** *numquid justificabo* (AV, shall I count them pure) **הָאִישׁה** shall I acquit him (**אֶת־הָרָשָׁע**, v. 10) or **הָאִישׁה** shall he be pure (GUTHE in KAUTZSCH). SCHNURRER (1783) proposed to read **אֶת־הָרָשָׁע** instead of **א** **הָאִישׁה**; see RYSSSEL, *Micha*, p. 106, n. 2. It is not necessary to read the *Hif. declarativum* **הָאִישׁה** (RYSSSEL, p. 107): in Assyrian the Piel *uzakki* is used in the meaning to declare 45 free (DEL., HW 254^a).
- In 2 S 14,19 KLOSTERMANN, DRIVER, BUDDE, LÖHR take **א** **אִישׁ** as = **יֵשׁ**, with the Masorah, but H. P. SMITH and GES.-BUHL³ adopt PERLES' suggestion, reading **אֶת־הָרָשָׁע** instead of **א** **אִישׁ** and it would perhaps be better to read **אֶת־הָרָשָׁע** (Deut. 2,17 &c.) following **ט** **וְלֹא חֲסַמְתָּ מִן הַחֲסִמִּים**; cf. **ט** **וְלֹא חֲסַמְתָּ מִן הַחֲסִמִּים**; **ט** **וְלֹא חֲסַמְתָּ מִן הַחֲסִמִּים**; **ט** **וְלֹא חֲסַמְתָּ מִן הַחֲסִמִּים** &c. The Hebrew phrase is equivalent to *Thou hast 'cornered' me* or *thou hast hit the nail on the head*.
- As to **אִישׁ** in Prov. 18,24, it cannot be denied that **יֵשׁ** may have been pro-

- 12 GES.-KAUTZSCH § 145, u. Nor can לב be construed as feminine. According to ALBRECHT (ZAT 16,81) the K^{thib} should be pointed ישמנה and ישמנה.
- (26) For א יתר (= יתר?) read יתר, with HITZ., BICK., STRACK, although א יתר might be explained as a "rhythmical" jussive at the beginning of the clause; cf. the numerous instances in GES.-KAUTZSCH § 109, k. 5
For א מרעהו (so, too, S^C) read מרעהו, with DÖDERLEIN, HITZ., DEL., NOW., BICK., KAMPH., WILD., STRACK; cf. Job 39, 8.
- (27) For א יקר אדם read, with S^C and BICK., יקר אדם.
(28) Instead of א נחיה read עברה, with S^C, BICKELL, and OORT, Em.
For א (so א according to the best evidence, cf. BÄR, *Liber Proverbiorum*, 10 p. 40; meaning *no-death*) read א with all the Ancient Versions and almost all commentators; only BERTHEAU, DEL., and probably BAUMG., are opposed.
- 13 (1) Since א מוסר אב cannot mean *is the result of a father's instruction*, as DEL. renders, the verb governing it must have dropped out. C forces sense with 15 מרבחה מדרותא; מקבל מדרותא; an equally violent rendering of א is attempted by S (so, too, S) ὑπήκοος πατρί; they regard מוסר as a passive participle from יסר (PINK.). Read, with DYS., following 12, 1, מוסר אב (GRÄTZ prefers אב), and compare on the object coming first, שש 11, 7; 99, 4; [contrast Crit. Notes on Isaiah, p. 136, l. 35. — P. H.]
- (4) Instead of א נפשו, which is grammatically impossible (it could be explained 20 only as an archaic form like היתו, בנו, &c.; cf. GES.-KAUTZSCH § 90, n), read נפש, with DYS., BICK., OORT, Em.; in S^C the verse runs quite differently.
- (6) For א חטאת TOY prefers חטאת (so one MS).
(9) GRÄTZ and TOY read יורה shines brightly, following 2 K 3, 22; Is. 58, 10, &c., instead of א ישמה which is certainly strange. 25
- (10) Instead of א רק (so, too, C) we would expect a participle, as a subject must be expressed; S κακός = רק (so, since VOGEL, most commentators; PINK. thinks that it is rather רק) is certainly not original.
For א נועים FRANK. prefers נועים with the lowly (cf. 11, 2). This is probably right since in all other passages נועץ means nothing but *to take counsel, to con-* 30
sult with others. [So, too, OORT, Em. — P. H.]
- (11) א מהבל (so, too, S^C), according to the usual but linguistically impossible rendering, (*gained*) *by fraud*, is evidently a transcriptional error for מבהל; S ἐπι-σπουδαζομένη = מבהל (VOGEL and almost all commentators); cf. 20, 21 Q^{re}.
- (13) For א ישלם we should perhaps read, with FRANK., following S ὑγιαίνει, ישלם. 35
will keep well, will be safe. Cf. 11, 31 where ישלם (א ישלם) = S σωζεται.
- (15) Instead of א איתן read אדם, with JÄG., DYS., following S ἐν ἀπωλεία and S^C.
(16) Instead of א כל-ערום every prudent man read כל with KAMPH.; cf. 16, 4.
(17) For א רשע we should perhaps read, with GRÄTZ, TOY, רע.
א יפל (so, too, S^C) falls into evil; the context absolutely requires (hence even 40 LUTHER bringt Unglück) יפל; so ARNOLDI, NOW., DYS., BICK., KAMPH., WILD., FRANK., STRACK, OORT, Em.
- (19) The first and second hemistichs of this verse are not parallel; two hemistichs have probably dropped out between them.
- (20) Instead of the Q^{re} הלך (S^C and perhaps also S) read הלך imper. (cf. הלכו) and 45 similarly the second K^{thib}, והלך; so S (?); but S^C follow the Q^{re} והלך. For the second imperative as expression of the certain consequence of an action (*thus thou wilt become wise!*) cf. GES.-KAUTZSCH § 110, f.
- (21) For א ישלם (so, too, S^C; though, perhaps, with another pronunciation), to which God must be understood as subject, read תשיג with EW., KAMPH., TOY, follow- 50
ing S καταλήμψεται; cf. the same translation of תשיג Gen. 31, 25; Ex. 15, 9; Deut. 28, 45 and often; the parallelism with תרדף is exact.
- (22) [For נפן predestined see above, note on 2, 7. — P. H.]

- II (19) Instead of the strange כִּן *just* (as?) of M (so, too, C) SS and DYS., BICK. read, no less strangely, כִּן. The parallel מִרְרָה requires a participle; read, therefore, רִיעָה with KAMPH., WILD., TOY, following 15, 14; Hos. 12, 2 (where רִיעָה stands beside רִנָּה); ψ 37, 3. [Cf. also OORT, *Em.*]
- (25) For M יורא we must read, with FRANK., יִרְוֶה (*cf.* *أرواه*) or יִרְוֶה (so GRÄTZ and OORT, *Em.*), I *inebriabitur*; HITZ. pointed יִרְוֶה = יִרְוֶה — P. H.] 5
- (28) For M יפול (so, too, SS C) read יבול with EW., DYS., OORT, *Em.*, and the parallelism. Notice the *plene* written form as regularly in the case of יבול.
M וְעֵלָה and so, too, SS C; C, followed by BICK., δ δὲ ἀντιλαμβάνόμενος (= וְעֵלָה JAG.) and, correspondingly, for M יפרחו (so, too, SS C), יפרח. 10
- (30) M פרי צדיק (so, too, SS C); C מפרי צדקה (or צדק, BAUMG., FRANK., TOY) with the arbitrary addition φύεται.
M ולקח נפשות חכם (so, too, C); C (S) ἀφαιρούνται δὲ ἄνθρωποι ψυχὰι παρανόμων = (חֲכָמִים) וְלִקְחָהּ נֶפֶשׁ נֶפֶשׁ חָכָם (חֲכָמִים). So LAG. renders, according to whom נֶפֶשׁ is to be expunged as an attempt to correct נפֶשׁ. Cf. Crit. Notes on Isaiah, p. 90, l. 7. 15
- FRANK. thinks that C read חָכָם instead of M חֲכָמִים; for ἄνθρωπος = חָכָם *cf.* 10, 6; 13, 2.
- (31) For M בארץ (so, too, C) C offers μόλις. This is most probably right, but the Hebrew equivalent cannot be reached; GRÄTZ suggests כִּמְעַט, but that means *almost*. [In order to give כִּמְעַט the required meaning *hardly, scarcely*, it is necessary to insert the negative, כִּמְעַט לֹא יִשְׁלַם, in modern Hebrew this combination 20 is not uncommon: כִּמְעַט לֹא יוכל לקרא means *he can hardly read* = Arab. ما يعرف. C's version of this line, εἰ δὲ μὲν δίκαιος μόλις σώζεται κ. τ. ε. is quoted in 1 Peter 4, 18. M בארץ represents of course an intentional alteration, for dogmatic purposes, of the original text; *cf.* below, l. 43. — P. H.]
Instead of M וְשָׁלַם (so, too, C) read, with SS and GRÄTZ, BICK., וְשָׁלַם; *cf.* 13, 13. 25
- 12 (9) For M וְעָבַד לוֹ (so, too, C) read, with SS and HITZ., BICK., FRANK., STRACK, וְעָבַד לוֹ; DYS. reads וְעָבַר *and heaps up*; GRÄTZ, וְעָבַר *and has a span* (of oxen). [For M צמד *cf.* Crit. Notes on Isaiah, p. 122, l. 51; but we should perhaps read עָבַר (Assyr. *ebāru*, DEL., HW 11^b, below); *cf.* Josh. 5, 11, 12 (P). — P. H.] 30
- (12) Instead of the unintelligible M חֲמֹר רָשָׁע מְצוֹר רַעִים (followed by C) SS offer ἐπιθυμία ἀσεβῶν κακάι = חֲמֹר רָשָׁעִים רַעִים (LAG.), thus omitting חֲמֹר. [The original text may have been חֲמֹר מְצוֹר רַעִים; *cf.* 14, 11; ישמר מְצוֹר רַעִים (*cf.* Eccl. 9, 14) = מְצוֹר Is. 29, 7; Ez. 19, 9 (*cf.* I *munimentum pessimorum*). M חֲמֹר before מְצוֹר may be a misplaced variant to רַעִים (*cf.* below, p. 56, l. 48; p. 57, l. 51). — P. H.] 35
- For M יתן, with which פָּרִי is generally but arbitrarily understood, read איתן or באיתן with DYS., GRÄTZ, KAMPH., WILD., STRACK, TOY, following C εὐδὲ ὀχυρώμασιν; S נֶעֱמַס *sprout, bear* (PINK.) thus rendering (פָּרִי) יתן (פָּרִי) S^H (ed. MIDDEL-DORFF) חֲבַטָּה.
- (13) For M מוֹקֵשׁ מוֹקֵשׁ (*cf.* 20, 25; 29, 6) we should perhaps read מוֹקֵשׁ *entangles himself*, with 40 GRÄTZ, KAMPH., WILD., TOY, OORT, *Em.*, following 6, 2 and C; DYS. reads מוֹקֵשׁ.
- (14) M + מוֹצֵב (so, too, SS C) is a mistaken limitation of a general statement; [*cf.* above, l. 23 and p. 44, l. 35; also p. 41, l. 36 and p. 62, l. 6. — P. H.]
Read, with the K^{thib}, וְשָׂב; Q^{re} יִשְׁבֵּב = *one* (or *God*) *will recompense him*. [*Cf.* below, p. 52, l. 44; p. 55, l. 35 and Crit. Notes on Numbers, p. 43, l. 31.] 45
- (17) The stem of הער הער פָּנּוּ *to repeat*, Gen. 43, 3 *to repeat*, a *witness* is a person who *repeats* the facts of a case. Afterwards the stem עור *to repeat, to reiterate* came to mean *to make a solemn declaration* (עֲדוּת); *cf.* Assyr. *us'id* (DEL., HW 32^b); the translation *testimony* for עֲדוּת is incorrect. — P. H.] 50
- (25) Instead of M וְשָׁמְחָהּ and וְשָׁמְחָהּ read, with SS C, תִּשְׁמְחֶנּוּ and תִּשְׁמְחֶנּוּ. The cases in which a masculine predicate is used *after* a feminine subject are either due to special reasons (*anacoluthon* &c.) or are textually suspicious; *cf.* the list in

- in Jer. 9,6 (הגני צִרְפָּם וּבַחֲנִיתִים) Ḥ ἰδοὺ ἐγὼ πυρώσω αὐτοὺς καὶ δοκιμῶ αὐτούς; Zech. 13,9 (וּבַחֲנִיתִים... וּבַחֲנִיתִים) Ḥ πυρώσω... καὶ δοκιμῶ; ψ 66,10 (וּבַחֲנִיתִים... וּבַחֲנִיתִים) Ḥ ἐδοκιμάσατε ἡμᾶς καὶ ἐπύρωσατε. It is not necessary to suppose that Ḥ πεπυρωμένος is a transcriptional error for πεπειραμένος (so LAGARDE). In Prov. 8,10 Ḥ^V has ὑπὲρ χρυσίον δεδοκιμασμένον for א מחרוץ נבחר (cf. above, p. 41, l. 9), but in 8,19 κρείσσω ἀργυρίου ἐκλεκτοῦ for א מכסף נבחר; in 16,16 both טוב מחרוץ and מכסף נבחר are translated αἰρετώτερος χρυσίου or ὑπὲρ ἀργύριον; so, too, in 22,1 (א מחרוץ נבחר = Ḥ נבחר שם מעשר רב א) = Ḥ αἰρετώτερον ὄνομα καλὸν ἢ πλοῦτος πολὺς; in 21,3 we find Ḥ ἀρεστά παρὰ θεῶν μάλλον ἢ θυσιῶν αἶμα = א נבחר ליהוה מנבח.
- For the corrupt א כמעט, at the end of the verse, Ḥ מוחתא *dross* would suggest סינים (cf. 25,4; for 26,23 see below, p. 62, l. 46) or בריל (Is. 1,25); but neither סינים nor בריל could have been corrupted to א כמעט. The original reading must have been נמאס; cf. Jer. 6,30 where א כסף נמאס = Ḥ ἀργύριον ἀποδοκιμασμένον (חן = δοκιμάζω, מאס = ἀποδοκιμάζω, נבחרן practically = δόκιμος). Read therefore: — כסף נבחר לישון צדיק לב רשעים נמאס:
- כסף נבחר means throughout *preferable* and is nowhere used attributively, but is always participial predicate; cf. above, p. 41, l. 11. — P. H.]
- (23) For א וחכמה FRANK. suggests וקחמה (= *an object of wrath*) parallel to כשחוק at the beginning of the first hemistich; TOY prefers תועבה.
- (24) Only God could be subject of א יתן, but He has not been mentioned previously. Ḥ δεκτή, following which BICK. emends: רצן. Read יתן, with HITZ., following S סא and Ḥ תתיב צ. תתיב would then be object, not subject, of יתן; cf. GES-KAUTZSCH § 121, a. [OORT, *Em.* suggests יתן or תתן. — P. H.]
- (29) א להם, but the abstract noun is strange. Read, with Ḥ and in accordance with the parallelism, להם; SḤ express the same but in the plural. Perhaps we should disregard the accentuation and combine, with FRANK., following 13,6; Job 4,6, להם ורך (to be pointed להם?), so that יהוה would be the subject, not יהוה ורך.
- (31) In this transposition, which is suggested by the sense, we follow HITZIG.
- II (3) Read the Q^{re}, וישם, corresponding to the impf. תנחם; the K^{ethib} וישם (is the perf. meant?) is simply a transcriptional blunder.
- (6) For א הנה TOY prefers הנתם, following Ḥ SḤ; this is grammatically easier, but mars the rhythm. [Perhaps we should read הנתם; cf. 19,13; Lam. 4,20. — P. H.]
- (7) The first hemistich is evidently too long; א רשע (so, too, SḤ) seems added in order to prevent the offense that might be taken at a statement that this took place at the death of every man [Eccl. 9,4]. Ḥ avoids the difficulty by adding צדיק, instead of רשע, and the negative: τελευτήσαντος ἀνδρός δικαίου οὐκ ἔλλυται ἐλπίς. א ותהלת (so, too, SḤ); Ḥ τὸ δὲ καύχημα = ותהלת.
- (9) א נפה is right, הנף is subject like צדיקים; Ḥ reads בפי wrongly. For א וישתת HITZ., BICK. read משתת; CHAJES (p. 11) and TOY, שתת, following Ḥ παγίς. TOY, however, gives משתת as an alternative.
- (10) א ותעליץ and so Ḥ תרוץ rejoices; S תחליץ = ותחליץ; it probably took חליץ in the sense *to be equipped, active, strong* (PINK.), hence v. 9 ותחליץ = ותחליץ; Ḥ, meaninglessly, κατώρθωσεν. LAG. suggests for this: κατωρχήσατο. Ḥ jumped from קריה to קר and dropped out, in consequence, vv. 10^b and 11^a. The addition to the text of Ḥ in some Greek MSS, καὶ ἐπ' ἀπωλεία ἀσεβῶν ἀγαλλίαμα ἔξεν εὐλογίαις δικαίων ὑψωθήσεται πόλις is from Θ. So LAG. who further ascribes 10^a, 11^b and 12,13 to the same source.
- (12) [For the recurrence of the initial כ in vv. 9-12 cf. below, p. 54, l. 31. — P. H.]
- (16) The second and third hemistichs of this verse are added from Ḥ S against א S, with EW., HITZ., BICK. (BICK. however reads 16^c: — מעצל יאצל קול). Instead of א ועריצים (so, too, SḤ), which does not suit the context, read ותרוצים, with Ḥ ἀνδρείοι and HITZ., EW., BICKELL.

- 6 (3) **א** כי באת בכף רעך **א** (so, too, **טט**) seems to be an unnecessary clause. If it be original, we must, with BICK., presuppose that a corresponding second hemistich has been lost.
- (5) Instead of the colorless **מָר** of **א** read **מָפָה**, with OORT, BICK., following **ט** (ἐκ βροχῶν) **ט**. PERLES (*Analekten*, 1895, p. 52) and WILD. read **מָעִיר**, which would suit the parallelism very well. 5
- (7.8) [Verses 7 and 8^a must be combined so as to form one line. To improve the rhythm of the first hemistich omit **אשר** and **שָׁמַר**; the latter is a gloss on **קָצִין** (cf. 25, 15) which **ט** (**חצרא**) misread **קָצִיר** (**ט** **ῥαεργισον**). V. 8^b is a gloss on 8^a. — P. H.] 10
- (13) Read **קָעִינוּ** with the K^othib and **ט**; Q^ré and **ט** have **קָעִינוּ**; so, too, read **קָרְנָלוּ** with the K^othib and **ט**; the Q^ré and **ט** have **קָרְנָלוּ**.
- (14) By transposing, with DVS., the **אתנה** from **עַתָּה** to **עַתָּה** we get two well-balanced hemistichs. (**רַע**, however, is superfluous and mars the rhythm; it would be better to omit it (so BICK., TOY); cf. above, p. 35, l. 38. — P. H.] 15
- (16) The sense requires the Q^ré **הוֹעֲבֵת** (so, too, **ט**); the K^othib arose from a mistaken combination of *seven abominations*.

20

- 10 (4) For **א** **רָאשׁ** we should perhaps read, with FRANK., following 6, 11; 30, 8, **רִישׁ** and then **עָשָׂה** for **א** **עָשָׂה** (*A slack hand produces poverty*).
- (6) The second hemistich is read by **ט** in general as by **א**. BICK. conjectures ingeniously **וְהָמָה כַּעֲס וְחָמָה**; GRÄTZ **יכסה יחרפה**; **ט**, also, takes **פ** as 25 obj., and **חמט** as subj. (PINKUSS).
- (7) **זְכַר צְדִיק לְבָרְכָהּ** does not mean *The memory of the righteous will be blessed* (TOY), but *The name of the just will be used as a blessing* (cf. Gen. 12, 2); **זְכַר** is simply a synonym of **שֵׁם** just as Assyr. *sikru* (DEL., HW 255^b); see *Hebraica* 1, 230. In the second hemistich we must read, with KROCHMAL, GRÄTZ, **יִקַּב** (FRANK. 30 **יִקַּב**), instead of **א** **יִקַּב** (contrast Job 5, 3); cf. also OORT, *Em.* — P. H.]
- (9) Instead of **א** **יָרַע** TOY suggests either (with GRÄTZ) **יָרַע**, following 11, 15; 13, 20; or **יָרַע לוֹ** (cf. **ש** 106, 32).
- (10) **א** **וְאוֹל שְׂפָתַיִם יִלְבַּט** (so, too, **ט**) is evidently repeated by mistake from v. 8^b. **ט** (and so **ט**) **δὲ ἐλέγχων μετὰ παρρησίας εἰρηνοποιοί**, which perhaps means, according to LAG., **וּמוֹכִיחַ קַמְמִיּוֹת יִשְׁלִים**; EW. renders **יִשְׁלִים בְּשִׂפְתָיִם שְׁלוֹם** and BICK. (cf. Is. 27, 5) **וּמוֹכִיחַ יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם**. EWALD's suggestion (in which GRÄTZ agrees, only changing **בְּשִׂפְתָיִם** to **פְּנִים**) seems most defensible. On behalf of the text of **ט** it can be urged that the parallelism in cc. 10 to 22, 16 is almost everywhere antithetic. [Perhaps we should read: **וּמוֹכִיחַ בְּלִב פְּתוּחַ יִשְׁלִים**. — P. H.] 40
- (16) Instead of **א** **הָמָתָה** TOY reads **מָחָה** or **קוֹת**.
- (17) **א** **מָחָה** should be pointed as participle, **מָחָה**, corresponding to **מָחָה** in the second hemistich (so FRANK.). — P. H.]
- (18) For **א** **מָכַסָּה** CHAJES (p. 32) reads **מָכַסָּה** = *Lying lips are a cover of hatred* (LUTHER: *falsche Mäuler decken Hass*). This is undoubtedly easier than **א** so far as the 45 syntax is concerned. **שֵׁ** **מָכַסָּה** would have the same meaning; cf. Is. 14, 11; 23, 18. [In the same way **מָכַסָּה** in Lev. 3, 3 &c. seems to have been a substantive and not a participle; cf. DILLM.-RYSSEL and BÄNTSCH *ad loc.* — P. H.]
- (20) **א** **כַּמְעַט** can hardly be original; **ט** **ἐκλείψει**, **ט** **מַחַת**, **ט** **מָחָה** seem to have read differently. [Following **ט** **ἀργυρος πεπρωμένος** we might be inclined to substitute 50 **צָרוּף** (cf. **ש** 12, 7; Prov. 30, 5; see also 25, 4; 17, 3; 27, 21) for **א** **נָבַחַר**, but **צָרוּף** would hardly have been corrupted to **נָבַחַר**. The original text must have been **נָבַחַר** (so, too, GRÄTZ in his *Emend.*). The two verbs, **בָּחַן** and **צָרוּף**, are combined

- 8 (29) Instead of **M** בחוקו, which seems to have been introduced in error from v. 27, read, with VOGEL, בְּחֻקוֹ, following **U** ὡς ἰσχυρὰ ἐποίησεν; **S** has only **U** חֻקֵּי; **T**, שִׁי.
After ארץ a hemistich seems to be lacking. BICK. strikes out ארץ מוֹסְדֵי ארץ as a variant to the second hemistich of v. 27. 5
- (30) [For **M** אִמּוֹן we must read אִמּוֹן *nursling* (AV *one brought up*), pass. part. to the act. אִמּוֹן; אִמּוֹן, אִמּוֹן; so FRANK., TOY. — P. H.]
M וְאִהִיָּהּ שְׁעִשׂוּעִים = **U** ἡ προσέχαιρεν (**S**, too, read the words); BICK. strikes out וְאִהִיָּהּ as a dittogram out of which has resulted, by שְׁעִשׂוּעִים having been taken over from v. 31, a very strangely expressed piece of tautology. 10
- (31) [V. 31 seems to be a gloss.
(32) The second hemistich of v. 32 must be transposed: 32^b and 34^a go together; cf. TOY *ad loc.* and OORT, *Em.*
(32.33) The first hemistich of v. 32 goes with 33^a; 33^b (ואל תפרעו) must be omitted as an interruptive gloss. The order of the hemistichs in **U**^V is 32^a.34^a.32^b.34^b.34^c, 15 while 33 is omitted. — P. H.]
(33) V. 33 **U**; **U**^{S.c.a} and **U**^A are corrected from **M**.
(35) Q^re with **T**; K^th^b (preferred by DYS., yet cf. ויפק in v. 35^b) מְצַאֵי חַיִּים, or, otherwise pronounced, מְצַאֵי חַיִּים, has the testimony of **U** αἱ γὰρ ἔξοδοί μου ἔξοδοι ζωῆς and of **S**. 20
- 9 (1) Instead of **M** הַנְּבִיָּהּ VOGEL, FRANK., TOY, OORT, *Em.* read הַנְּבִיָּהּ *set up*.
(3) [אִתְּקִיא must belong to 3^b, but אִתְּקִיא עַל נְפִי מְרַמֵּי קִרְתָּא would make the second hemistich too long; נְפִי מְרַמֵּי should probably be canceled as a gloss or variant to נְפִי, though נְפִי seems to be the Aramaic equivalent of כְּנַפּוֹת. For **M** תְּקִיאָא read the plural 25 שְׁלַחַה נְעִרְתִּיהָ תְּקִיאָא עַל נְפִי קִרְתָּא: —
Cf. Assy. *agappu*, *gappu*, *kappu* 'wing' (DEL., HW 17^a.203^a.340^a). The primitive form of the word for *wing* was *gadpu*; this became, with assimilation of the *d* (cf. above, p. 35, l. 34), *gappu*; with partial assimilation of the initial *g* to the final *p* (cf. below, p. 61, l. 4; p. 65, l. 36) *kappu*; and with resolution of the 30 doubling (DEL., *Ass. Gr.* § 52), *kanpu*, כְּנָפָא. Cf. SCHULTHESS, *l.c.*, p. 17. — P. H.]
(4) Instead of the perf. אִתְּקִיאָא of **M** (**U** εἶπεν, **T** אמרה) read, with OORT, FRANK., אִתְּקִיאָא (1st sing. cohort.); according to PINK. this may be what is meant by אִתְּקִיאָא in **S**. Cf. v. 16.
(7-10) Although read by **M** and **U**^S**T** these verses are a later insertion, as GRÄTZ saw. 35 They do not address the simple as do vv. 4-6 and 11 ff.; further, כִּי in v. 11 joins excellently with v. 6.
(9) **M** תָּן is either corrupt, or a word has dropped out after לְחַכְמָם; **U** (and so, too, **S**) δίδου σοφῶν ἀφορμῆν; **T** אִלְף לְחַכְמָא.
(13) **M** מְתִיבָא; but instead of this abstract noun, which is very strange here, read, 40 with OORT, TOY, מְתִיבָא. **U** ἐνδεῆς ψαμμοῦ (= מְתִיבָא, JÄG.) γίγεται.
For **M** מְתִיבָא (for the meaning *anything* we might, perhaps, refer to 2 S 18,22; Job 13,13; cf. GES-KAUTZSCH § 137, c) read, with JÄG., HITZ., GRÄTZ, LAG., OORT, *Em.*, following **U** ἀλοχύνθη, כְּלָמָא (yet PINK. doubts; **U** can only, he thinks, like **T**, have set some expression which appealed to him in the place of the 45 colorless מְתִיבָא). **S** [^]; מְתִיבָא.
(14) Instead of **M** כְּפִיא TOY reads נְפִי; cf. v. 3.
(16) For **M** וְאִתְּקִיאָא read, with OORT, as in v. 4, וְאִתְּקִיאָא (1st sing. cohort.). **U** παρακελεύομαι λέγουσα; **T** אמרה. 50
- 6 (1) Instead of the plur. כְּפִיָּהּ of **M** read, with **U**^S**T** and LAG., BICK., TOY, כְּפִיָּהּ, sing.
(2) Instead of **M** בְּאִמְרֵי פִיךָ (so, too, **S****T**), which has been taken from 2^b, read, with OORT, TOY, following **U** χεῖλη, בְּשִׁפְתֶיךָ.

- 8 (2) Instead of בֵּית of אֱלֹהִים read בְּתוֹךְ, with א and GRÄTZ, DYS., as in v. 20; אֱלֹהִים.
 (4) [For the plur. אֱשֵׁים cf. ψ 141,4; Is. 53,3; see, however, CHEYNE and MARTI *ad loc.* — P. H.]
 (5) אֱלֹהִים in both hemistichs is strange; GRÄTZ and BICK. read in the second hemistich, הֵכִינוּ; so, perhaps, also אֱלֹהִים ἐνθροῦσθε; [cf. Crit. Notes on Ezra, p. 60, l. 47]. 5
 (6) For אֱלֹהִים נְגִידִים, which is doubtful, GRÄTZ, TOY read נְחִים *verity*, as in v. 9.
 (7) TOY conjectures, following יֵצֵא, 22, תוֹעֵבָה לִי שְׂפָתַי רָשָׁע (or תוֹעֵבָתִי).
 (10) Instead of אֱלֹהִים מוֹקְרֵי *my instruction* read, with אֱלֹהִים, OORT, and TOY, מוֹקֵר.
 [The second hemistich, וְדַעַת מַחְרוֹץ נִבְחָר, does not mean *And knowledge rather than choice gold* (so AV, DEL. *et scientiam prae auro lectissimo*); מַחְרוֹץ נִבְחָר is 10 an attributive relative clause (= *אשר נבחר מחרוץ*; cf. 16, 16; 22, 1; נִבְחָר in 8, 19 must be explained in the same way) in which מַחְרוֹץ is placed before נִבְחָר for the sake of emphasis. The following בֵּי, at the beginning of v. 11, is confirmative (not = *for*, but = *indeed*). וְדַעַת is accusative dependent on קָטוּ. Cf. p. 44, l. 16.
 (12) אֱלֹהִים חֲכָמָה, which makes the first hemistich too long, may be scribal expansion. — P. H.] 15
 Instead of אֱלֹהִים שִׁכְנָתִי FRANK. reads שִׁכְנָתִי or rather הִסְכַּנְתִּי, following ψ 139, 3 (= *ich verstehe mich auf Klugheit, I am acquainted with prudence, I am an expert in prudence*); TOY קָנִיתִי *I possess*. [אֱלֹהִים שִׁכְנָתִי, however, may be correct; it is a denominative verb, derived from שָׁכַן *neighbor* (27, 10; Ex. 12, 4; 3, 22; Ruth 4, 17; Jer. 6, 21; ψ 31, 12); אֱלֹהִים שִׁכְנָתִי עִרְמָה means *I live close by, am well acquainted with*, 20 עִרְמָה, *I am sapientia incolo sollertiam*, DEL.). The phrase אֱלֹהִים שִׁכְנָתִי עִרְמָה is practically equivalent to מָרַע לְבִינָה אֶקְרָא 7, 4^b. Cf. also חָלִי וְדַעַת Is. 53, 3. — P. H.]
 For אֱלֹהִים דַּעַת וְדַעַת מוֹמֹת read דַּעַת וְדַעַת מוֹמֹת, with אֱלֹהִים.
 (13) אֱלֹהִים יֵרָאֵת יֵרָאֵת שְׁנָאֵת רַע (also in אֱלֹהִים) is a hemistich too many and breaks the 25 context; BICK., who also puts v. 13 after v. 17, strikes it out as a gloss.
 (14) Instead of אֱלֹהִים נְבוֹרָה לִי אֲנִי בִינָה לִי *I am understanding; I have might*, we have probably, with אֱלֹהִים ἐμὴ ἐμὴ δὲ ἰσχυρὸς and אֱלֹהִים, to read לִי אֲנִי בִינָה וְנִי; or, at any rate, with OORT, TOY, לִי בִינָה. אֱלֹהִים לִי אֲנִי בִינָה would be on the analogy of numerous genuine Semitic nominal clauses expressing the identity or absolute 30 congruity of subject and predicate (cf. GES.-KAUTZSCH § 141, c.d), but here contrary to the context. אֱלֹהִים has simply וְנִינָה וְנִינָה.
 (16) Instead of אֱלֹהִים כָּל שְׂפָתַי TOY reads, following אֱלֹהִים, יִשְׁפָּטֵי.
 (17) אֱלֹהִים K^{thib} אֶהְיֶה, not אֶהֱבֵה as BICK. wishes to pronounce it. Read Q^{re} אֶהְיֶה, with אֱלֹהִים. Ew. points to v. 11 where also Wisdom speaks of itself in the 3^d 35 pers. According to HEID. the K^{thib} is a dogmatic correction intended to prevent the use of the verse in defense of the Christian λόγος doctrine; the Torah enters in the place of Wisdom. [Cf. below, p. 45, l. 24; p. 66, l. 14.
 For אֶהֱבֵה = אֶהֱבֵה cf. above, p. 33, l. 25; p. 34, l. 44.
 (19) For נִבְחָר see above, l. 11. — P. H.] 40
 (24) אֱלֹהִים נִבְכָּרֵי מִיָּם in apposition to מַעֲיִנוֹת is strange grammatically and in sense; strictly speaking, it can mean nothing but *the most honored among the waters* (cf. Is. 23, 8f. and GES.-KAUTZSCH § 133, h). אֱלֹהִים πρό τοῦ προελθεῖν τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων passes over נִבְכָּרֵי, as also does אֱלֹהִים (cf. PINK.); אֱלֹהִים מַעֲיִנוֹת דְּמֵאָה (OORT suggests נִבְכָּרֵי; TOY, מַלְאִי or נִבְכָּרֵי מִיָּם; but perhaps we should substitute מִיָּם 45 וְמִיָּם (Lev. 11, 36, Syr. مَبْبِئ, Assy. gābu) or וְמִיָּם (cf. note on Is. 58, 11). — P. H.]
 (26) אֱלֹהִים (so, too, אֱלֹהִים and also אֱלֹהִים, if it did not read רָשָׁי) does not give a satisfactory sense.
 (27) [For אֱלֹהִים בְּחָקוֹ (= בְּחָקוֹ) it would be better to read בְּחָוּנוֹ; cf. Crit. Notes on Isaiah, p. 137, l. 13. The *q* may be due to the influence of v. 29^b where בְּחָוּנוֹ was cor- 50 rupted to בְּחָקוֹ; see below, p. 42, l. 2. — P. H.]
 (28) Instead of אֱלֹהִים בְּעָוֹנוֹ read, with אֱלֹהִים and OORT, TOY, בְּעָוֹנוֹ, according to the usage of infinitives with suffixes in vv. 27-29.

- 7 (6) In place of **אז** **בהלון ביתי** **ש** **ש** express **מהלון ביתה** (FRANK., therefore, substitutes throughout in vv. 6.7 the 3 fem. for the 1 pers.), and **ע** has **כנתא ועירתא**. OORT reads **בחלון הבטתי**; the rhythm suggests rather **מהלון הבטתי**.
- (8) **אז** **פנה** (instead of **פנתה**; GES.-KAUTZSCH § 91, e; cf. notes on Gen. 40, 10; Is. 28, 4) is doubtful; perhaps we should read **פנה** following **ש**, KAMPH., WILD., STRACK; cf. v. 12. 5
- (9) For **אז** **אישון** FRANK. reads **אשון**, following 20, 20 Q^rè. He adds that **אשון** is frequently used in the Evangel. Hierosol. with the meaning *time*; but this usage may be derived from the passages in Proverbs.
- (10) **אז** **נצרת לב** could only mean *like one guarded of heart* (cf. 14, 2 and GES.-KAUTZSCH § 116, k); **ש** (so, too, **ש**) **ה** **ποιεῖ νέων ἐξίπτασθαι καρδίας** (= **ועמרתה**, 10 PINKUSS). [OORT, *Em.* suggests **עזרה**. — P. H.]
- (11) Instead of **אז** **סרת** TOY reads **סובבת** (cf. Cant. 3, 2, 3) *gadding about*.
- (16) Instead of **אז** **חטבות** with *striped (carpets)* GRÄTZ conjectured **הטבתי** *I have made beautiful*. Read, with OORT, **הפיתי**, following **ש** **ἔστρωσα**, **ש** **מטבל** and **ע** **טויה**.
- (18) **אז** **נתעלסה**, usually explained as a by-form to **עלו** (עלץ), is probably only a substitute for a coarser word; **ש** **ἐγκαλισθῶμεν**; **ש** (for **ע**'s **ונעסיק** read, with PINK., **ונעפיק**) *we will embrace*.
- (22) For **אז** **פתאם**, which is doubtful, DYS., WILD. prefer to read **הפתה**, following **ש** **καρφωθείς**; the article, however, would be peculiar, and the part. **פתה** is found only in Job 5, 2. TOY suggests a part. Nif. **נפתה**, FRANK. **מפתא**; OORT considers 20 **פתאם** to be an adverb from the same stem (= *like a simpleton*); cf. below, l. 50. For **אז** **יבא** (so, too, **ש**) read with OORT **יבא**, following **ש** **ἄγεται**.
- (22.23) After **פתאם**, at the end of the first hemistich, the second hemistich has fallen out, as the parallelism shows; 22^b **כשור אל טבח יבא** goes with **פח** **כמהר צפור אל פח** in v. 23. V. 23^c **ולא ידע כי בגנשו הוא** coming after a hemistich that has now 25 dropped out, formed the close of the period, as 9, 18 shows. 22^c **וכענם אל מוסר** and **איל** *and like a fetter for the correction of a fool* and 23^a **עד יפלה חץ כבדו** *until the arrow cleaves his liver* in **אז** are hopelessly corrupt. Nor does **ש** **καὶ ὥσπερ κύων ἐπὶ δεσμούς, ἢ ὡς ἔλαφος τοξεύματι πεπληγῶς εἰς τὸ ἦπαρ** (so, too, **ש**) help us out. Perhaps **איל** has come from a **יובל** parallel to **יבא**, so 30 GRÄTZ; cf. Is. 53, 7. [RUBEN, *Crit. Remarks on some Passages of OT* (London, 1896) p. 11, n. * considers **מוסר** a by-form of **מאסר** (cf. **מאסר** = **מאסר**) and proposes to read **וכענם איל מוסר** and *as a hart that is caught in the fetter*. He takes **איל** **אז**, at the end of v. 22, to be a corrupt repetition of **איל** and, following LAG., he supposes that **ש** **ὥσπερ κύων** = **ככלב** is a transposition of **ככלב** (שש 105, 18; 35 149, 8) which is a gloss on **אז** **וכענם**. **אז** **אל** may be a contraction of **איל**, cf. Syr. **ܐܝܠ**, fem. **ܐܝܠܐ**. In Assy. the words for *ram* (**איל**) and *hart* (**איל**) are both written alike (see DEL., HW 32^b.48^b) *a-a-lu*. It is possible, however, that one of these words does not represent **איל** *hart* but **על** *ibex*; see my remarks in *Beitr. z. Assy.* I, 170. TOY reads **למרבץ יובל כענל** *like a calf that is led to the* 40 *stall*, which is very improbable. Perhaps we should arrange the hemistichs in the following order: —
ולא ידע כי בגנשו הוא	23 ^a . 22 ^a הולך אחריה פיתאים	
כמהר צפור אל פח	23 ^b . 22 ^b כשור אל טבח יבא	
עד יפלה חץ כבדו:	23 ^c . 22 ^c וכא-איל אל מוסר:	45
- After her the simpleton follows, not knowing his life is at stake,
Like an ox that goes to the slaughter, like a bird rushing into a snare,
Like a hart to the grip of the trap, till its liver is cleaved by the arrow.*
- Transposition of **ענם** and **איל** was suggested long ago by DELITZSCH. For **איל** cf. v. 6, 5. **פתאם** (**אז**) **פתאם** (cf. 3, 25) is amplificative plural (= *this colossal simpleton, this arrogant fool*); cf. above, p. 34, l. 31. — P. H.]
- (27) Meaning and rhythm demand a repetition of **דרכי** before **ביתה**; so **ש**, but opposed is **אז** with **ש**; BICK. **דךך**.

- 5 second hemistich with **מאשה נכריה**. **Ἐν αἰσθησις δὲ ἐμῶν χειλέων ἐντέλλεται σοι**; **Ἐασα** αἰσθησιν ἐντέλλομαι, *i. e.*, according to OORT, **וידעוה שפתי לך ונצרו**; yet **Ἐ** probably read **דעה**, and took **ינצרו** actively with an indefinite subject. According to JÄG. and BICK. **Ἐ** read **יצו** instead of **ינצרו**.
- (5) Perhaps **אָל** is to be inserted, with OORT, before **מות**. 5
- (6) **אָל**; **ἘΣἘ** involve **לא**; TOY suggests **בל**. [*Cf.* below, l. 53. — P. H.]
- (9) **אָל**; **הודך**; **Ἐ** **חילך** (= **הונך** GRÄTZ, OORT, TOY); **Ἐ** **ζωήν σου**, taking **הוד**, as some have **נָבַר**, as meaning *soul* (LAG.; *cf.* WELLHAUSEN's translation of the Psalms, p. 187, l. 27); see, however, Crit. Notes on Genesis, p. 107, l. 51.
- לְנִקְרִי** with **אָל**; TOY, following **Ἐ**, **לְנִקְרִי**. 10
- (10) **אָל** must be a miswriting of some verb; **Ἐ** (so, too, **ἘΣἘ**) **εἰς οἴκους ἀλλοτρίων ἔλθουσιν**, — in all probability an arbitrary addition of a verb, after **בבית** had appeared in the text. The parallelism requires something like *and thy hard-won gain an alien snatch away*. OORT suggests **ילבש**; FRANK. omits **ב** before **בית**, taking **ינצרו** **בית נכרי** as subject, corresponding to **וריים** in the first hemistich. 15
- (16) FRANK. thinks that **פָּן** or **אָל** should be inserted before **אָל** **יפוצו**. 15
- (17) According to FRANK. we should read **אָל** instead of **אָל** **אין**.
- (18) [Verses 18—20 give the explanation of the allegorical language in vv. 15-17 (just as Is. 51, 10^a explains the mythological allusions in the preceding line 51, 9^c); *cf.* my lecture on Ecclesiastes, p. 20 = *Oriental Studies* (Boston, 1894) p. 261. — 20 P. H.]
- (19) Read, with Graec. Ven. **αἰ ταύτης φιλῖαι**, HITZ., OORT, following 7, 18, **הָרִיקָה**. The reading **וְרִיקָה** of **אָל** probably originated first in the Rabbinic interpretation of the whole section (so explicitly in Midrash Mishle from v. 15 on) as bearing on the study of the Torah (*her breasts will nourish thee*; *cf.* HEID.) 25
- of **אָל**, although found also in **ἘΣἘ**, is suspicious if only as a third hemistich in the verse. It is evidently a kind of softening gloss to 19^b.
- (20) The first hemistich is overloaded; we should probably, with DYS., omit **אָל** **בני**, following **Ἐ**; *cf.* 1, 15.
- (21) [**אָל** **מעגלתי מפלם** means neither *He weighs all his paths* (TOY; RVM *weigheth* 30 *carefully*, AV *He pondereth all his goings*, Graec. Ven. **καὶ πᾶσας τὰς ἀναστροφὰς αὐτοῦ ταλαντεύει**), nor *He makes plane* (TOY, *alt.*, DEL., KAMPH., WILD.; RV *maketh level*), but *He watches all his tracks, observes all his doings* (**3 omnes gressus ejus considerat**, **Ἐ εἰς δὲ πᾶσας τὰς τροχιάς αὐτοῦ σκοπεύει**). FRANK., who leaves **מפלם** untranslated, thinks **Ἐ** read **מעפה** instead of **אָל** **מפלם**, but **פלם**, 35 or rather the Nif. *nāplusu*, is a common Assyr. word for *regard, observe, notice, consider*. ZIEGLER (1791) translated correctly: *auf alle ihre Lebensbahnen blickt er scharf*, comparing Job 34, 21: **כִּי עֵינָיו עַל דַּרְכֵי אִישׁ ׀ וְכָל צַעְרָיו יִרְאֶה ׀**.
- For the Assyr. stem **פלם** see ZIMMERN, *Babyl. Busspsalmen*, p. 17; DEL., HW 528^a; *cf.* also post-Biblical and Aramaic **בלש** *inspect, examine, search*; Syr. **פלם** 40 *investigate &c.*, which is different from **פלם** *to break through* = Assyr. **פלש** (DEL., HW 529; *Beitr. z. Assyr.* 1, 177^a s. v. *nīpīšu*): **פלם** *perforavit* is a genuine Syriac word, but **פלם** *perquisivit* (as well as Aram. **בלש**) seems to be an Assyrian loan-word. (In SCHULTHESS' *Homonyme Wurzeln* this stem is not discussed.)
- In Is. 26, 7 **תפלם ׀ מעגל יִישָׁר ׀ מפלם ׀ צדיקים מישרים** **׀ ארה צדיקים** should be rendered: *The* 45 *way of the just is plain*, **׀ Thou watchest the steps of the upright** (**ישר**, which follows **מישרים** in **אָל**, must be substituted for **צדיק** in the second hemistich; contrast **Ἐ**). **מפלם מעגל צדיקים** is nearly equivalent to **יודע דרך צדיקים** *He gives heed to the course of the righteous* in **ψ 1, 6**.
- In Prov. 4, 26 **פלם מעגל רגלך** means *Watch the path of thy feet* or *Mind thy* 50 *steps*, and **פלם מעגל רגלך** in 5, 6 (left untranslated by FRANK.) must be explained in the same way; **לא תוע** at the end of this verse is an explanatory gloss on **פלם מעגל רגלך**. For **אָל** **פָּן** we must read, with the Versions, **לא** or **בל**, *cf.* **Ἐ ὁδοῦς**

- 3 (26) For **א** בכסףך LAG., DYS. read בכל־מסלתך following **Θ** ἐπὶ πασῶν ὀδῶν σου. This would make the first hemistich too long unless we omit יהיה as dittogram of יהוה (cf. Crit. Notes on Ezekiel, p. 52, l. 52).
- (27) For **א** מכעליו, which is somewhat peculiar, TOY reads מרעיך from thy neighbor; [OORT, Em., מאביון, לעשור for **א** לעשות — P. H.] 5
א K^cthib מרעיך, but Gen. 31, 29; Deut. 28, 32; Mic. 2, 1 support the Q^crê מרעיך.
- (28) **א** K^cthib מרעיך, plur. to thy neighbors; read, with the Q^crê, the sing. מרעה in agreement with the imp. sing. which follows.
- (30) Instead of **א** K^cthib הרוב read, with the Q^crê, תריב; a root רוב (mediae ו) quarrel 10 does not occur.
- (31) Instead of the flat **א** אל תבחר choose not read, with HITZ. and GRÄTZ, against DEL. and NOW. but following 24, 19 and **ψ** 37, 1 (7); **Θ** μήδὲ ζηλώσης.
- (34) Instead of **א** אם ללצים DYS. reads עם־לצים, following **ψ** 18, 27; the dittography of the ל led to the change of עם to אם.
 Read, with the Q^crê, ולעניים; for miserable or wretched ones (so **א** K^cthib עניים) 15 cannot be opposed to the לצים in the first hemistich of the verse; it should be those bending humbly before God. Cf. below, p. 49, l. 8 and RAHLFS, עני und ענו in den Psalmen, Göttingen, 1892.
- (35) WILD. conjectures, following Hos. 4, 7, מוקר בקלון and וכבוד כסילים but the glory of 20 the fools shall be changed into shame; TOY suggests הריש or ירש.
- 4 (3) TOY reads וידיד לפני אבי רך וידיד following **Θ** ἀγαπόμενος.
- (4.5) **א** ווחיה; קנה חכמה קנה בינה **א**; so, too, **SC** but not **Θ**. In the first hemistich of v. 5 of **א**, as it now exists, are fragments of v. 7 which originally (see next note) followed v. 5. ווחיה was added at the end of v. 4 to complete the line after the 25 connection with אל השכח had been broken.
- (6.7) **א** (and so, too, **SC**) reads v. 6 before v. 7 although the suffixes in v. 6 can only refer to חכמה and בינה. V. 7 is lacking in **Θ**, yet is not a gloss, as OORT thinks; it had dropped out of the archetype of **אΘ**, was entered later on the margin, and came in **א** to stand in the wrong place. 30
- (13) For **א** בטוסר **ΘS** have בטוסרי (so TOY); either can be right.
- (15) For **א** פרעהו (so perhaps also **Θ**) **Θ**, followed by **S**, has ἐν ψ ἂν τόπω στρατοπεδεύσωσιν, i. e. according to Jäg., מרעהו; according to LAG., מרעמו; according to OORT, מרעהם; the last is perhaps right. [OORT, Em., מרעהו. — P. H.]
- (16) **א** K^cthib וכשילו, Q^crê וכשילו; **Θ** (καὶ οὐ) κοιμῶνται = ישקבו (LAGARDE), **אם לא ילנו** 35 (BICK.); **Θ** עברין תיקלא presupposes Q^crê; **S** **ימשילו** read probably ימשולו (so rightly PINK.; HEID. re-translates: ימשילו; but the Hif. can hardly be supported with Job 25, 2). The true reading is obscure; OORT guesses ישותו ימשילו.
- (18.19) V. 19 must be inserted before v. 18, following HITZ. and DEL. and against **אΘSC**. Otherwise we should have, at least, to strike out the ו before ארח as a 40 dittogram of the preceding ו.
- (21) Read אל יזלו, or יזלו, with **S** אל יזלו and **Θ** גיזלו, and comparing תזלו in Jer. 2, 36. **א** יזלו (in 3, 21 יזלו) means, according to the usual view, let them not depart! but the usage of the language recognizes only the Nif'al. **Θ** (ὄπως μὴ ἐκλίπωσιν σε αὐτῶν σου = אל יזלו מעיניך; in spite of its erroneous view of the meaning of the verse, is a witness for the conjecture יזלו.
- (23) For **א** מקל- (so, too, **Θ**) read, with **ΘS**, בקל- and cf. Deut. 12, 21.
- (26) For פלם see below, p. 38, l. 50.
- 5 (2) The first hemistich has probably reached us incomplete; to read, with BICK., 50 לשמר for **א** לשמר does not help. **Θ** ἐννοίαν ἀγαθήν, but the adjective seems to be an arbitrary addition. DYS. joins to ממות, at the end of the first hemistich, ורעת at the beginning of the second; he then further arbitrarily supplements the

- I [One of the three hemistichs of this verse must be omitted; TOY cancels the first, **א** תשובו, or rather לתוכחתי שובו, but it seems preferable to eliminate the third, **א** אודיעה דברי אתכם, which appears to be an explanatory gloss to the second hemistich **א** הנה אביעה לכם רוחי, and it would perhaps be best to transpose the first and second hemistichs, thus reading:— **א** הנה אביעה לכם רוחי [ישובו לתוכחתי]. 5
- (26) **א** *calamity* (cf. v. 27; 6, 15; 13, 15; 24, 22; 27, 10; for 17, 5 see p. 49, l. 16) is identical with **א** *flood* Gen. 2, 6; Job 36, 27; see Crit. Notes on Genesis, p. 118, l. 3. For **א** צחק = שחק see Crit. Notes on Judges, p. 59, l. 6. — P. H.]
- (27) **א** K^{thib} *בשואה*, transcriptional error; Q^{rê} *בשואה*. **א** *בבא עליכם צרה וצוקה* + **א** so, too, **א** *בבא עליכם צרה וצוקה*, yet in **א** between the first and second 10 hemistichs of the verse in **א**; apparently the words stood on the margin of the common archetype of **א** and **א**.
- (29) BICK. + **א** אלהים (cf. 2, 5) against **א** *בשואה*.
- (30) [For **א** נאץ cf. Crit. Notes on Ezekiel, p. 81, l. 3.]
- (33) **א** *שאנן*, in spite of **א** שאננו Job 3, 18, is not a form קטלל (BARTH, § 143^a) but a form 15 קטלן, like *كسلان lazy* &c. (BARTH § 206^a), so, too, **א** *רענן*, the form *רעננה* in Job 15, 32 is adjective, not verbal; the two hemistichs of the verse must be transposed: — בלא יומו תקטלו! וכפתו לא רעננה. — P. H.]
- 2 (7) **א** K^{thib} and so **א** *יצפן*; Q^{rê} and so **א** *יצפן*. [For **א** *יצפן* to predestinate see WELL- 20 HAUSEN's translation of The Psalms, p. 169, l. 36; cf. below, 13, 22. The stem of **א** *תושיהו* is *אסי* (cf. below, p. 40, l. 32) not *ישה*. — P. H.]
- (8) **א** K^{thib} *חסידו*, *z. e.* *חסידו*; or is it *חסידו* and so only orthographically different from the Q^{rê} *חסידיו* with which **א** agrees? Both readings regard God as the subject of **א** *לנצר* and **א** *ישמר*, that He may guard the paths of judgment and preserve 25 the way of His saints. Yet v. 9 presupposes that we are to regard the saints as subject to **א** *לנצר*. Read, with OORT, **א** *חסידו* (BICK. *חסידו*) and for **א** *ישמר* (so, too, **א** *ישמרו*). This is evidently one of the not infrequent cases where the *matter lectionis* was by accident not inserted; **א** *ישמר* then became **א** *ישמר*, which led to the pointing **א** *חסידו*. [For **א** *לנצר* see below, p. 52, l. 11. For the non-assimilation of the 30 **א** *לנצר* cf. the Assy. *Šaf'el ušançir* (DEL., HW 477^b; *Assyr. Gr.* § 49, b). In Assyrian, antedental *n* is, as a rule, not assimilated in cases where the assimilation would produce ambiguity, e. g. *ensu* 'goat' in distinction from *ezzu* 'strong,' *ensu* 'weak' in distinction from *eššu* (= *edšu, hadšu*) 'new' &c. See *Hebraica* I, 227. V. 8^b should be inserted after 7^a. — P. H.] 35
- (9) TOY thinks the rhythm might be improved by reading **א** *תשמר* thou shalt keep instead of **א** *מישרים*.
- (14) **א** + **א** *רע* (so, too, **א** *רע*; DYS., GRÄTZ). This is a surprising pleonasm beside **א** *תהפכות*; it is evidently repeated from 14^a and is, with OORT, to be struck out.
- (15) Read with DYS., WILD., STRACK, following 10, 9, **א** *מעקשים* whose paths 40 are crooked; but the parallel **א** *במעגלותם* shows that the sinners are the subject. **א** and TOY try vainly to help the sense out by passing over the **ב** in **א** *במעגלותם*.
- (17) [For **א** *ברית* see above, p. 33, l. 38. — P. H.]
- It would perhaps be better to read, with BICK. and TOY, **א** *אלהיה* for **א** *אלהים*.
- (18) **א** *שחה*, and so **א** *שחה*; this **א** *שחה* is evidently intended as predicate to **א** *בית* 45 is masculine, and if we accent the last syllable (as perfect of **א** *שחה*) the meaning is unsuitable. LAG., OORT, BICK., following **א** *εθετο*, **א** *שחה*. [We might perhaps read: **א** *שחתנות ביתה*; cf. 22, 14; 23, 27; also Is. 38, 17.]
- (19) For the first hemistich, **א** *כל באיה לא ישונו*, cf. the line in the cuneiform description of Hades (HAUPT, Nimr. Ep. 19, 30): *ana bitu ša eribusu lâ aqû* 'to the house 50 whence no one issues who has once entered it; cf. JASTROW, *Religion of Babylonia and Assyria* (Boston, 1898), p. 566; SCHRADER's KB 6, 1, p. 80, l. 5; p. 188, l. 30. (P. S. — See now PEISER in his OLZ 3, 451). — P. H.]

- I of the third line consists merely of הרימי (practically equivalent to *Lift up! I say*) while אל היראי represents the second hemistich. It is by no means necessary to suppose that a second hemistich (DUHM: השמיעי שלום) has dropped out, or that הנה ארני should be transposed from the beginning of v. 10 (MARTI). See the translation of the opening chapter of Deutero-Isaiah in No. 145 of the *Johns Hopkins University Circulars*, p. 39^b. In the same way הן תוי and שרי יגנני in Job 31,35 constitute two separate clauses (or lines), and we need not insert, with DUHM, מיייתן לי מנלה, but כתב in the last clause of the verse should be corrected to כתב, following *Ἔνδελος*, *Ἔ et librum scribat* (cf. *BUDDE's Comm.*, p. 184, below). The words on the Luther Monument in Worms, with which the Reformer is said to have concluded his answer at the Diet on April 18th 1521, *Hier stehe ich! Ich kann nicht anders!*^a *Gott helfe mir! Amen*, might form a tetrastich in Hebrew. Cf. also the last line of Prov. 30,4: מה-שמו and שם-בנו. — P. H.]
- (11) לרם אל. GRÄTZ, DYS., KAMPH., WILD., TOY, read לתם for the sake of the parallelism with לנקי. But v. 18^a supports אל (so OORT). [אל instead of לרם seems to be preferable. The error may be due to the influence of v. 18^a (cf. 12,6). נעמנה לנקי הנם appears to be an explanatory gloss (TOY). — P. H.]
- (15) בני אל (so, too, *ἜSc.a.ṬS*); BICK., with *ṬSAV* &c. Instead of אל מנתיבתם *ṬSṬ* read, probably more correctly, מנתיבתם; the only certain occurrence of the fem. sing. נתיבה is Is. 43, 16.
- (16) V. 16 is omitted by *ṬSVP*, HITZ., NOW., DYS., OORT, BICK., WILD.; it is an evident gloss from Is. 59,7. *ṬSc.a.ṬS*, BAUMG. support אל.
- (17) TOY thinks that we should perhaps read מפרשה רשת instead of the preceding הנם of אל) or מורה פרושו ר' instead of אל מורה. [הנם is certainly wrong; v. 17 is a proverbial quotation. — P. H.]
- (18) WILD. prefers to read לקם, following *Ṭ* οἱ φόνου μετέχοντες, instead of לקדם.
- (19) TOY is inclined to read אחריית such is the fate &c. instead of ארחות אל, but *Ṭ* has αἰ δδοί (cf. ψ 1,6 &c.).
- Instead of אל בעליו JÄG., HEID., OORT (following *Ṭ* τῆ γὰρ ἀσεβείῃ) prefer to read בעולה; yet in that case we would expect נמשו *Ṭ* τῆ ἐαυτῶν ψαχῆψ.
- (20) [אל חקמות for חקמות is amplificative plural; cf. p. 40, l. 50; p. 49, l. 3; p. 59, l. 45, and Crit. Notes on Ezekiel, p. 70, l. 50; contrast *GES.-KAUTZSCH*²⁶ § 124, e. אל תרנה in this connection (cf. 8,3) cannot be 3 f plur. (= *tarun-na*; cf. Arab. *jaqirna* for *jaqirirna*, &c.); nor can it be an emphatic form of the 3 f sing. (= Arab. *tarunnan*); it might be explained as a form like Arab. *tamudda* for *tamdud* (WRIGHT-DE GOEJE³ I, § 121), but, unless we read, with HEID. and OORT, בחוצת רנה, it is better to point תרנה as in Job 39,23 (KÖNIG, *Synt.* § 348, c). — P. H.]
- (21) For אל תמיות *Ṭ* (τερεύειν) seems to have read חמות. TOY is inclined to adopt this reading [so, too, OORT, *Em.* — P. H.] or to substitute מרמים, as in 8,2. אל בעיר overcrowds and disturbs the hemistich; it is evidently an explanatory gloss to בפתחי שערים. [Cf. OORT, *Em.* (see below, p. 69, l. 1). In the same way the following אמריק must be omitted as superfluous scribal expansion (so TOY); cf. below, p. 55, l. 23.]
- (22) For אל תאהבו we must read תאהבו (*têhabû = tâhabû, ta'habû*), so, too, שאת, באר, &c. for שאת, באר, &c. for שאת, באר, &c. The name בית שאן was pronounced בית שן in the Amarna tablets it appears as *Bit-sâni* (Assyr. *s = ש*, cf. Crit. Notes on Ezekiel, p. 64, l. 31); see English translation of Joshua, p. 84, l. 22. Cf. also below, p. 36, l. 14. אל חמוץ לנזון חמוץ להם must be omitted, with TOY, as scribal expansion. — P. H.]
- (23) DYS., TOY prefer תשובו to אל תשובו; the ת is perhaps dittogram of preceding ת.

^a [It is hardly necessary to state that these first two clauses are not authentic; cf. *RANKE, Deutsche Gesch. im Zeitalter der Reform.*, 6th ed., vol. 1, p. 336. — P. H.]

I Assy. *mišlāni*, Arabic *شطر*, and that the term refers to the form (contrast above, p. 32, l. 49); it means originally neither *parable* nor *proverb* &c. but simply *a line of poetry* or *verse*, each stich consisting of two hemistichs. — (According to KÖNIG, *Stilistik* (Bonn, 1900) p. 81, l. 19 *קָשֶׁל* means *γνώμη*, *sententia*.)

For cuneiform proverbs see HALÉVY, *Mélanges de critique et d'histoire relatifs aux peuples sémitiques* (Paris, 1883) pp. 326 ff. and JÄGER's paper in *Beitr. z. Assyrl.* 2, 274 ff., esp. p. 281; cf. note 20 to my lecture on *The Book of Ecclesiastes* (Boston, 1894). *Ibid.* n. 23 I have quoted a specimen of an Assyrian *קָשֶׁל*: — *ālu ša kakkašu dannu nakru ina pān abulīšu ul ippašar*

"A city whose weapon is not strong —

The enemy will not be scattered in front of her gate."

The introductory verses at the beginning of the Book of Proverbs bear a certain resemblance to the opening lines of the Babylonian Nimrod Epic; see *Beitr. z. Assyrl.* 1, 102; MÜRDTER-DELITZSCH, *Geschichte Babyloniens und Assyriens* (Calw, 1891), p. 47; A. JEREMIAS, *Izdubar-Nimrod* (Leipzig, 1891), p. 14. It might be well to state in this connection that it is by no means certain that the ideographic name of the hero of the Babylonian epic is to be read *Gilgames* (see *Journal of the Amer. Orient. Soc.*, vol. 16, p. ix). *Gilgames* may have been a surname like the appellation of the Babylonian Noah, *Atra-asis* or *Xasis-atra* (see *l. c.*, p. cxi). To read the ideographic name of the hero of the Babylonian epic *Gilgames* is about as reasonable as the idea that the name *Richard I.* should be pronounced *Cœur de Lion*. Contrast KB 6, 1, p. 116.

- (8) I have pointed out in the Critical Notes on Chronicles, p. 80, l. 48 that תִּזְרָה is a Babylonian loanword = *tertu*,^a the indication of the divine will from which the sacred oracle is derived, while Aram. אֲרִיָּתָא and Ethiopic *ḥrit* correspond to the byform of *tertu*: *ḥrtu*. This *ḥrtu* has no connection with Heb. אֲוִרִים, as ZIMMERN suggests in his *Beitr. zur babyl. Religion*, part 2 (Leipzig, 1899) p. 91, n. 2; אֲוִרִים, the unfavorable, condemnatory answer of the oracle, is connected with אָרַר to curse just as *ullu*, the cuneiform technical term for the unfavorable answer is akin to אָלָה *curse*; *ullulu* means in Assyrian *spell-bound* from אלל *to bind*, just as *arāru* means not only *to curse* but also *to bind* (DEL., *Heb. Lang.*, p. 53; HW 70^b.138^a), or as *ḥqr* denotes both *association* (see below, note on 21, 9) and *enchantment*. The technical name for the favorable answer, Heb. תְּמִים blamelessness, acquittal is, in the cuneiform texts, *annu*, lit. *response*, cf. Heb. עֲנָה (see below, note on 15, 28); a connection with *annū* 'this' and Heb. הֵנָּה (ZIMMERN, *l. c.*, p. 88, n. 4) is not probable. The name of the Babylonian diviners, *barū* (cf. בְּרִיָּה, ZIMMERN, *l. c.* p. 90) is not concealed in הַבְּרִיָּה שְׁמִים Is. 47, 13, as ZIMMERN suggests (*l. c.* p. 85, n. 8) but we find it in Is. 44, 25; Jer. 50, 36, where we must read בְּרִים instead of בְּרִים (3 *divini*). See the abstract of my paper on *The Origin of the Mosaic Ceremonial* in No. 145 of the *Johns Hopkins University Circulars* (May, 1900) p. 37^a and my paper on *Babylonian Elements in the Levitic Ritual* in vol. 19 of the *Journal of Biblical Literature* (Boston, 1900) p. 58; cf. Crit. Notes on Ezra-Nehemiah, p. 60, l. 15.
- (10) אֶל-תִּבְּא, solemnly pronounced, is a full hemistich. TOY, *Comm.*, p. 19, remarks that this clause may be purposely short. Similarly the brevity of the first hemistich in 23, 35^c, מִתִּי אֶקִּץ, is intentional: after מִתִּי אֶקִּץ there is a pause, practically equivalent to our modern dash (—); it is unnecessary to insert, with BICK. and TOY, מִיָּנִי (Gen. 9, 24). For this intentional brevity of certain hemistichs see Crit. Notes on Isaiah, p. 172, l. 1; cf. also Is. 40, 9, where the first hemistich

^a [For the *ḥ* in תִּזְרָה = Babyl. *tertu* see Crit. Notes on Ezra-Nehemiah, p. 31, l. 23; p. 58, l. 7; Crit. Notes on Isaiah, p. 88, l. 38. — P. H.]

Critical Notes on Proverbs

THE PRINCIPAL commentaries and critical notes on the Book of Proverbs are referred to in the present notes under the following abbreviations: —

BAUMG. = A. J. BAUMGARTNER, *Étude critique sur l'état du 5*
texte du livre des Proverbes d'après les principales traductions
anciennes, Leipzig, 1890.

BERTH. = E. BERTHEAU, *Die Sprüche Salomo's* (in *Kurzgefasstes*
Exegetisches Handbuch zum AT), Leipzig, 1847.

BICK. = G. BICKELL, *Kritische Bearbeitung der Proverbien*, in 10
the Vienna Oriental Journal, vol. 5 (1891), pp. 86 ff.

CHAJES = H. P. CHAJES, *Proverbia-Studien zu der sogenannten Salomonischen*
Sammlung C. x-xxii, 16, Berlin, 1899.

DEL. = FRANZ DELITZSCH, *Das Salomonische Spruchbuch*, in KEIL und
DELITZSCH, *Bibl. Commentar über das AT*, Leipzig, 1873. 15

DYS. = JOH. DYSERINCK, *Kritische Scholien bij de vertaling van het boek der*
Spreuken, in *Theol. Tijdschrift*, Leyden, 1883.

EW. = H. EWALD, *Die Dichter des Alten Bundes*, part 2, second edition,
Göttingen, 1867.

FRANK. = W. FRANKENBERG, *Die Sprüche übersetzt und erklärt* in W. NO- 20
WACK's *Handkommentar zum AT*, Göttingen, 1898.

GRÄTZ = H. GRÄTZ, *Exegetische Studien zu den Salomonischen Sprüchen*, in
Monatsschrift für Geschichte und Wissenschaft des Judenthums, 1884, pp. 289 ff.;
337 ff.; 414 ff.; 433 ff. Cf. GRÄTZ's critical notes on Proverbs in the second part
of his *Emendationes*, Breslau, 1893, pp. 30-33 (covers cc. 1-22). 25

HEID. = M. HEIDENHEIM, *Zur Textkritik der Proverbien*, in *Deutsche Viertel-*
jahrsschrift für englisch-theologische Forschung und Kritik, 2 (Gotha, 1865),
pp. 395 ff.; 3 (Zürich, 1867), 51 ff., und 327 ff. (covers cc. 1-9).

HITZ. = F. HITZIG, *Die Sprüche Salomos übersetzt und ausgelegt*, Zürich, 1858.

JÄG. = J. G. JÄGER, *Observationes in Proverbiorum Salomonis versionem 30*
Alexandrinam, Meldorpii et Lipsiae, 1788.

KAMPH. = A. KAMPHAUSEN, *Übersetzung der Sprüche* in KAUTZSCH's AT
(second edition, Freiburg, 1896) pp. 784 ff., with brief critical notes on the text
in the *Beilagen*, pp. 81 ff.

LAG. = P. DE LAGARDE, *Anmerkungen zur griechischen Übersetzung der 35*
Proverbien, Leipzig, 1863.

- 31,ה פן ישתה וישכח מחקק וישנה דין כל בני עני:
 6 תנו שכר לאובד ויין למרי נפש:
 7 ישתה וישכח רישו ועמלו לא יזכר עוד:
 8 פתח פיך לאֵלם אל דין כל בני חלוף:
 9 פתח פיך שפט צדק ודין עני ואביון:
 5

- 10 ורחק מפנינים מכרה: 1 אשת חיל מי ימצא
 10 ושלל לא יחסר: 11 בטח בה לב בעלה
 כל ימי חייה: 12 גמלתהו טוב ולא רע
 ותעש בהפיץ כפיה: 13 דרשה צמר ופשתים
 מפרחק תביא לחמה: 14 היתה כאגניות סוחר
 ותפן טרף לביתה: 15 וותקם בעוד לילה
 מפרי כפיה נטעה כרם: 16 זממה שדה ותקחהו
 ותאמץ זרועותיה: 17 חגרה בעוז מתניה
 לא יכבה בליל נרה: 18 מעמה כי טוב סחרה
 וכפיה תמכו פלך: 19 ידיה שלחה בכישור
 וידיה שלחה לאביון: 20 כ כפה פרשה לעני
 כי כל ביתה לבש שנים: 21 לא תירא לביתה משלג
 שש וארגמן לבושה: 22 מרבדים עשתה לה
 בשבתו עם זקני ארץ: 23 נודע בשערים בעלה
 וחגור נתנה לכנעני: 24 סדין עשתה ותמכר
 ותשחק ליום אחרון: 25 כה עז והדר לבושה
 ותורת חסד על לשונה: 26 פיה פתחה בחכמה
 ולחם עצלות לא תאכל: 27 צופיה הליכות ביתה
 ויהללה בעלה: 28 קמו בניה ויאשרוה
 ואף עלית על גלגלה: 29 רבות בנות עשו חיל
 אשה יראת יהוה היא תתהלל: 30 ל שקר החן והבל היפי
 ויהללוה בשערים מעשיה: 31 תנו לה מפרי ידיה

(א) 31,5 וחק לנערתי

	ומצאתו לא רחץ: ועפעפיו ינשאו: ומאכלות מתלעתיו ואקיונים מאדם:	30,12 דור מהור בעיניו 13 דור מה רמו עיניו 14 דור הרבות שניו לאכל עניים מארץ
5	הב הב	15 לעלוקה שתי בנות
	ארבע לא אמרו הון: * * * * * רחם ואש לא אמרה הון:	שלוש הנה לא תשבענה 16 שאול * * * * * ארץ לא שבעה מים
10	ותבו ליקהת אם ויאכלוק בני נשר:	17 עין תלעג לאב יקרוה ערבי נחל
15	וארבעה לא ידעתים: דרך נחש עלי צור ודרך נבר בעלמה:β	18 שלשה המה נפלאו ממני 19 דרך הנשר בשמים דרך אגיה בלב ים
20	ותחת ארבע לא תוכל שאת: ונבל כי ישבע לחם: ושפחה כי תירש גברתה:	21 תחת שלוש רגזה ארץ 22 תחת עבד כי ימלך 23 תחת שנואה כי תפעל
25	והמה חכמים מהפמים: ויכינו בקיץ לחמם: וישימו בקלע ביתם: ויצא הצץ קלו: והיא בהיכלי מלך:	24 ארבעה הם קטני ארץ כה הגמלים עם לא עו 26 שפנים עם לא עצום 27 מלך אין לארבה 28 שםמית בידים תתפש
30	וארבעה מטבי לכת: ולא ישוב מפני כל: ומלך	29 שלשה המה מיטבי צעד ל ליש נבור בבקמה 31 זוריר מתנים או תיש
35	ואם זמות יד לפה: ומיץ אף יוציא דם:δ	32 אם נבלת בהתנשא 33 כי מיץ חלב יוציא חמאה

31,א דברי המואל מלך משא אשר יסרתנו אמו:

40	בכורי אמר אלך- ומה בר נדרי: ודרכיך -לממחות- מלכין: ולרוונים * * * * * אשר:	2 מה ברי -מה למואל ומה בר בטני 3 אל תתן לנשים חילך 4 אל למלכים שתו יין
----	---	---

(א) 30,16 עצר (ב) 30 כן דרך אשה מנאפת אכלה ומחתה פיה ואמרה לא פעלתי און:

(ג) 31,4 אל למלכים למואל (ד) 33 ומיץ אפים יוציא ריב

	והכמים ישיבו אף:	29,8 אנשי לצון יפיתו קריה
	ורגו ושחק ואין נחת:	9 איש חכם נשפט את איש אויל
	וישרים יבקרו נפשו:	י אנשי דמים ישנאו תם
	וחכם באחור ישבחה:	11 כל רוחו יוציא כסיל
5	כל משרתיו רשעים:	12 משל מקשיב על דבר שקר
	מאיר עיני שניהם יהוה:	13 רש ואיש תככים נפגשו
	כסאו לעד יבון:	14 מלך שופט באמת דלים
	ונער משלח מביש אמו:	15 שבט ותוכחת יתן חכמה
10	וצדיקים במפלתם יראו:	16 ברבות רשעים ירבה פשע
	ויתן מעדנים לנפשך:	17 יסר בנך ויניחך
	ושמר תורה אשרהו:	18 באין חזון יפרע עם
	כי יבין ואין מענה:	19 בדברים לא יסר עבד
15	תקוה לכסיל ממנו:	כ חזית איש אץ בדבריו
	ואחריתו יהיה מידון:	21 מפנק מנער עבדו
	ובעל חמה רב פשע:	22 איש אף יגרה מדון
	ושפל רוח יתמך כבוד:	23 נאות אדם תשפילנו
	אלה ישמע ולא יגיד:	24 חולק עם נגב שונא נפשו
20	ובוטח ביהוה ישגב:	כה תרדת אדם יתן מוקש
	ומיהוה משפט איש:	26 רבים מבקשים פני מושל
	ותועבת רשע ישר דרך:	27 תועבת צדיקים איש עול

25

דברי אנור בן יקה המשא:

	לאיתי אל יאכל:	30,א נאם הנבר לאיתי אל
	ולא בינת אדם לי:	2 כי בער אנכי מאיש
30	ודעת קדשים אדע:	3 ולא למדת חכמה
	מי אסף רוח בחפניו	4 מי עלה שמים וירד
	מי ה־ח־יִק־ב־אפסי ארץ	מי צר מים בשמלה
	ומה שם בנו:	מה שמו
	מגן הוא לחוסים בו:	ה כל אמרת אלוה צרופה
35	פן יוכיח בך ונכובת:	6 אל תוסף על דבריו
	אל תמנע ממני בטרם אמות:	7 שמים שאלתי מאתך
	ראש ועשר אל תתן לי:	8 שאו ודבר כוב הרחק ממני
	ואמרת מי יהוה	9 פן אשבע וכחשתי
40	ותפשתי שם אלהי:	ופן אגרש ונגבת
	פן יקללך ואשמת:	י אל תלשן עבד אל אדניו
	ואת אמו לא יכרך:	11 דור אביו יקלל

- וא-יין . . . לדור דור:
 ונאספו עשבות הרים:
 ומחיר שרה עתודים:
 וחיים: לנערותיך:
- 5 וצדיק [] ככפיר יבטח:
 ובאדם ידע כן יאריך:
 מטר סחף ואין לחם:
 ושמרי תורה יתגרו בס:
 10 ומבקשי יהוה יבינו כל:
 מעקש דר־קים והוא עשיר:
 ולעה זוללים יכלים אביו:
 לחונן דלים יקבצנו:
 גם תפלתו תועבה:
 15 בשחותו הוא יפול:
 ודל מבין יחקרנו:
 ובקום רשעים יתפש: אדם:
 ומודה ועזב ירחם:
 ומקשה לבו יפול ברעה:
 20 מושל רשע על עם דל:
 שגא^א בצע יאריך ימים:
- עד בור ינום אל יתמכו בו:
 ונעקש דר־קים יפול ב-שחת:
 25 ומרדף ריקים ישבע ריש:
 ואין להעשיר לא ינקה:
 ועל פת לחם יפשע גבר:
 ולא ידע כי חסר יבאנו:
 30 ממחליק לשון [אתרי-י]:
 חבר הוא לאיש משחית:
 ובטח על יהוה ידשן:
 והולך בחכמה הוא ימלט:
 ומעלים עיניו רב מארות:
 35 ובאָבֶדֶם ירבו צדיקים:
- פתע ישבר ואין מרפא:
 ובמשל רשע יאנח עם:
 ולעה זונות יאבד הון:
 40 ואיש תרומות יהרסנה:
 רשת פורש על פעמיו:
 וצדיק ירויף ושמח:
 רשע לא יבין דעת:
- 27,24 כי לא לעולם חסן
 כה נלדה חציר ונראה דשא
 26 כבשים ללבושך
 27 ורִי חלב עיזים ללחמך-א
- א, 28 נסו ואין רדף רשע-ים]:
 2 בפשע ארץ ירבים שריה
 3 גבר רשע-ע ועשק דלים
 4 עובי תורה יהללו רשע
 ה אנשי רע לא יבינו משפט
 6 טוב רש הולך בהמו
 7 נוצר תורה בן מבין
 8 מרבה הונו בנשך יב-תרבות
 9 מסיר אונו משמע תורה
 י משגה ישרים בדרך רע
 11 חכם בעיניו איש עשיר
 12 בעלין צדיקים רבה תפארת
 13 מכסה פשעיו לא יצליח
 14 אשרי אדם מפתח תמיד
 15 ארי נהם ולב שוקק
 16 יגיד: חסר תבוניות > רב
 [מעשקות]
- 17 אדם עשק בדם נפש
 18 הולך תמים ינשע
 19 עבד אדמתו ישבע לחם
 כ איש אמונות רב ברכות
- 21 הכר פנים לא טוב
 22 נבהל להון איש רע עין
 23 מוכיח אדם [] חן ימצא
 24 נוול אביו^ה ואמר אין פשע
 כה רחב נפש יגרה מדון
 26 בוטח בלבו הוא כסיל
 27 נותן לרש אין מחסור
 28 בקום רשעים יסתר אדם
- א, 29 איש תוכחות מקשה ערף
 2 ברבות צדיקים ישמח העם
 3 איש אהב חכמה ישמח אביו
 4 מלך במשפט יעמיד ארץ
 ה גבר מחליק על רעהו
 6 בפשע איש רע מוקש
 7 ידע צדיק דין דלים

	נלאה להשיבה אל פיו: משבעה משיבי מעם: מתעביר על ריב לא לו:	טו, 26 טמן עֵצֶל ידו בצלחת 16 חכם עֵצֶל בעיניו 17 מחזיק באוזניו כלב עבר
5	הירה זְקִים יִחְצִימוּ: ואמר הלא מִשְׁחָק אני:	18 כמתלקלה [בַּיָּמוֹת] 19 כן איש רמה את רעהו
	ובאין נֶרְגֵן ישחק מדון: ואיש מדוֹיִנים להרתר ריב: והם ירדו חדרו בטן: שפתים חֶ-לְקִים ולב רע: ובקרבו ישית מְרָמָה: כי שבע תועבות בלבו:	כ באַפֶּס עצים תכבה אש 21 פָּחַם לְנַחֲלִים וְעֵצִים לאש 22 דברי נֶרְגֵן כמתלהמים 23 כסף וְסִינִים מִצָּפָה על חרש 24 בשפת־ו ינכר שונא כה כי יחנן קולו אל תאמן בו
15	תגלה רעתו בקהל: וגלל אבן אליו תשוב: ופה חלק יעשה מְדַחָה: כי לא תדע מה יֵלֵד יום: נכרי ואל שפתיך:	26 מִ-כֶּסֶף שְׂנֵאָה בּמִשְׁאֹן 27 פרה שחת בה יפול 28 לשון שקר ישנא דָּכוּ א, 27 אל תתהלל ביום מהר 2 יהלך זר ולא פיך 3 כבד אבן ונמל החול 4 אכוריות חמה ושטף אף ה טובה תוכחת מְגֵלָה 6 נאמנים פצעי אוהב 7 נפש שִׂבְעָה תבוס נפת 8 כצפור נודדת מן קנה 9 שמן וקִמְצָת ישמח לב י רַעַךְ ורַעַם אביך אל תעוב טוב שכן קרוב
20	וכעס אויל כבד משניהם: ומי יעמד לפני קְנָאָה: מאהבה מסתרת: מִ-יָּגִי-דְבַת נשוקות שונא: ונפש רַעְבָה כל מר מתוק: כן איש נודד ממקומו: וימת־קָרְעֵהָ מִעֲצֵת נפש: ובית אה־ תבוא ביום אירך מאח רחוק:	2 נפש שִׂבְעָה תבוס נפת 3 כבד אבן ונמל החול 4 אכוריות חמה ושטף אף ה טובה תוכחת מְגֵלָה 6 נאמנים פצעי אוהב 7 נפש שִׂבְעָה תבוס נפת 8 כצפור נודדת מן קנה 9 שמן וקִמְצָת ישמח לב י רַעַךְ ורַעַם אביך אל תעוב טוב שכן קרוב
25	ואשיבה חרפי דבר: פתאים עברו נענשו: ובעד נכרי־ם חבלהו: קללה מחשב לו: ואשת מדוֹיִנים נְשׁוֹתָהּ: ואיש יִתְיַד פני רעהו: ושמר אדניו יכבד *: כן לב האדם לאדם: ועיני האדם לא תשבענה: ואיש לפי מהללו: לא תסור-β אגלתו: שית לבך לעדרים:	11 חכם בני ושמח לבי 12 ערום ראה רעה נסתר 13 קח בגדו כי ערב זר [השפים] 14 מִקֶּרֶךְ רַעְהוּ בקול גדול בכפר טו דִּלְךָ מורד ביום סגריר 16 17 ברול בברול יִתְיַד 18 נצר תִּאֲנָה יאכל פריה 19 כ . . . הפנים לפנים כ שאול ואבדה לא תשבענה 21 מְצַרְף לכסף וכוזר לזהב 22 אם תכתוש את האויל-α בתוך [הריפות יִבְעֵלִי] 23 ידע תדע פני צאנך
30	ואשיבה חרפי דבר: פתאים עברו נענשו: ובעד נכרי־ם חבלהו: קללה מחשב לו: ואשת מדוֹיִנים נְשׁוֹתָהּ: ואיש יִתְיַד פני רעהו: ושמר אדניו יכבד *: כן לב האדם לאדם: ועיני האדם לא תשבענה: ואיש לפי מהללו: לא תסור-β אגלתו: שית לבך לעדרים:	11 חכם בני ושמח לבי 12 ערום ראה רעה נסתר 13 קח בגדו כי ערב זר [השפים] 14 מִקֶּרֶךְ רַעְהוּ בקול גדול בכפר טו דִּלְךָ מורד ביום סגריר 16 17 ברול בברול יִתְיַד 18 נצר תִּאֲנָה יאכל פריה 19 כ . . . הפנים לפנים כ שאול ואבדה לא תשבענה 21 מְצַרְף לכסף וכוזר לזהב 22 אם תכתוש את האויל-α בתוך [הריפות יִבְעֵלִי] 23 ידע תדע פני צאנך
35	ואיש יִתְיַד פני רעהו: ושמר אדניו יכבד *: כן לב האדם לאדם: ועיני האדם לא תשבענה: ואיש לפי מהללו: לא תסור-β אגלתו: שית לבך לעדרים:	16 17 ברול בברול יִתְיַד 18 נצר תִּאֲנָה יאכל פריה 19 כ . . . הפנים לפנים כ שאול ואבדה לא תשבענה 21 מְצַרְף לכסף וכוזר לזהב 22 אם תכתוש את האויל-α בתוך [הריפות יִבְעֵלִי] 23 ידע תדע פני צאנך
40	ואיש לפי מהללו: לא תסור-β אגלתו: שית לבך לעדרים:	16 17 ברול בברול יִתְיַד 18 נצר תִּאֲנָה יאכל פריה 19 כ . . . הפנים לפנים כ שאול ואבדה לא תשבענה 21 מְצַרְף לכסף וכוזר לזהב 22 אם תכתוש את האויל-α בתוך [הריפות יִבְעֵלִי] 23 ידע תדע פני צאנך

	פן * * * * *	25,8 אל תצא לרוב מהר מה תעשה באחריתה	
	בהכלים אתך רעך:	9 ריבך ריב את רעך י פן יחסדיך שמע	
5	וסוד אחר אל תגל: ודפתך לא תשוב:		
	דבר דבר על יאִפְנוּי: ש-יח חכם על און שמעת: ציר נאמן לשלחיו ^א :	11 תפוחי זהב במשפיות כסף 12 גזם זהב וחלי כתם 13 כצנת שלג ביום קציר 14 נשויאים ורוח וגשם אין 15 איש מתהלל במתת שקר: ולשון רפה תשבר גרם: פן תשבענו והקאתו: פן ישבעך ושנאך: איש ענה ברעהו עד שקר: 15 ב-בונד ביום צרה: ^א ושך בשרים על לב רע:	11 תפוחי זהב במשפיות כסף 12 גזם זהב וחלי כתם 13 כצנת שלג ביום קציר 14 נשויאים ורוח וגשם אין 15 איש מתהלל במתת שקר: ולשון רפה תשבר גרם: פן תשבענו והקאתו: פן ישבעך ושנאך: איש ענה ברעהו עד שקר: 15 ב-בונד ביום צרה: ^א ושך בשרים על לב רע:
	ואם צמא השקהו ^ב : ויהוה ישלם לך: 20 ופנים נועמים לשון סתר: מאשת מדי-גנים ובית חבר: ושמועה מובה מארץ מרחק: צדיק מט לפני רשע: וחקר יכ-בד-ם כבוד: 25 איש אשר אין מעצר לרוחו: כן לא נאנה לכסיל כבוד: כן קללת חנם לא תבא: ושבט לגו כסילים:	21 אם רעב שנאך האכילהו ^ב : 22 כי נחלים אתה חתה על ראשו 23 רוח צפון תחולל נשם 24 טוב שבת על פנת נג 25 מים קרים על נפש עיפה 26 מעין נרפש ומקור משחת 27 אכל רבש הרבות לא טוב 28 עיר פרוצה אין חומה 26,8 כשג בקיץ וכמטר בקציו 2 כצפור לנוד כדרור לעוף 3 שוט לסוס מתג לחמור	
30	פן תשוה לו גם אתה: פן יהיה חכם בעיניו:	4 אל תען כסיל כאגלתו ה ענה כסיל כאגלתו	
	שלח דברים ביד כסיל: ומשל בפי כסילים: 35 כן גותן לכסיל כבוד: ומשל בפי כסילים: ושכר כסיל וישכר ^א]: כסיל שונה באגלתו: תקוה לכסיל מפנו: 40 ארי בין הרחבות: ועצל על מטתו:	6 חמם שתה 7 דליו שקים מפסח 8 כצור-ר אבן במרגמה 9 חוה עלה ביד שפור י רב מהולל כל [עברים] 11 ככלב שב על קאו 12 ראיִת איש חכם בעיניו 13 אמר עצל שחל בדרך 14 הדלת תסוב על צירה	

19 (β) מבטח

מים (ε)

Prov.

21 (δ) לחם

25,13 (α) ונפש אדניו ישיב

25,14 (ז) מערה בנד ביום קרה

24,21 וְרָא אֶת יְהוָה בְּנֵי וּמֶלֶךְ עִם שׁוֹנִים אֶל תִּתְעַרֵּב:
22 כִּי פִתְאֵם יִקּוּם אִידֵם וּפִיד שְׂגִינִים מִי יוֹדֵעַ:

5

גַּם אֵלֶּה לַחֲכָמִים

- 23 הִפְר פָּנִים בַּמִּשְׁפָּט * * * בַּל טוֹב:
24 אָמַר לִרְשָׁע צְדִיק אַתָּה וְעַלֵּיהֶם תְּבֹא בְרַכַּת טוֹב:
26 שְׁפִתַי יִשְׁק מוֹשִׁיב יְדָבְרִים נֹכְחִים:
27 הֵכֵן בַּחוּץ מֵאֲחַתְךָ וְעֵתְדָה בַשְּׂדֵה לֶךְ וּבְנִיתָ בֵּיתְךָ:
28 אֶל תְּהִי עַד חֶגְם בִּרְעֶךָ וְהִפְתִּיתָ בַשְּׁפִתֶיךָ:
29 אֶל תֹּאמַר כֹּאשֶׁר עָשָׂה לִי כֵן אַעֲשֶׂה לּוֹ:
ל עַל שְׂדֵה אִישׁ עֲצַל עֲבַרְתִּי וְעַל כְּרַם אָדָם חִסֵּר לִבִּי:
31 וְהִנֵּה עֹלָה כָּלוּ קְמוֹשִׁינִים וְגָדַר אֲבָנָיו נִהְרָסָה:
32 וְאֶחָזָה אֲנֹכִי אֲשִׁית לְבִי רֵאִיתִי לְקַחְתִּי מוֹסֵר:
33 מַעַט שָׁנוֹת מַעַט תְּנוּמוֹת מַעַט חֶבֶק יָדַי לִשְׁכַּב:
34 וּבֹא כִּי־מִתְלַךְ רִישְׁךָ וּמֵחֶסֶר־ךָ כֹּאִישׁ מִגֵּן:

30

25,א גַּם אֵלֶּה מִשְׁלֵי שְׁלֹמֹה אֲשֶׁר הֶעֱתִיקוּ אַנְשֵׁי חֹזְקִיהַ מֶלֶךְ יִהוּדָה:

- 2 כְּבֹד אֱלֹהִים הִקְטַר דְּבַר וּכְבֹד מַלְכִים חִקֵּר דְּבַר:
3 שָׁמַיִם לְרוֹם וְאָרֶץ לְעֶמֶק וְלֵב מַלְכִים אֵין חִקֵּר:
4 הִגּוּ סִינָיִם מִכֶּסֶף וְיִצְאָ לְצָרְף כְּלִי:
ה הִגּוּ רִשָׁע לְפָנֵי מֶלֶךְ וַיִּכּוֹן בְּצַדֵּק כִּסְאוֹ:
6 אֶל תִּתְהַדֵּר לְפָנֵי מֶלֶךְ וּבַמְּקוֹם גְּדֹלִים אֶל תַּעֲמֹד:
7 כִּי טוֹב אָמַר לֶךְ עֹלָה הִנֵּה מֵהַשְּׁפִילֶךְ לְפָנֵי נְדִיבִי:

(ז) 25,7 אשר ראו עיניך

(ח) 31 קפו פניו חרלים

(ט) 24,29 אשיב לאיש כפעלו

	ועיניך דרכי תְּדַעֶנָּה: ובאר צרה נכריה: ובוגדים באדם תּוֹסֵף:	23,26 תָּנָה בְּנֵי לִבְךָ לִי 27 כִּי שׁוֹחָה עֵמֶקָה זִרְיָה 28 אִף הִיא כְּחֶתֶף תֹּאֲרֵב
5	למי יִמְדוּ-נִים לְמוֹ שִׁיחַ למי חִלְלִיּוֹת עֵינָיִם: לכאים לַחֲקוֹר מִמֶּסֶךְ: כִּי יִתֵּן בְּכַיִּים עֵינָיו: אחֲרֵיתוֹ כִּנְחַשׁ יִשְׁךָ: 10 ולבְּךָ יִדְבַר תִּהְיֶינָה: ובשֹׁכֵב בְּרֹאשׁ וְחִבְלֵי: הַלְמוֹנֵי בַל יִדְעֵתִי אֹסִיף אֲבַקֶּשְׁנוּ עוֹד:	29 לְמוֹ אוֹי לְמוֹ יֹאבֹוֹי לְמוֹ פְּצָעִים חֲנָם ל לְמֵאֲחֵרִים עַל הַיַּיִן 31 אֵל תֵּרָא יַיִן כִּי יִתְאַדֶּם 32 יִתְהַלֵּךְ בְּמִישְׁרִים 33 עֵינֶיךָ יִרְאוּ זֵרוֹת 34 וְהָיִיתָ כְּשֹׁכֵב בְּלֵב יָם לֵה הַפּוֹנֵי בַל חִלְתִּי מִתִּי אֲקִיץ
15	וְאֵל תִּתְּאוֹ לְהִיּוֹת אֲתָם: וְעִמַּל שְׁפִתֵיהֶם תִּדְבַרְנָה: וּבְתִבּוֹנָה יִתְכַוֵּן: כֹּל הוֹן יִקַּר וְנִעִים:	24,א אֵל תִּקְנָא בְּאֲנָשֵׁי רַעָה 2 כִּי שֹׁד יִהְיֶה לָבֶם 3 בְּחִכְמָה יִבְנֶה בֵּית 4 וּבִדְעַת חֲדָרִים יִמְלֹאוּ
20	וְאִישׁ דַּעַת מִן-אִימָן כַּח: וּתְשׁוּעָה בְּרַב יוֹעֵץ: בְּשַׁעַר לֹא יִפְתַּח פִּיהוּ: לֹא בַעַל מִזְמוֹת יִקְרָאוּ: 25 וְתוֹעֵבֶת לְאָדָם לֵץ: בְּיוֹם צָרָה צַר לְחַכְיָה: וּמַטִּים לְהִרְגֵם אִם תִּחְשׁוּךְ: 30 הֲלֹא תִכֵּן לְבוֹת הוּא יִבִּין וְהַשִּׁיב לְאָדָם כַּפְעָלוֹ: וּנְפֹת מִתּוֹק עַל חֶפֶץ: חִכְמָה לְנִפְשֶׁךָ ^ב :	ה גִּבֹר חֲכָם * * * * * ^{ז-מ-ע-ז} 6 כִּי בְּתַחְבֵּלוֹת תַּעֲשֶׂה לְךָ מִלְחָמָה 7 וְרֵאוֹת לְאֹיִל חֲכָמוֹת 8 מִחֶשֶׁב לְהִרְעֵם 9 זִמַּת אוֹ-לֵל חֲטָאת י * * * * * הַתְּרַפִּית 11 הֲצֵל לְקָחִים לְמוֹת 12 כִּי תֹאמַר הֵן לֹא יִדְעֵנוּ זֶה וְנִצַּר נַפְשֶׁךָ הוּא יִדַּע 13 אֲכַל בְּנֵי דְבֶשׂ כִּי טוֹב 14 כֵּן יִדְעָה * * * * *
35	אֵל תִּשְׁדַּד רְבִצּוֹ: וּרְשָׁעִים יִפְשְׁלוּ בְרַעָה: וּבְפִשְׁלוֹ אֵל יִגַּל לְבָבְךָ: 40 וְהַשִּׁיב מֵעֲלֵיו אִפּוֹ: אֵל תִּקְנָא בְּרִשְׁעִים: נֹר רִשְׁעִים יִדְעָךְ:	15 אֵל תֹּאֲרֵב וּרְשָׁעִי לְנֹהַ צְדִיק 16 כִּי שֶׁבַע יִפּוֹל צְדִיק וְקָם 17 בְּנִפְלֵ אוֹיְבֶיךָ אֵל תִּשְׁמַח 18 מִן יִרְאֶה יְהוָה וְרַע בְּעֵינָיו 19 אֵל תִּתְּחַר בְּמִרְעָיִם כ כִּי לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵית לְרַע

24.14 (B) אִם מִצֵּאת וְיֵשׁ אַחֲרֵית וְתִקְוֶתךָ לֹא תִכְרַת:

23.30 (A) וְכַפְעָלוֹ יִפְרֵשׁ

	בערבים משאות: 2- יקח- משכבך מתחתיד:	22,26 אל תהי בתקעי כף 27 אם אין לך לשלם
5	אשר עשו אבותיך: בל יתיצב לפני חשפים:	28 אל תסג גבול עולם 29 חזית איש מהיר במלאכתו
10	בין תבין את אשר לפניך: אם בעל נפש אתה: §	23,א כי תשב ללחום את מושל 2 ושמת שבין בלעד
 חדל: כנשר עיף השמים:	4 אל תיגע להעשיר ה זכי עשיר יעשה לו כנפים
15	ואל תתאו למטעמותיו [§] : * * * * * כן הוא ולבו בל עמד: (והוא לחם כזבים):	6 אל תלחם את לחם רע עין 7 כי אכול ושטה יאמר לך פתך אכלת תקיאנה 3b,8a
20	כי יבוז לשכל מליך [§] :	9 באוני כסיל אל תדבר
	ובשדי יתומים אל תבא: הוא יריב את ריבם אתך:	י אל תסג גבול אלמנה: 11 כי גאלם חוק
25	ואזנך לאמרי דעת:	12 הביאה למוסר לבך
	כי תכנו בשבט לא ימות: ונפשו משאול תציל:	13 אל תמגע מנער מוסר 14 אתה בשבט תכנו
30	ישמח לבי גם אני: בדבר שפתיך מישרים:	15 בני אם חכם לבך 16 ותעלזנה כליותי
	כי אם ביראת יהוה כל היום: ותקנתך לא תפרת:	17 אל יקנא לבך בחטאים 18 כי אם תצרנה יש אחרית
35	ואשר בדרך לבך: בוללי בשר למו: וקרעים תלביש נומה:	19 שמע אתה בני וחכם כ אל תהי בסבאי יין 21 כי סבא וזולל ירש
40	ואל תבוז כי זקנה אפך: חכמה ומוסר ובינה: ותגל יולדתך: [1] יולד חכם ישמח בו:	22 שמע לאביך זה ילדך 23 אמת קנה ואל תמכר כה ישמח אביך ואמך 24 נגיל יגיל אבי צדיק

(ז) ה. 23. התעוף עיניך בו ואיננו

(ח) 8^b ושחף דבריך הנעימים

(ב) 29 לפני מלכים יתיצב

(א) 22,27 למה

(ב) 23,3^a אל תתאו למטעמותיו

- 21, ל, א 21 אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד יהוה: 31 סוס מוכן ליום מלחמה וליהוה התשועה:
- 22, א, 2 נבחר שם מעשר רב עשיר ורש נפגשו מכסף ומוזהב חן טוב: 5 עשה קלם יהוה:
- 3 ערום ראה רעה ויגסתר 4 עקב ענה יראת יהוה ה יצנים פחים בדרך עקש 10 שומר נפשו ירחק מהם: ופתיים עברו ונענשו: עשר וכבוד וחיים: שומר נפשו ירחק מהם:
- 6 חגך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה: 7 עשיר ברשים ימשול 8 זורע עולה יקצור און 15 טוב עין הוא יברך כי נתן מלחמו לדל: עשיר וישיב דין וקלון:
- 11 אהב יהוה סהור לב 12 עיני יהוה נצרו דעת שפתיו ידועה מלך: 20 ויסלף דברי בנר: * * * * *
- 13 אמר עצל ארי בחוץ בתוך רחבות ארצה: 14 שוחה עמקה פי ורות זעום יהוה יפול שם: 25 שבת מוסר ירחיקה ממנו: נתן לעשיר אך למחסור: עשק דל להרבות לו
- 17 לאמרת־י הט אונך ולבך תשית לדעת־י כי נעימים־י: 18 כי תשמרם בבטןך להיות ביהוה מבטחך 30 ושמע דברי חכמים כי נעימים־י: 35 הודעתך היום־י: אף את־מוגל כתבתי לך לשלום במעצות ודעת: 21 להודיעך קשט אמרי אמת להשיב אמרים אמת לש א ליד: להשיב אמרים אמת
- 22 אל תגול דל כי דל הוא 23 כי יהוה יריב ריבם ואל תרכא עני בשער: 40 ועקב את עקביהם נפש: ואת איש חמות לא תבוא: ולקחת מוקש לנפשך:
- 24 אל תטרע את בעל אף כה פן תאלף ארחת־י:

- 21, א פלגי מים לב מלך ביד יהוה
 2 כל דרך איש ישר בעיניו
 3 עשה צדקה ומשפט
 נבחר ליהוה מזבח:
- 4 רום עינים ורחב לב
 5 גרי רשעים חמאת:
- ה מחשבות הרוץ אך למותר
 וכל איך אך למחסור:
- 6 פעל אצרות בלשון שקר
 7 שד רשעים יגורם
 8 הפכפך דרך איש יזור:
 9 טוב לשבת על פנת נג
 י נפש רשע אנתה רע
 11 בענש לץ יחכם פתי
 12 משכיל צדיק לבית רשע
 13 אטם אונו מנעקת דל
 14 מתן בפתר יכפה אף
 15 ובהשכיל לחכם יקח דעת:
 16 מסלף רשעים לרע:
 17 גם הוא יקרא ולא יענה:
 18 ושחד בחק חמה עזה:
 19 ומתתה לפעלי און:
 20 בקהל רפאים ינוח:
 21 איש מחסור אהב שמחה
 22 פפר לצדיק רשע
 23 טוב שבת בארץ מדבר
 כ אוצר נחמד בנה חכם
 25 רדף צדקה וחסד
 26 אהב יין ושמן לא יעשיר:
 ותחת ישרים בוגד:
 27 מאשת מדויגים וכעס:
 וכסיל אדם יבלענו:
 28 ימצא חיים וזכבוד:
 29 וירד עז מבטחה:
 30 שמר מצרות נפשו:
 31 עושה בעברת זדון:
 32 כי מאנו ידיו לעשות:
 33 וצדיק יתן ולא יחשך:
 34 זבח רשעים תועבת יהוה
 35 עד כזבים יאבד
 36 העזו איש רשע בפניו

	א, 20 לץ היין המה שכר	וכל שנה בו לא יחכם:
	2 נהם ככפיר אימת מלך	מתעברו חוטא נפשו:
5	3 כבוד לאיש שבת מריב	וכל אויל יתגלע:
	4 מתורף עצל לא יחוש	י-שאל בקציר ואין:
	ה מים עמקים עצה בלב איש	ואיש תבונה ידלנה:
10	6 רב אדם יקרא איש חסד	ואיש אמונים מי ימצא:
	7 מתהלך בתמו צדיק	אשרי בניו אחריו:
	8 מלך יושב על כסא דין	מורה בעיניו כל רע:
15	9 מי יאמר זפיתי לבי	טהרתי מחטאתי:
	י אבן ואבן איפה ואיפה	תועבת יהוה גם שניהם:
	11 גם במעלליו יתנכר נער	אם זך ואם ישר דרכו:
	12 און שמעת ועין ראה	יהוה עשה גם שניהם:
20	13 אל תאהב שנה פן תורש	פקח עיניך שבע לחם:
	14 רע רע יאמר הקונה	ואול לו אז יתהלל:
	15 יש זהב ורב פנינים	וכלי יקר שפתי דעת:
	16 לקח בגדו כי ערב זר	ובעד נכריתם חבלהו:
25	17 ערב לאיש לחם שקר	ואחר ימלא פיהו תפיץ:
	18 מחשבות בעצה תפון	ובתחבולות עשה מלחמה:
	19 גולה סוד הולך רכיל	ולפתה שפתיו לא תתערב:
30	כ מקלל אביו ואמו	ידעך נרו יבאישון חשך:
	21 נחלה מבהלת בראשונה	ואחריתה לא תברך:
	22 אל תאמר אשלמה רע	קנה ליהוה וישע לך:
	23 תועבת יהוה אבן ואבן	ומאזני קרמה לא טוב:
35	24 מיהוה מצעדי גבר	ואדם מה יבין דרכו:
	כה ימוקש אדם ילע קדש	ואחר נדרים לבקר:
	26 מורה רשעים מלך חכם	וישב עליהם אופן:
40	27 נר יהוה נשמת אדם	חפש כל חדרי בטן:
	28 חסד ואמת יצרו מלך	וסעד בחסד כסאו:
	29 תפארת בחורים כחם	והדר זקנים שיבה:
	ל חברות פצע תמריקי ברע	ומפות חדרי בטן:

- א, 19 טוב רש הולך בתמו
 2 גם בלא דעת נפש לא טוב
 3 אגלת אדם תסלף דרכו
 4 הון יסיף נעים רבים
- 5
 ה ויפית כזבים לא ימלט:
 6 וכל הרע לאיש מתן:
 7 אף כי מרעהו רחוק ממנו
- 10
 * * * * *
 8 מדרך אמרים ילא המה:
 9 שמר תבונה לימצא טוב:
 ויפית כזבים יאבד:
- 15
 י לא נאנה לכסיל תענוג
 ו תפארתו עבר על פשע:
 12 וכטל על עשב רצונו:
- 20
 13 היות לאביו בן כסיל
 14 בית והון נחלת אבות
 ונפש רמיה תרעה:
 16 שמר מצוה שמר נפשו
 17 וגמלו ישלם לו:
- 25
 18 יסר בנך כי יש תקוה
 19 נדל חמה נשא ענש
 למען תחכם באחריתך:
 21 רבות מחשבות בלב איש ועצת יהוה היא תקום:
- 30
 22 ושוב רש מאיש כזב:
 23 ויראת יהוה לחיים
 24 ושבוע ילין בל יפקד רע:
 25 גם אל פיהו לא ישיבנה:
 26 והוכיח לנבון יבין דעת:
 27 בן מביש ומחפיר:
 28 לשנות מאמרי דעת:
 29 ופי רשעים יבליע און:
 ומהלמות לגו כסילים:
- 35
 22 תנאות אדם חסדו
 23 יראת יהוה לחיים
 24 טמן עצל ידו בצלחת
 25 כה לץ תכה ופתי יערם
 26 משדד אב יבריא אם
 27 חדל בני לישמע מוסר
 28 עד בליעל יליץ משפט
 29 נכונו ללצים שיבטיים
- 40

	ועיני כסיל בקצה ארץ: וקמר ליולדתו:	17,24 את פני מבין חכמה כה כעס לאביו בן כסיל
5	להפות גדיבים עלי יתרי:	26 גם ענוש לצדיק לא טוב
	וקר רוח איש תבונה: אטם שפתיו נבון:	27 חושך אמריו יודע דעת 28 גם אויל מחריש חכם יחשב
10	בכל תושיה יתגלע: כי אם בהתגלות לבו:	18,א לתאוה יבקש נפרד 2 לא יחפץ כסיל בתבונה
	ועם קלון הרפה:	3 בבוא רשע בא גם בוז
15	נחל נבע מקור חכמה: להטות צדיק במשפט:	4 מים עמקים דברי פי איש ה שאת פני רשע לא טוב
	ופיו למהלמות יקרא: ושפתיו מוקש נפשו: והם ירדו חדרי בטן:	6 שפתי כסיל יבאו בריב 7 פי כסיל ממתה לו 8 דברי נרנן כמתלהמים
20	אח הוא לבעל משחית:	9 גם מתרפה במלאכתו
25	בו ירוץ צדיק ונשגב: וכחומה נשגבה במשפתו:	י מגדל עז שם יהוה 11 הון עשיר קרית עז
	ולפני כבוד ענוה: אגלת היא לו וכלמה:	12 לפני שבר יגבה לב איש 13 משיב דבר כטרם ישמע
30	ורוח נבאה מי ישאנה: ואזן חכמים תבקש דעת:	14 רוח איש יכלכל מחלהו 15 לב נבון יקנה דעת
	ולפני גדלים ינחנו: יבא רעהו וחקרו: ובין עצומים יפריד:	16 מהן אדם ירחיב לו 17 צדיק הראשון בריבו 18 מדינים ישבית הנורל
35	ו כבריח ארמון:	19 ימקרית עז
40	תבואת שפתיו ישבע: ואהביה יאכל- פריה:	כ מפרי פי איש תשבע בטנו 21 מות וחיים ביד לשון
	ויפק רצון מיהוה: ועשיר יענה עזות: ויש אהב דבק מאח:	22 מצא אשה מצא טוב 23 תחנונים ידבר רש 24 ייש רעים להתרועע

	בדרך צדקה תמצא:	16,31 עמרת תפארת שיבה
	ומשל ברוחו מלכד עיר:	32 טוב ארך אפים מנבור
5	ומיהוה כל משפטו:	33 בחיק יוטל את הנורל
	מפית מלא זכחי ריב:	17,א טוב פת חרבה ושלוה בה
10	ובתוך אחים יחלק נחלה:	2 עבד משכיל ימשל בבן מביש
	ובחן לבות יהוה:	3 מצנף לכסף וכור לזהב
	שקר מזין על לשון הוה:	4 מרע מקשיב על שפת און
15	שמח לא-ב-ד לא ינקה:	ה לענ לרש חרף עשהו
	ותפארת בנים אבותם:	6 עמרת זקנים בני בנים
20	אף כי לנדיב שפת שקר:	7 לא נאווה לנבול שפת יתר
	אל כל אשר יפנה ישכיל:	8 אבן חן השחד בעיני בעליו
	ושנה בדבר מפריד אלוף:	9 מכסה פשע מבקש אהבה
	מהפכות כסיל מאה:	י תחת נערה במבין
25	ומלאך אכזרי ישלח בו:	11 . . . מרי יבקש רע
	ואל כסיל באולתו:	12 פגוש לב שפול באיש
	לא תמיש רעה מביתו:	13 משיב רעה תחת טובה
	ולפני התנלע הריב נמוש:	14 פומר מים ראשית מדון
30	תועבת יהוה גם שניהם:	15 מצדיק רשע ומרשיע צדיק
	לקנות חכמה ולב אין:	16 למה זה מחיר ביד כסיל
	ואח לצרה יולד:	17 בכל עת אהב הרע
35	ערב ערפה לפני רעהו:	18 אדם חסר לב תקע כף
	מגביה פתחו מבקש שבר:	19 אהב פשע אהב מצה
	ונהפך בלשונו יפול ברעה:	כ עקש לב לא ימצא טוב
40	ולא ישמח אבי נבל:	21 ילד כסיל - תוגה לו
	ורוח נכאה תיבש גרם:	22 לב שמח ייטיב ג-ד-ה
	להטות ארחות משפט:	23 שחד מתק רשע יקח

15, ל מאור עינים ישמח לב שמועה טובה תדשן עצם:

31 און שמענת תוכחת חיים
32 פורע מוסר מואס נפשו
33 יראת יהוה מוסר חכמה

5 בקרב חכמים תלין:
ושומע תוכחת קונה לב:
ולפני כבוד ענהו:

א, 16 לאדם מערכי לב
2 כל דרכי איש זך בעיניו
3 גל אל יהוה מעשיך
4 כל פעל יהוה ילמענהו
ה תועבת יהוה כל גבה לב
6 בחסד ואמת יכפר עון
7 ברצות יהוה דרכי איש
8 טוב מעט בצדקה
9 לב אדם יחשב דרכו

10 ומיהוה מענה לשון:
ותכן רוחות יהוה:
ויפנו מחשבתיך:
וגם רשע ליום רעה:
יד ליר לא ינקה:
וביראת יהוה סור מרע:
גם אויביו ישלם אתו:
מלב תבואות בלא משפט:
ויהוה יבין צעדו:

15

י קסם על שפתי מלך
11 פלס ומאזני משפט ליהוה
12 תועבת מלכים עשות רשע
13 רצון מלך - שפתי צדק
14 חמת מלך מלאכי מות
טו באור פני מלך חיים

20 במשפט לא ימעל פיו:
מעשהו כל אבני כיס:
כי בצדקה יבון כפא:
ודבר ישרים יאהב:
ואיש חכם יכפרנה:
ורצונו כעב מלקזש:

16 קנה חכמה - טוב מחרוץ
17 מסלת ישרים סור מרע
18 לפני שבר נאון
19 טוב שפל רוח את עניינים

25 וקנות בינה נבחר מכסף:
שמר נפשו נצר דרכו:
ולפני כשלוך גבה רוח:
מחלק שלל את גאים:

כ משכיל על דבר ימצא טוב
21 לחכם לב יקרא נבון
22 מקור חיים שכל -ל-בעליו
23 לב חכם ישכיל פיהו
24 צוף דבש אמרי נעם
כה יש דרך ישר לפני איש

30 ובומח ביהוה אשריו:
ומתק שפתים יסיף לקח:
ומוסר אולים אגלת:
ועל שפתיו יסיף לקח:
מתוק לגפש ומרפא לעצם:
ואחריתה דרכי מות:

35

26 נפש עמל ועמליה לו
27 איש בליעל כרה רעה
28 איש תהפכות ישלח מדון
29 איש חמס יפתה רעהו
ל עצה עיניו לחשב תהפכות

40 כי אכף עליו פיהו:
ועל שפתיו כאש צרבת:
וגרן מפריד אלוף:
והוליכו בדרך לא טוב:
קרץ שפתיו כלה רעה:

	15,4	מרפא לשון עץ חיים	וסלף בה שבר ברוח:
	ה	אויל ינאץ מוסר אביו	ושמר הכחת יערם:
5	6	בית צדיק חסן רב	ובתבואת רשע נעכרת:
	7	שפתי חכמים יורו דעת	ולב כסילים לא כן:
	8	זבח רשעים תועבת יהוה	ותפלת ישרים רצונו:
10	9	תועבת יהוה דרך רשע	ומדרך צדקה יאהב:
	י	מוסר רע לעזוב ארח	שונא תוכחת ימות:
	11	שאול ואכדון נגד יהוה	אף כי לבות בני אדם:
15	12	לא יאהב לץ הוכח לו	אל חכמים לא ילך:
	13	לב שמח ייטב פנים	ובעצבת לב רוח נכאה:
20	14	לב נבון יבקש דעת	ופי כסילים ירעה אולת:
	טו	כל ימי עני רעים	וטוב לב משתה תמיד:
	16	טוב מעט ביראת יהוה	מאוצר רב ומהומה בו:
25	17	טוב ארחת ירך ואהבה שם	משורר אבוס ושנאה בו:
	18	איש חמה יגרה מדון	וארך אפים ישקיט ריב:
	19	דרך עצל כמשכת חדק	וארח ישרים סללה:
30	כ	בן חכם ישמח אב	וכסיל אדם בוזה אמו:
	21	אולת שמחה לחסר לב	ואיש תבונה יישר לכת:
	22	הפר מחשבות באין סוד	וברב יועצים תקום:
35	23	שמחה לאיש במענה פיו	ודבר בעתו מה טוב:
	24	ארח חיים למעלה למשכיל	למען סור משאול מטה:
	כה	בית גאים יסח יהוה	ויצב נבול אלמנה:
	26	תועבת יהוה מחשבות רע	ומהירים אמרי נעם:
40	27	עכר ביתו בוצע בצע	ושונא מתנת יחיה:
	28	לב צדיק יהנה לענות	ופי רשעים יביע רעות:
	29	רחוק יהוה מרשעים	ותפלת צדיקים ישמע:

	ואהל ישרים יפריה:	14,11 בית רשעים ישמד
	ואחריתה דרכי מות:	12 יש דרך ישר לפני איש
5	ואחרית־ שמחה תונה:	13 גם בשחק יכאב לב
	וממעליו איש טוב:	14 מדרכיו ישבע סוג לב
	וערום יבין לאשרו:	15 פתי יאמין לכל דבר
10	וכסיל מתעבר ובומח:	16 חכם ירא וסר מרע
	ואיש מזמות ישנא:	17 קצר אפים יעשה אגלת
	וערומים יכתרו דעת:	18 נחלו פתאים אגלת
15	ורשעים על שערי צדיק:	19 שחו רעים לפני טובים
	ואהבי עשיר רבים:	כ גם לרעהו ישנא רש
	ומחונן עניים אשריו:	21 בו לרעהו חוטא
20	וחסד ואמת חרשי טוב:	22 הלוא יתעו חרשי רע
	ודבר שפתים אך למחסור:	23 בכל עצב יהיה מותר
	לוֹיִתִּים כסילים אגלת:	24 עמרת חכמים ערמ־ה־
25	ויפח כזבים ימרמהו:	כה מציל נפשות עד אמת
	ולבניו יהיה מחסה:	26 ביראת יהוה מבטח עו
	לסור ממקשי מות:	27 יראת יהוה מקור חיים
30	ובאפס לאם ממתת רזון:	28 ברב עם הדרת מלך
	וקצר רוח מרים אגלת:	29 אך אפים רב תבונה
	ורקב עצמות קנאה:	ל חיי בשרים לב מרפא
35	ומכבדו חגן אביון:	31 עשק דל תרף עשהו
	וחסה ב־תֹמֵמוֹ צדיק:	32 ברעתו ידחה רשע
	ובקרוב כסילים תגדעו:	33 בלב נבון תנוח חכמה
	וחסדי לאמים חטאת:	34 צדקה תרומם נוי
40	ועברתו ותהיה מביש:	לה רצון מלך לעבד משכיל
	ודבר עצב יעלה אף:	15,א מענה רך ישיב חמה
	ופי כסילים יביע אגלת:	2 לשון חכמים תיטיב דעת
	צפות רעים וטובים:	3 בכל מקום עיני יהוה

13.13 בּו דַּבֵּר יַחְבֵּל לוֹ וַיֵּרָא מַצְוָה הוּא יִשְׁלָם:

- 14 תּוֹרַת חֵכֶם מִקּוֹר חַיִּים לְסוֹר מִפּוֹקְשֵׁי מוֹת:
- 5 15 טו שֶׁכֶּל טוֹב יִהְיֶה חֵן וְדַרְךְ בְּגַדִּים אֵי-דָם:
16 יִבֵּל עֵרוֹם יַעֲשֶׂה בְדַעַת וְכִסִּיל יִפְרֹשׂ אֲנָלַת:
17 מִלֵּאךְ רִשְׁעֵי יִפְּלֵ בְרַע וְצִיר אֲמוּנִים מִרְפָּא:
- 10 18 רִישׁ וְקִלּוֹן פּוֹרַע מוֹסֵר וְשֹׁמֵר תּוֹכַחַת יִבְבֵּד:
- 19 תֵּאָוֶה נִהְיָה תַעֲרָב לִנְפֶשׁ * * * * *
- 15 * * * * * וְתוֹעֵבַת כִּסְיִים סוֹר מִרְעֵ: כִּי יִהְיֶה אֶת חֲכָמִים יִתְחַכְּמוּ וְרַעָה כִּסְיִים יִרְוַע:
- 21 חֲטָאִים תִּדְרֹךְ רַעָה וְאֵת צַדִּיקִים יִשֶׁג-גַּם טוֹב:
22 טוֹב יִנְחִיל בְּנֵי בָנִים וְצַפּוֹן לְצַדִּיק חֵיל חוֹטָא:
- 20 23 רַב אָכַל נִיר רֵאשִׁים וַיֵּשׁ נִקְסָה בְּלֹא מִשְׁפָּט:
- 24 חוֹשֶׁךְ שִׁבְטוֹ שׁוֹנֵא בְנוֹ וְאֵהָבוּ שִׁחְרוּ מוֹסֵר:
כֵּה צַדִּיק אָכַל לְשִׁבְעֵ נִפְשׁוֹ וּבִטְנֵן רִשְׁעִים תַּחֲסֵר:
- 25 14,א יִתְחַכְּמוּ בְּנֵתָה בֵּיתָהּ וְאֲנָלַת בִּידֵיהָ תִּתְחַרְקֶנּוּ: וְנָלְזוּ דַרְכֵיהֶם בְּוַהֲוֹ:
2 בְּפִי אוֹיֵל חֲטָר נִאֲוָה וְשִׁפְתֵיהֶם חֲכָמִים תִּשְׁמְרוּ-ם:
30 3 בִּאֵין אֲלֵפִים אֶבְבוֹסֵ בַר וּרְבַת תְּבוֹאוֹת בְּכַת שׁוֹר:
4 הַ עַד אֲמוּנִים לֹא יִכּוֹב וַיִּפְיַח כּוֹבִים עַד שִׁקְרֵ:
35 6 בְּקֶשׁ לֵץ חֲכָמָה וְאֵין וְדַעַת לְנִבּוֹן נִקְלֵ:
7
8 חֲכָמַת עֵרוֹם הֵבִין דַּרְכּוֹ וְאֲנָלַת כִּסְיִים מְרָמָה
40 9 וּבֵין יִשְׁרִים רְצוֹן:
י לֵב יוֹדַע מֵרַת נִפְשׁוֹ וּבִשְׁמַחְתּוֹ לֹא יִתְעַרֵב זֵר:

- 16 א, 12 דרך אויל ישר בעיניו ושמע לעצה חכם:
16 אויל ביום ינדע כעסו וכסה קלון ערום:
- 17 יפיה אמונה יניד צדק ועד שקרים נרמה:
18 יש בוטה כמדקרות חרב ולשון חכמים מרפא:
19 שפת אמת תכון לעד ועד ארניעה לשון שקר:
- 20 כ נרמה בלב חרשי רע וליעצי שלום שמחה:
21 לא יאנה לצדיק כל און ורשעים מלאו רע:
22 תועבת יהוה שפתי שקר ועשי אמונה רצונו:
23 אדם ערום פסה דעת ולב כסילים יקרא אולת:
- 24 יד חרוצים תמשול ורמיה תהיה למס:
- 25 כה דאנה בלב איש ת-שחנ-ו ודבר טוב ישמחנ-ו:
- 26 יתיד נקריעהו צדיק ודרך רשעים מתעם:
- 27 לא יחרך רמיה צידו והון יקר יאדם חרוץ:
- 28 בארת צדקה חיים ודרך עיב-ר-ה יאל מות:
- א, 13 בן חכם מוסר א-ה-ב ולץ לא שמע נגרה:
- 25 2 מפרי פי איש יאכל טוב ונפש בגדים חמס:
3 נצר פיו שמר נפשו פשק שפתיו מתתה לו:
- 4 מתאוה ואין נפשו עצל ונפש חרצים תדשן:
- 30 ה דבר שקר ישנא צדיק ורשע יבאיש ויחפיר:
- 6 צדקה תצר תם דרך ורשעה תסלף חטאת:
- 7 יש מתעשר ואין כל מתרושש והון רב:
- 35 8 כפר נפש איש עשרו ורש לא שמע נגרה:
- 9 אור צדיקים ישמח ונר רשעים ידעד:
- 40 . . . בודון יתן מצה ואת ינועצים חכמה:
- 11 הון מבנה-ל ימעט וקבץ על יד ירבה:
- 12 תוחלת ממשכה מחלה לב ועץ חיים תאוה באה:

	ועבר שארו אכורי:	II,17 גמל נפשו איש חסד
	וזרע צדקה שכר אמת:	18 רשע עשה פעלת שקר
	ומרדף רעה למותו:	19 רעה צדקה לחיים
5	ורצונו תמימי דרך:	כ תועבת יהוה עקשי לב
	וזרע צדיקים גמלם:	21 יד ליד לא ינקה רע
	אשה יפה וקרת מעם:	22 נזם זהב באף חזיר
10	תקות רשעים עברה:	23 תאות צדיקים אך טוב
	וחשך מישר אך למחסור:	24 יש מפור ונוסף עוד
	ומרוה גם הוא יורא:	כה נפש ברכה תדשן
	וברכה לראש משביר:	26 מנע בר יקבדו לאום
15	ודרש רעה תבואנו:	27 שחר טוב יבקש רצון
	וכעלה צדיקים יפרחו:	28 בומח בעשרו הוא יבאול
	ועבד אויל לחכם לב:	29 עבר ביתו ינחל רוח
20	ולקח נפשות חכם:	ל פרי צדיק עץ חיים
	אף כי רשע וחוטא:	31 הן צדיק . . . ישלם
	ושונא תוכחת בער:	12,א אהב מוסר אהב דעת
25	ואיש מזמות ירשע:	2 טוב יפיק רצון מיהוה
	ושרש צדיקים בל ימוט:	3 לא יפון אדם ברשע
	וכרקב בעצמותיו מבישה:	4 אשת חיל עטרת בעלה
30	תחבלות רשעים מקרמה:	ה מחשבות צדיקים משפט
	ופי ישרים יצילם:	6 דברי רשעים ארבודם
	ובית צדיקים יעמד:	7 הפוך רשעים ואינם
	ונענה לב יהיה לבו:	8 לפי שקלו יתלל איש
35	ממתכבד וחסר לחם:	9 טוב נקלה ועבד לו
	ורחמי רשעים אכורי:	י יודע צדיק נפש בהמתו
	ומרדף ריקים חסר לב:	11 עבד אדמתו ישבע לחם
40	ושרש צדיקים איתן:	12
	ויצא מקרה צדיק:	13 בפשע שפתים מוקש רע
	וגמול די אדם ישוב לו:	14 מפרי פי איש ישבע

	10,23	כשחוק לכסיל עשות זמה	וחכמה לאיש תבונה:
	24	מנזרת רשע היא תבואנו	ותאזות צדיקים יתן:
		כה כעבור סופה ואין רשע	וצדיק יסוד עולם:
5	26	כחמץ לשנים וכעשן לעינים	כן העצל לשלחיו:
	27	יראת יהוה תוסיף ימים	ושנות רשעים תקצרנה:
	28	תוקלת צדיקים שמהה	ותקוט רשעים תאבד:
10	29	מעוז לתימים דרך יהוה	ומחמה לפעלי און:
	ל	צדיק לעולם בל ימוט	ורשעים לא ישכנו ארץ:
	32 ^b , 31 ^a	פי צדיק ינוב חכמה	ופי רשעים תהפכות:
	31 ^b , 32 ^a	שפתי צדיק ידעון ירצון	ולשון תהפכות תפרת:
15	II, א	מאזני מרמה תועבת יהוה	ואבן שלמה רצונו:
	2	בא זדון ויבא קלון	ואת צנועים חכמה:
	3	תמת ישרים תנחם	וסלף בגדים יגשם:
20	4	לא יועיל הון כיום עברה	וצדקה תציל ממות:
	ה	צדקת תמים תישר דרכו	וברשעתו יפל רשע:
	6	צדקת ישרים תצולם	ובהות בגדים ילכדו:
	7	יבמות אדם תאבד תקוה	ותוקלת אונים אבדה:
25	8	צדיק מצרה נחלץ	ויבא רשע תחתיו:
	9	בפה חנף ישתת רעהו	וברעת צדיקים יחלצו:
30	י	במזב צדיקים תעליץ קריה	ובאבד רשעים רנה:
	11	בברכת ישרים תרום קרת	ובפי רשעים תהרס:
	12	בו לרעהו חסר לב	ואיש תבונות יתריש:
	13	הולך רכיל מגלה סוד	ונאמן רוח מכסה דבר:
35	14	באין תחבלות יפל עם	ותשועה ברב יועץ:
	15	רע ירזע כי ערב זר	ושגא תוקעים בוטח:
	16 ^b , a	אשת חן תתמד כבוד	וכפא קלון אשה שגאת ישר:
40	16 ^d , c	הון עצלים יחסרו	והר-ו-צים יתמכו עשר:

6,16 שש הנה שָׁא יהוה
 17 עינים רמות לשון שקר
 18 לב חרש מחשבות און
 19 יפיח כזבים עד שקר
 ושבע תועבת נפשו:
 וידיים שפכות דם נקי:
 רגלים ממהרות לרוץ לרעה:
 ומשלה מדנים בין אחים:

5

משלי שלמה

10

א,10 בן חכם ישמה אב ובן כסיל תוגת אמו:

2 לא יועילו אוצרות רשע
 3 לא ירעיב יהוה נפש צדיק
 4 ראש עשה כף רמיה
 ה אגר בקיץ בן משכיל
 וצדקה תציל ממות:
 והות רשעים יהרף:
 ויד חרוצים תעשיר:
 נרדם בקציר בן מביש:

15

6 ברכות לראש צדיק
 7 זכר צדיק לברכה
 ופי רשעים יכסה חמס:
 ושם רשעים ירקב:

20

8 חכם לב יקח מצות
 ואויל שפתים ילכט:

9 הולך בתם ילך בַּטח
 ומעקש דרכיו יידע:

25

י קרץ עין יתן עצבת ו . . . שפתים ש-ל-ום:

11 מקור חיים פי צדיק
 ופי רשעים יכסה חמס:

12 שָׁאָה תערר מדנים
 ועל כל פשעים תכסה אהבה:

30

13 בשפתי נבון תמצא חכמה
 14 חכמים יצפנו דעת
 ושבת לִנּו חסר לב:
 ופי אויל מחתה קרבה:

35

15 הון עשיר קרית עוז
 16 פעלת צדיק לחיים
 מחתת דלים רישם:
 תבואת רשע לחטאת:

17 ארח לחיים שומר מוסר
 ועזב תוכחת מתעה:

40

18 מכסה שָׁאָה שפתי שקר
 19 ברב דברים לא יחדל פשע
 כ כסף נבחר לשון צדיק
 21 שפתי צדיק ירעו רבים
 ומוצא דבה הוא כסיל:
 וחושך שפתיו משכיל:
 לב רשעים יכמעט:
 ואוילים בחסר לב ימותו:

22 בְּרַכַּת יהוה היא תעשיר
 ולא יוסף עצב עפה:

	לשמר מוזות פתחי: ויפק רצון מיהוה: כל משנאי אהבו מות:	8,34 ^{c,b} לשקד על דלתתי יום יום לה כי מצאי מצא ^a חיים 36 וחטאי חמס נפשו
5	חצבה עמודיה שבעה: אף ערכה שלחנה: על גפי מלמי קרת: חסר לב ואמרה לו: ושתו בין מסכתי: 10 ואשרו בדרך בינה: ^a ויוסיפו לך שנות חיים: ולצף לבדך תשא:	9,א חכמות בנתה ביתה 2 טבחה טבחה מסכה יינה 3 שלחה נערתיה תקרא 4 מי פתי יקר הנה ה לכו לחמו בלחמי 6 עזבו פתאים וחיו 11 כי בי ירבו ימיך 12 אם חכמת חכמת לך
15	3-2 פת-ה- ובל ידעה כל-מה: על כסא מלמי קרת: המנשרים ארחותם: וחסר לב ואמרה לו: ולחם סתרים ינעם: בעמקי שאול קראיה:	13 אשת כסילות המיה 14 וישבה לפתח ביתה טו לקרא לעברי דרך 16 מי פתי יקר הנה 17 מים ננובים ימתקו 18 ולא ידע כי רפאים שם
20		
	תקעת לור כפ-ך נלכדת באמרי פיך: לך התרפס ורחב רעיך: 25 ותנומה לעפעפיך: וכצפור מיד יקוש:	6,א בני אם ערכת לרעד 2 נוקשת ב-שפת-יך 3 עשה זאת אפוא בני והנצל ^β 4 אל תתן שנה לעיניך ה הנצל כצבי מ-פח-
30	רצה דרכיה וחכם: תבין בקיץ לחמה: ^a מתי תקום משנתך: מעט תקב ידים לשכב: ומחסרך כאיש מגן:	6 לך אל נמלה עצל 8,7 זאין לה קצין ^δ ומשל 9 עד מתי עצל תשכב י מעט שנות מעט תנומות 11 ובא כמהלך ראשך
35	הולך עקשות פה: מרה באצבעותיו: בכל עת מדנים ישלח: פתע ישבר ואין מרפא:	12 אדם בליעל איש און 13 קרין בעיניו טולל ברגלו 14 תהפכות בלבו חרש יגיע טו על כן פתאם יבוא אידו

—*—*—*—*—*

ומוכיח לרשע מוטו:	9,7 יסר לץ לקח לו קלון (א)
הוכח לחכם ויאהבך:	8 אל תוכח לץ פן ישנאך
הודע לצדיק ויוסף לקח:	9 תן לחכם * * * ויהכם עוד
ודעת קרשים בינה:	י תתלת חכמה יראת יהוה
8 אנרה בקציר מאכלה	6,3 כי באת בכף רעד (ב)
שמר (δ)	7 אשר (ז)

- 7,24 ועתה בנים שִׁמְעוּ לִי
 כה אל יִשָּׁט אל דרכיה לבך
 26 כי רבים חללים הפילה
 27 דרכי שאול -דרכי- ביתה
- 5 ותבונה תתן קולה:
 בַת־יָדָד נתיבות נצבה:
 מבוא פתחים תלנה:
 וקולי אל בני אדם:
 10 וכסילים הביאנו לב:
 ומפתח שפתי מישרים:
 ותועבת שפתי רשע:
 אין בהם נפתל ועקש:
 וישרים למצאי דעת:
 15 ודעת מחרוץ נבחר:
 וכל הפצים לא ישוו בה:
- 8,א הלא חכמה תקרא
 2 בראש מלמים עלי דרך
 3 ליד שערים לפי קרת
 4 אליכם אישים אקרא
 ה הבינו פתאים ערמה
 6 שִׁמְעוּ כִּי נִגִּידִים אֲדַבֵּר
 7 כי אמת יהגה חכי
 8 בצדק כל אמרי פי
 9 קֶלֶם נִחְמִים לְמִבִּין
 י קחו מוסר- ואל כסף
 11 כי טובה חכמה מפנינים
- 12 אני חכמה שכנתי ערמה
 13 נִגַּדְתִּי וְגֵאוֹן וּדְרֵךְ רַע
 14 לִי עֵצָה וְתוֹשִׁיָה
 15 בִּי מַלְכִים יִמְלְכוּ
 16 בִּי שָׂרִים יִשְׁרוּ
 17 אֲנִי אֶהְבֶּיֶם אֶהֱבֶה
 18 עֲשֵׂר וְכַבּוֹד אֲתִי
 19 טוֹב פָּרִי מִחֲרוֹץ וּמִפִּי
 כ בארח צַדְקָה אֶהְלֵךְ
 21 להנחיל אהבי יש
- 22 יהוה קנני ראשית דרכו
 23 מעולם נסכתי
 24 באין תהמות חוללתי
 כה בטרם הרים הקבעו
 26 עד לא עשה ארץ וחוצות
 27 בהכינו שמים שם אני
 28 באמצו שחקים ממעל
 29 בשומו לים חקו
 כח-קו מוסדי ארץ
 ל ואהיה אצלו אמוץ יום יום
 31 משחקת בתבל ארצו
- 16 ורעתי -מזמרות אמצא:
 ופי תהפכות שנאתי:
 20 לִי בֵּינָה לִי נְבוֹרָה:
 ורזנים יחוקקו צדק:
 ונדיבים כל שפטי ארץ:
 ומשחרי ימצאני:
 הון עתק וצדקה:
 25 ותבואתי מכסף נבחר:
 בתוך נתיבות משפט:
 ואצרתיהם אמלא:
- 30 קדם מפעליו מאו:
 מראש מקדמי ארץ:
 באין מעינות ונכבדי מים:
 לפני נבעות חוללתי:
 . . . עפרות תבל:
 כחקו חוג על פני תהום:
 35 ¹²צִבְעוּ- עינות תהום:
 ומים לא יעברו פיו
 * * * * *
 משחקת לפניו בכל עת:
 ושעשעי את בני אדם:
 40
- שמעו מוסר וחכמוז:
 -[ואשרי דרכי ישמרו:]
- 33^a.32^a ועתה בנים שִׁמְעוּ לִי |
 32^b.34^a אשרי אדם שמע לִי

ואל תפוש תורת אפך:
 עגדם על גרנרתך:
 ודרך חיים תזיכה ומוסר:
 בהתהלכך פנתה אתך
 5 והקיצוץ היא תשיחך:
 מחלקת לשון גכריה:
 ואל תקחך בעפעפיה:
 ואשת איש נפש יקרה תצוד:
 ובגדיו לא תשרפנה:
 10 ורגליו לא תקוניה:
 כי יגנוב למלא נפשו:
 את כל הון ביתו יתן:
 משחית נפשו הוא יעשנה:
 וחרפתו לא תמחה:
 15 ולא יחמול ביום נקם:
 ולא יאבה כי תרבה שחר:

ומצותי תצפן אפך:
 ותורתי כאישון עיניך:
 20 קתבם על לוח לבך:
 ומדע לבינה תקרא:
 מנכריה אמריה החליקה:
 בעד אשנבי נשקפתי:
 25 בבנים נער חסר לב:
 ודרך ביתה יצעד:
 באישון לילה ואפלה:
 שית זונה ו...:
 בביתה לא ישכנו רגליה:
 30 ואצל כל פנה תארב:
 העזוה פניה ותאמר לו:
 היום שלמתי נדרי:
 לשחר פניך ואמצאך:
 35 הפיתי- אטון מצרים:
 מר אהלים וקמון:
 ינתעלסה באהבים:
 הלך בדרך מרחוק:
 ליום הקסא יבא ביתו:
 בחלק שפתיה תדיחנו:
 40
 כמהר צפור אל פח:
 ולא ידע כי בנפשו הוא:

6, כ נצר בני מצות אביך
 21 קשרם על לבך תמיד
 23 כי נר מצוה ותורה אור
 22 * * * * *
 בשכבך תשמר עליך
 24 לשמרך מאשת יצע
 כה אל תחמד יפיה בלבבך
 26 כי יבער אשה זונה עד כבר לחם
 27 היחתה איש אש בחיקו
 28 אם יהלך איש על הגחלים
 ל לא יבוז לנגב
 31 ונמצא ישלם שבעתים
 32 גאף אשה חסר לב
 33 נגע וקלון ימצא
 34 כי קנאה חמת גבר
 לה לא ישא פני כל פפר

7, א בני שמר אמרי
 2 שמר מצותי והיה
 3 קשרם על אצבעתיך
 4 אמר לחכמה אחתי את
 ה לשמרך מאשה זרה
 6 כי בחלון ביתי * * * * *
 7 וארא בפתאים אבינה
 8 עבר בשוק אצל פניה:
 9 בנשף בערב יום
 י והנה אשה לקראתו
 11 המיה היא וסורת
 12 פעם בחוץ פעם ברחבת
 13 והחזיקה בו ונשקה לו
 14 זבחי שלמים עלי
 15 על כן יצאתי לקראתך
 16 מרבידים רבדתי ערשי
 17 נפתי משכבי
 18 לכה נרוה דדים עד הבקר
 19 כי אין האיש בביתו
 כ צרוד הכסף לקח בידו
 21 הפתו ברב לקחה
 22^{c,a} הולך אחריה פתאם
 23^{b,22} כשור אל טבח יבא ו
 23^{c,a}

6.29 (א) כן הבא אל אשת רעהו לא ינקה כל הנגע בה: (ב) 6.5 כי ירעב

	נצרה כי היא חייך:	4,13 החזק במוסר אל תרף
	ואל תאשר בדרך רעים:	14 בארה רשעים אל תבא
	שטה מעליו ועבר:	15 יפרעוהו אל תעבר בו
	וננולה שנתם אם לא יכשי יליו:	16 כי לא ישנו אם לא ירעו
5	ויין חמסים ישתו:	17 כי לחמו לחם רשע
	לא ידעו במה יכשלו:	19 דרך רשעים כאפלה
	הולך ואור עד נכון היום:	18 וארח צדיקים כאור נגה
	לאמרי הט אונך:	כ בני לדברי הקשיבה
10	שמרם בתוך לבבך:	21 אל ייזל י מעיניך
	ולכל בשרו מרפא:	22 כי חיים הם למצאיהם
	כי ממנו תוצאות חיים:	23 כי כל משמר נצר לבך
	ולזות שפתים הרחק ממך:	24 הסר ממך עקשות פה
	ועפעפיך ישרו נגדך:	כה עיניך לנכה יביטו
15	וכל דרכיך יכנו:	26 פלם מעגל רגלך
	הסר רגלך מרע:	27 אל תט ימין ושמאול
	לתבונתי הט אונך:	5,א בני לחכמתי הקשיבה
	ודעת שפתיך ינצרו:	2 לשמר מזמות
20	וחלק משמן חפה:	3 כי נפת תמפנה שפתי זרה
	הדה כחרב פיות:	4 ואחריתה מרה כלענה
	שאל צעדיה יתמכו:	ה רגליה ירדות מות
	נעו מעגלתיך לא תדע:	6 ארח חיים ופן תפלם
	ואל תסורו מאמרי פי:	7 ועתה בנים שמעו לי
25	ואל תקרב אל פתח ביתה:	8 הרחק מעליה דרכך
	ושנתיך לאכזרי:	9 פן תתן לאמרים הודך
	ועצביך . . . נכרי:	י פן ישבעו זרים כחך
	בכלות בשרך ושארך:	11 ונהמת באחריתך
30	ותוכחת נאץ לבי:	12 ואמרתי איך שנאתי מוסר
	ולמלמדי לא הפייתי אוני:	13 ולא שמעתי בקול מורי
	בתוך קהל ועדה:	14 כמעט הייתי בכל רע
	ונזולים מתוך בארך:	15 שנה מים מבורך
35	ברחבות פלגי מים:	16 יפצו מעינתך חוצה
	ואין לזרים אתך:	17 יהיו לך לבדך
	ושמה מאשת נעוריד:	18 יהי מקורך ברוך
	ידדיה ירוך בכל עת:	19 אילת אהבים ויעלת הן
	ותחבק חק נכריה:	כ ולמה תשנה בני בורה
40	וכל מעגלתי מפלם:	21 כי נכה עיני יהוה דרכי איש
	ובחבלי הטאתו יתמד:	22 עוונותיו ילכדנו ^ב
	וברב אגלתו ישנה:	23 הוא ימות באין מוסר

- 3,11 מוסר יהוה בני אל תמאס
12 כי את אשר יאהב יהוה יוכיח • באב את בן ירצה:
- 13 אשרי אדם מצא חכמה
14 כי טוב סחרה מִסֹּחֵר כֶּסֶף
15 ויִקְרָה הוּא מִפְּנֵי־נָשִׁים
16 אֲרֶךְ יָמִים בַּיְמִינָה
17 דְרִכָּה דְרָכֵי נְעָם
18 עֵץ חַיִּים הוּא לְמַחְזִיקִים בָּהּ
19 יְהוֹה בַּחֲכָמָה יִסֹּד אֲרִץ
20 כִּי בַדְעָתוֹ תְּהוֹמֹת נִבְקְעוּ
- 21 בני אל
22 ויהו חיים לנפשך
23 או תלך לִבְטָח דְרָכְךָ
24 אם תשכב לא תפחד
25 כה אל תירא מִפֶּחַד יִפְתָּאִים
26 כי יהוה יהיה בְּכִסְלֶךָ
- 27 אל תמנע טוב מבעליו
28 אל תאמר לִדְעֶךָ לֵךְ ושוב
29 אל תהרש על רֵעֶךָ רעה
30 ל אל תרִיב עם אדם הנם
31 אל תקנא באיש המם
32 כי תועבת יהוה נלוז
33 מארת יהוה כבית רשע
34 אם ללצים הוא יליץ
35 לה כבוד חכמים ינחלו
- 30 והקשיבו לדעת בינה:
31 תורתו אל תעזבו:
32 רך ויחיד לפני אמי:
33 יתמד דברי לבך:
34 ואל תט מאמרי פי:
35 ובכל קנִינְךָ קנה בינה:
36 אהבה ותצרך:
37 תכבדך כי תחבקנה:
38 עֲטֹרַת תְּפָאֶרֶת תִּמְנְנֶךָ:
- 39 וירבו לך שנות חיים:
40 הדרכתך במעגלי ישר:
41 ואם תרוץ לא תפשל:
- 4א שִׁמְעוּ בָנִים מוֹסֵר אֲבִי
2 כִּי לֶקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם
3 כִּי בֶן הָיִיתִי לְאָבִי
4 וַיְרַנֵּי וַיֹּאמֶר לִי
5 שִׁמְרֵ מִצְוֹתַי • אל תשכח
6 ראשית חכמה קנה חכמה
7 אל תעובה ותשמר
8 סלסלה ותרוממך
9 תתן לראשך לִיַּת חֵן
- 10 שִׁמְעוּ בָנִי וקח אמרי
11 בדרך חכמה הריתיך
12 בלכתך לא יצר צעדך

	ואידכם כסופה יאתה: ¹ ישחרנני ולא ימצאנני: ² ויראת יהוה לא בחרו: ³ נאצו כל תוכחתי: ⁴ וממעצתיים ישבעו: ⁵ ושלֹת כסילים תאבדם: ⁶ ושאנן מפחד רעה: ⁷	I,27 כבא כשׁוֹאֵה פחדכם 28 או יקראנני ולא אענה 29 תחת כי שנאו דעת אלהים ל לא אבו לעצתי 31 ויאכלו מפרי דרכם 32 כי משובת פתים תהרגם 33 ושמע לי ישכן בטח
10	ומצותי תצפן אתך: ¹ תטה לבך לתבונה: ² לתבונה תתן קולך: ³ וכמטמנים תחפשנה: ⁴ ודעת אלהים תמצא: ⁵ מפיו דעת ותבונה: ⁶ מגן להלכי תם: ⁷ ודרך יחס־דֵי־ישמרו־י: ⁸ ומישרים כל מעגל טוב: ⁹ ודעת לנפשך ינעם: ¹⁰ תבונה תנצרפה: ¹¹ מאיש מדבר תהפכות: ¹² ללכת בדרכי השך: ¹³ יגילו בתהפכות: ¹⁴ וגלזוים במעגלותם: ¹⁵ מנכריה אמריה החליקה: ¹⁶ ואת ברית אלהיה שכחה: ¹⁷ ואל רפאים מעגלתיה: ¹⁸ ולא ישיגו ארחות חיים: ¹⁹ וארחות צדיקים תשמר: ²⁰ ותמומים יתרו בה: ²¹ ובוגדים יסחו ממנה: ²² 30	2,א בני אם תקח אפרי 2 להקשיב לחכמה אונך 3 כי אם לבינה תקרא 4 אם תבקשנה ככסף ה אז תבין יראת יהוה 6 כי יהוה יתן חכמה 7 צפן לישרים תושיה 8 לנצר ארחות משפט 9 אז תבין צדק ומשפט י כי תבוא חכמה בלבך 11 מופה תשמר עליך 12 להצילך מדרך רע 13 העובים ארחות ישר 14 השמחים לעשות רע 15 אשר ארחתיים מעקשים 16 להצילך מאשה זרה 17 העובת אלוף נעוריה 18 כי ש־ת־ה אל מות ביתה 19 כל באיה לא ישובון כ למען תלך בדרך טובים 21 כי ישרים ישכנו ארץ 22 ורשעים מארץ יפרתו
35	ומצותי יצר לבך: ¹ ושלום יוסיפו לך: ² קשרם על גרגרתך־ז: ³ בעיני אלהים ואדם: ⁴	3,א בני תורתי אל תשכח 2 כי ארך ימים ושנות חיים 3 חסד ואמת אל יעזבך 4 ומצא חן ושכל טוב ה בטח אל יהוה בכל לבך 6 בכל דרכיך דעהו 7 אל תהי חכם בעיניך 8 רקאות תהי לש־ך 9 כבד את יהוה מהונך י וימלאו אסמך ש־ב־ך־
40	ואל בינתך אל תשען: ¹ והוא י־ישר ארחתיך: ² ירא את יהוה וסור מרע: ³ ושקוי לעצמותיך: ⁴ ומראשית כל תבואתך: ⁵ ותירוש יקביך יפרצו: ⁶	

משלי

שלי שלמה בן דוד מלך ישראל:

I, א

<p>להבין אמרי בינה: צדק ומשפט ומשרים: לנער דעת ומומחה: ונבון תחבולות יקנה: דברי חכמים וחידתם:</p>	<p>לדעת חכמה ומוסר לקחת מוסר יִיהַשְׁכַּל לתת לפתאים עֲרֻמָּה ישמע חכם ויוסף לִקַּח להבין משל ומליצה</p>	<p>2 3 4 ה 6</p>
<p>יראת יהוה ראשית דעת ומוסר אוילים בזו:</p>	<p>יראת יהוה ראשית דעת</p>	<p>7</p>

10

<p>ואל תמש תורת אפך: וענקים לנרנלתיך: אל תבא: נאֲרָבָה לִתְהִים: ותמימים כיוודי בור: נִמְלֵא בתינו שלל: כים אחד יהיה לִבְלֵנו: מנע רגלך מנתיב־תם: בעיני כל בעל כנף: יצפנו לנפשתם: את נפש בעליו יקח:</p>	<p>שמע בני מוסר אביך כי לית חן הם לראשך בני אם יפתוך חֲטָאִים אם יאמרו לכה אתנו? נבלעם כשאול חיים כל הון יקר נמצא גורלך תפיל בתוכנו אל תלך בדרך אתם כי חנם מזרה הרשת והם לדמם יארבו כן ארחות כל בצע בצע</p>	<p>8 9 י 11 12 13 14 15 17 18 19</p>
<p>ברחבות תתן קולה: בפתחי שערים תאמר: הנה אפיעה לכם רוחי: נמיתי ידי ואין מקשיב: ותוכחתי לא אביתם: אלעג בבא פחדכם:</p>	<p>כ חכמות בחוץ תלנה בראש המיות תקרא עד מתי פתים תאָהבו פתי תשובו לתוכחתי יען קראתי ותקאנו כה ותפרעו כל עצתי גם אני באידכם אשחק</p>	<p>21 22 23 24 כה 26</p>

30

(*) I, 11 נעטנה לנכי חנם (B) I, 10 בני (C) 16 כי רגליהם לרע ירוצו וימהרו לשפך דם:

(B) 21 בעיר אמריה (C) 22 ולעים לצון חמדו להם (L) 23 אודיעה דבני אתכם

Prov.

I

509

BS Bible. O.T. Proverbs. Hebrew.
1462 1901
1901 The book of Proverbs

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

❦❦❦ List of Contributors ❦❦❦

- Genesis: C. J. BALL (Oxford).
Exodus: H. E. RYLE (Cambridge).
Leviticus: S. R. DRIVER and H. A. WHITE^α (Oxford).
Numbers: J. A. PATERSON (Edinburgh).
5 Deuteronomy: Geo. A. SMITH (Glasgow).
Joshua: W. H. BENNETT (London).
Judges: Geo. F. MOORE (Andover).
Samuel: K. BUDDE (Marburg).
Kings: BERNHARD STADE (Giessen) and F. SCHWALLY (Strassburg).
10 Isaiah: T. K. CHEYNE (Oxford).
Jeremiah: C. H. CORNILL (Breslau).
Ezekiel: C. H. TOY (Cambridge, Mass.).
Hosea: ALBERT SOCIN^β (Leipzig) and KARL MARTI (Bern).
Joel: FRANCIS BROWN (New York).
15 Amos: JOHN TAYLOR (Winchcombe).
Obadiah: A. HARPER (Melbourne, Australia).
Jonah: FRIEDRICH DELITZSCH (Berlin).
Micah: J. F. McCURDY (Toronto).
Nahum: ALFRED JEREMIAS (Leipzig).
20 Habakkuk: W. H. WARD (New York).
Zephaniah: E. L. CURTIS (New Haven).
Haggai: G. A. COOKE (Oxford).
Zechariah: W. R. HARPER (Chicago).
Malachi: CLAUDE G. MONTEFIORE and I. ABRAHAMS (London).
25 Psalms: J. WELLHAUSEN (Göttingen).
Proverbs: AUGUST MÜLLER^γ and EMIL KAUTZSCH (Halle).
Job: C. SIEGFRIED (Jena).
Song of Songs: R. MARTINEAU^δ (London) and J. P. PETERS (New York).
Ruth: C. A. BRIGGS (New York).
30 Lamentations: MORRIS JASTROW, Jr. (Philadelphia).^α
Ecclesiastes: PAUL HAUPT (Baltimore).
Esther: T. K. ABBOTT (Dublin).
Daniel: A. KAMPHAUSEN (Bonn).
Ezra-Nehemiah: H. GUTHE (Leipzig) and L. W. BATTEN (New York).
35 Chronicles: R. KITTEL (Leipzig).

^α Died vii/30'98. * ^β Died vi/24'99. * ^γ Died ix/12'92. * ^δ Died xii/14'98.
^ε Professor A. KUENEN who had agreed to do the Book died xii/10'91.

